

Uniwersytet Zielonogórski

Raport z diagnozy sektora edukacji w powiecie nowosolskim

2021

Joanna Frączak-Müller

Anna Mielczarek-Żejmo

Synteza diagnozy

	PYTANIA BADAWCZE	NAJWAŻNIEJSZE USTALENIA	ZNACZĄCE DANE
1.	Jaki jest stan sektora edukacji w powiecie nowosolskim?	Dobra kondycja sektora edukacji z silną pozycją szkół kształcących zawodowo oraz stałym, wysokim poziomem naboru absolwentów szkół podstawowych.	Liczba szkół ogólnokształcących: 2. Liczba techników: 3. Liczba szkół branżowych I stopnia: 2. Poziom naboru: 83%.
2.	Jakie są mocne i słabe strony sektora edukacji w powiecie nowosolskim?	<p>Mocne strony</p> <p>Wysokie kwalifikacje kadry.</p> <p>Bogata oferta kształcenia.</p> <p>Wysokie zaangażowanie kadry w realizację zadań promocyjnych.</p> <p>Bezpieczeństwo w szkołach i dobre relacje interpersonalne w placówkach.</p> <p>Dobra infrastruktura szkół.</p> <p>Słabe strony</p> <p>Zagrożenie rotacją kadry w wyniku procesów demograficznych, brak nauczycieli na lokalnym rynku pracy.</p> <p>Względne dostosowanie oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy.</p> <p>Ograniczona efektywność kształcenia prowadząca do zwiększenia kosztów kształcenia w oddziałach.</p> <p>Ograniczona jakość kształcenia powodująca kończenie szkół technicznych bez podchodzenia do egzaminów zewnętrznych.</p> <p>Ograniczona liczba klas patronackich, wysokie koszty przedsięwzięcia.</p>	<p>Przewaga nauczycieli dyplomowanych 59% ogółu i mianowanych – 26%.</p> <p>Liczba niepowielających się kierunków kształcenia technicznego: 17.</p> <p>Zróżnicowanie kształcenia zawodowego w szkołach branżowych.</p> <p>98% nauczycieli i 91% uczniów uznających szkoły za bezpieczne.</p> <p>72% uczniów deklarujących reagowanie na ich skargi w sytuacji problemów z innymi uczniami, nauczycielami, administracją i obsługą.</p> <p>40% kadry pedagogicznej w 3 szkołach w wieku 50+ (37% wszystkich nauczycieli).</p> <p>Rezygnacja z nauki na kierunkach mechatronik, informatyk, logistik oraz z kształcenia ogólnego (liceum mundurowe) dotycząca ponad 24% uczniów w danym cyklu kształcenia.</p> <p>Jednostkowe przypadki uczniów otrzymujących dyplom technika na 5 kierunkach kształcenia.</p>

	PYTANIA BADAWCZE	NAJWAŻNIEJSZE USTALENIA	ZNACZĄCE DANE
3.	Jakie trudnienia w łączeniu zadań edukacyjnych z potrzebami rynku pracy występują w sferze instytucjonalnej, organizacyjnej i związanej z procesem nauczania?	<p>Sfera instytucjonalna Różnice infrastrukturalne w działaniu placówek.</p> <p>Sfera organizacyjna Występowanie niedostosowanych reguł funkcjonowania pomiędzy sektorami biznesu i edukacji, ograniczona świadomość zasad działania placówek wśród przedsiębiorców, deficyt zaufania.</p> <p>Kanały promocyjne niedostosowane do potrzeb młodzieży.</p> <p>Rzadkie kontakty z otoczeniem szkół podczas zajęć lekcyjnych (lekcje pokazowe, zapraszanie gości, wizyty studyjne w przedsiębiorstwach).</p> <p>Proces nauczania Niskie osiągnięcia edukacyjne młodzieży.</p> <p>Niedoskonałe powiązanie kierunków kształcenia z potrzebami rynku pracy.</p>	<p>Kompleksowe remonty wyłącznie w LO im. K. K. Baczyńskiego i CKZiU.</p> <p>Występowanie zawodów i kompetencji nadwyżkowych w kształceniu (dotyczące turystyki i kompetencji administracyjnych).</p> <p>17% młodzieży przekonanej, że ich szkoły nie przygotowują ich do realizacji ich dalszych planów edukacyjno-zawodowych.</p> <p>Wiedza uczniów o ofercie edukacyjnej szkół pochodząca od znajomych i rodziny (54%).</p> <p>Niski poziom zdawalności egzaminów maturalnych w technikach (zaledwie około 40% zdających egzaminy w dwóch technikach).</p>
4.	Jakie reguły, zasady działania sektora edukacji w powiecie nowosolskim utrudniają realizację wyznaczonych jej celów?	<p>Ograniczenia systemowe Słabe powiązania między szkołami podstawowymi i placówkami kierowanymi przez powiat nowosolski skutkujące niedostosowanymi do kompetencji i zainteresowań uczniów wyborami kierunków kształcenia.</p> <p>Ograniczenia organizacyjne Brak jednolitych kryteriów podejmowania decyzji o tworzeniu nowych kierunków kształcenia.</p> <p>Doświadczenia zachowań patologicznych w życiu szkół.</p> <p>Ograniczenia funkcjonalne Brak długofalowej, konsekwentnie realizowanej strategii działania, powodujący niewyrównany rozwój placówek i różnice w odczuwanym poziomie bezpieczeństwa pracy i jej jakości.</p> <p>Ograniczenia społeczne Niski poziom wiedzy o kształceniu ponadpodstawowym wśród uczniów szkół podstawowych i ich rodziców (w tym szczególnie o szkołach branżowych).</p> <p>Niewystarczająca świadomość celów i wyników diagnoz zawodowych wśród młodzieży.</p>	<p>24% uczniów chcących zmienić szkołę i kierunek kształcenia.</p> <p>2/3 uczniów opierających swoje decyzje o wyborze kierunku kształcenia o własne predyspozycje i szanse na znalezienie pracy.</p> <p>48% uczniów mających kontakt z doradcą zawodowym w wyborze kierunku kształcenia brało pod uwagę wyniki doradztwa (33% wszystkich uczestników sondażu).</p> <p>Nasilenie kontaktu z zachowaniami patologicznymi w szkołach kształcących zawodowo.</p>

	PYTANIA BADAWCZE	NAJWAŻNIEJSZE USTALENIA	ZNACZĄCE DANE
5.	Jaki jest stan współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej w sferze edukacji na badanym obszarze?	<p>Bardzo dobra współpraca międzyinstytucjonalna. Łatwość komunikacji i pozyskiwania informacji.</p> <p>Dobra współpraca między placówkami oświatowymi, rzadka konkurencja.</p> <p>Słaba współpraca ze szkołami podstawowymi, niewystarczająca dla właściwego zarządzania naborami.</p> <p>Słaba współpraca międzysektorowa, dużo lepsza w przypadku już funkcjonujących powiązań kooperacyjnych z biznesem, utrudniona w poszukiwaniu nowych więzi.</p>	<p>67% uczniów mających kontakt z doradcą zawodowym.</p> <p>26% uczniów dowiadujących się o ofercie kształcenia swojej szkoły od nauczycieli w szkole podstawowej.</p> <p>66% nauczycieli odczuwających brak wsparcia lokalnych przedsiębiorców/zakładów pracy w procesie edukacji i promocji kierunków zawodowych.</p>

Synteza diagnozy	2
Wprowadzenie	6
I. Założenia diagnozy	8
II. Czynniki i bariery funkcjonowania sektora edukacji w powiecie nowosolskim	10
1. <i>Sfera instytucjonalna</i>	10
1.1. Liczba i rodzaj szkół	10
1.2. Kierunki kształcenia	14
1.3. Finansowanie jednostek oświatowych	25
1.4. Materialne warunki kształcenia	33
1.5. Transport	43
2. <i>Sfera organizacyjna</i>	44
2.1. Nabory	44
2.2. Kadra	57
2.3. Bezpieczeństwo	69
2.4. Planowanie strategiczne	75
2.5. Promocja	77
2.6. Stan współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej	82
3. <i>Proces nauczania. Poziom i jakość kształcenia</i>	88
3.1. Jakość kształcenia	88
3.2. Wyniki egzaminów zewnętrznych	104
III. Kierunki rozwoju edukacji w powiecie nowosolskim	110
1. <i>Oczekiwane kierunki zmian</i>	110
2. <i>Potencjały sektora edukacji</i>	116
IV. Wnioski z badań i rekomendacje	119
V. Nota metodologiczna	131
VI. Lista załączników	136

Wprowadzenie

Dotychczasowe analizy rozwoju edukacji w powiecie nowosolskim uwidoczniły konieczność intensyfikacji działań dotyczących powiązania zdobywanych przez uczniów kompetencji z rynkiem pracy oraz niwelowaniem dysproporcji rozwojowych pomiędzy palcówkami. Takie trudności sektora wskazano na początku tej diagnozy.

Nakładające się na to czynniki zewnętrzne dotyczące zmian gospodarczych, kulturowych i mentalnych sprawiają, że nadszedł czas na refleksję nad możliwymi scenariuszami rozwoju edukacji w powiecie. Na wskazane wyżej wyzwania oddziałują bowiem przemiany demograficzne (w tym przede wszystkim niski współczynnik dzietności i związane z nim starzenie się społeczności lokalnych), trudna sytuacja finansów publicznych oraz przyspieszona, wykorzystaniem środków UE, modernizacja infrastruktury edukacyjnej. Czynniki te mogą być widziane jako szanse rozwojowe tego sektora lub duże dla niego zagrożenia. Wyzwaniem pozostaje zwiększanie efektywności ekonomicznej wsparcia kierowanego do placówek i wykorzystania narzędzi edukacji dla realizacji idei rozwoju lokalnego oraz dopasowania stosowanych rozwiązań do potrzeb mieszkańców i uczestników lokalnego rynku pracy. Szczególnym celem jest jednak udostępnienie dobrej jakości usług edukacyjnych. Wobec tak sformułowanych wyzwań dla działania sektora potrzebne jest jego stałe monitorowanie i rozważanie, jaki kształt może przybrać. Jest to niezbędne dla wypracowania wizji edukacji w następnych latach i wspólnej jej realizacji.

Poniższy raport jest odpowiedzią na zamówienie, którego przedmiotem było przeprowadzenie diagnozy stanu edukacji w powiecie nowosolskim. Jej celem było ustalenie kondycji i wyzwań sektora edukacji oraz czynników i barier jego rozwoju. Badanie zostało przeprowadzone w ramach postępowania IF.274.24.2020 i było realizowane w okresie od listopada 2020 do lipca 2021.

W diagnozie zastosowałyśmy pogłębiony i wieloaspektowy charakter analizy. Polega on na stosowaniu, wzajemnie uzupełniających się, zróżnicowanych metod i technik badawczych. W tym przypadku były to metody ilościowe i jakościowe, dające możliwość zgromadzenia bogatego i zróżnicowanego zestawu informacji, opinii osób, których edukacja dotyczy oraz propozycji rozwiązań zidentyfikowanych problemów. Działania podejmowane w ramach wykonania przypisanych do diagnozy zadań, związanych z oceną stosowanych narzędzi (infrastrukturalnych, edukacyjnych) oraz procesów organizacyjnych, były analizowane ze względu na ich skuteczność i efektywność. Przyglądaliśmy się również ich użyteczności i trwałości. Prezentowana diagnoza pozwoliła na ocenę stanu edukacji w powiecie nowosolskim oraz wytyczenie jej dalszych kierunków rozwoju. Uzyskane dane wskazują, co udało się osiągnąć, jak przekłada się to na sytuację społeczno-zawodową mieszkańców i jakie działania warto podjąć, by zwiększać szanse na podjęcie trafnych decyzji dotyczących opracowania nowej polityki oświatowej powiatu nowosolskiego.

Diagnoza miała charakter partycypacyjny. Brali w niej udział zarówno pracownicy sektora, jak i jego uczestnicy, eksperci zewnętrzni oraz przedstawiciele organu prowadzącego placówki edukacyjne. Naszym zdaniem, takie podejście oprócz tego, że dostarcza ważnych informacji badawczych, daje szansę na zwiększenie stopnia identyfikacji z planowanymi działaniami oraz może podnieść motywację do aktywnego uczestnictwa w tworzeniu programu i jego realizacji.

Prezentowany Państwu raport składa się z czterech rozdziałów. Zastosowaliśmy w nim zasadę od diagnozy do zarysu strategii. Raport rozpoczyna prezentacja założeń badania. Następnie prezentowane są wyniki diagnozy w odniesieniu do czynników i barier funkcjonowania sektora edukacji oraz oczekiwanych i potencjalnych kierunków jego rozwoju. Raport kończą wnioski z badań i rekomendacje dla nowego programu polityki edukacyjnej w powiecie nowosolskim. Warunkiem opracowania odpowiedzialnego programu jest przeprowadzenie rzetelnej diagnozy, a następnie uwzględnienie wynikających z niej ustaleń w planowanych działaniach. Liczymy na to, że przygotowując wspólnie proces badawczy i opracowując ten raport, stawiamy ważny krok w dobrym kierunku.

I. Założenia diagnozy

Głównym celem badania było ustalenie stanu oraz uwarunkowań rozwoju edukacji w powiecie nowosolskim. Jego realizacja służyła zebraniu informacji niezbędnych do opracowania polityki oświatowej powiatu nowosolskiego na lata 2021-2026. W badaniu przyjęto założenie, że osiągnięcie wskazanego celu będzie możliwe dzięki uzyskaniu kompleksowej wiedzy z zakresu potrzeb i potencjałów sektora edukacji w powiecie.

Badaniu poddałyśmy jednostki oświatowe i głównych interesariuszy procesu (uczniowie, nauczyciele, pracodawcy) wraz z regułami ich działania oraz stan współpracy międzysektorowej w zakresie rozwiązywania problemów w realizacji usług edukacyjnych. Dodatkowym zadaniem była analiza kontekstu społeczno-gospodarczego rozwoju sektora edukacji w powiecie nowosolskim.

Główny cel badania został osiągnięty poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

- ⇒ **Diagnoza wyzwań i szans rozwojowych dla sektora edukacji w powiecie nowosolskim.**
- ⇒ **Diagnoza czynników i barier rozwoju edukacji w powiecie nowosolskim.**
- ⇒ **Wyznaczenie kierunków interwencji publicznej (priorytetów i działań) niezbędnych do wskazania najkorzystniejszych kierunków działań w jednostkach oświatowych, dla których organem prowadzącym jest powiat nowosolski.**

Przeprowadzone badania udzieliły odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jaki jest stan sektora edukacji w powiecie nowosolskim?
2. Jakie są mocne i słabe strony sektora edukacji w powiecie nowosolskim?
3. Jakie utrudnienia w łączeniu zadań edukacyjnych z potrzebami rynku pracy występują w sferze instytucjonalnej, organizacyjnej i związanej z procesem nauczania?
4. Jaki jest stan współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej w sferze edukacji na badanym obszarze?
5. Jakie reguły, zasady działania sektora edukacji w powiecie nowosolskim utrudniają realizację wyznaczonych jej celów?

ZAKRES BADANIA

ZAKRES PRZEDMIOTOWY

Przedmiotowe badanie dotyczyło kompleksowej oceny stanu edukacji w powiecie nowosolskim w odniesieniu do kondycji jej podmiotów, zasad realizacji jej celów oraz współpracy międzysektorowej.

Utworzone w badaniu kategorie analizy odnosiły się do następujących obszarów:

- kondycja podmiotów edukacyjnych

- reguły realizacji zadań edukacyjnych
- powiązanie edukacji z lokalnym rynkiem pracy
- zakres współpracy międzysektorowej w obszarze edukacji
- kierunki rozwoju edukacji.

ZAKRES PODMIOTOWY

Badanie objęło następujące podmioty i osoby:

- uczniowie
- nauczyciele
- rodzice
- pracodawcy
- eksperci (w tym dyrektorzy szkół, pracownicy instytucji wsparcia edukacji, przedstawiciele urzędu pracy)
- pracownicy administracji i obsługi.

ZAKRES TERYTORIALNY I CZASOWY

Zakres terytorialny badania stanowił obszar powiatu nowosolskiego. Badanie objęło okres od listopada 2020 roku do lipca 2021 roku.

W poniższej analizie danych wykorzystano następujące skróty odnoszące się do zrealizowanych badań:

- ADZ – analiza danych zastanych
- w1-6 oraz litery a-d – wywiady pogłębione z ekspertami
- S1-3 – spacer studyjne
- K1-2 – spotkania konsultacyjne.

Ponadto z uwagi na różnice w liczebności próby badawczej uczniów i nauczycieli, wyniki badań zostały przedstawione w odmienny sposób. Opinie uczniów zaprezentowano w procentach, natomiast opinie nauczycieli, ze względu na niską liczebność próby, w wartościach bezwzględnych.

Ze względu na realizację zasad ochrony danych osobowych do diagnozy zostały dołączone trzy raporty z badań szczegółowych: raport z analizy danych zastanych, raport z badania sondażowego wśród uczniów oraz raport z badania sondażowego wśród nauczycieli. Pozostałe raporty wytworzone w badaniu są przechowywane w siedzibie zamawiającego. Dane personalne uczestników badania i dane źródłowe podlegają ochronie i zostały złożone na Uniwersytecie Zielonogórskim.

II. Czynniki i bariery funkcjonowania sektora edukacji w powiecie nowosolskim

1. Sfera instytucjonalna

Podczas diagnozy, system edukacji w powiecie nowosolskim poddano obserwacji z perspektywy instytucjonalnej. Składają się na nią formalne i nieformalne niezależne od siebie reguły funkcjonowania zarówno szkół jak i systemu oświaty w powiecie jako całości. Reguły te reprezentują określony zbiór przekonań i wartości, na podstawie których podejmowane są kluczowe decyzje. Obejmują także zestaw celów i środków przeznaczonych do ich realizacji. W części *Raportu* poświęconej sferze instytucjonalnej została przedstawiona liczba i rodzaj szkół, kierunki kształcenia oraz warunki ich powoływania – ewentualnie likwidacji, a także finansowanie systemu oświaty. Ponadto znajduje się tu omówienie kwestii dojazdów uczniów do szkół.

1.1. Liczba i rodzaj szkół

Oferta kształcenia w powiecie nowosolskim w wciągu ostatnich lat ulegała znaczącym przemianom. Utworzono pierwsze w Polsce Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego, jedna ze szkół została zlikwidowana, kierunki kształcenia były dostosowywane do potrzeb lokalnego rynku pracy. Obecnie na terenie powiatu nowosolskiego działa pięć szkół ponadpodstawowych. Jest to Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Nowej Soli (LO), Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego „Elektryk” w Nowej Soli (CKZiU lub Centrum), Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 im. Marii Dąbrowskiej w Nowej Soli (ZSP nr 2), Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 4 im. Jana Pawła II w Nowej Soli (ZSP nr 4) oraz Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 5 im. Leszka Kołakowskiego w Kożuchowie (ZSP nr 5). Na terenie powiatu funkcjonują także Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy oraz Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Nowej Soli. Analizę sfery instytucjonalnej systemu edukacji w powiecie nowosolskim rozpoczynamy od przedstawienia działających na jego terenie placówek.

1) Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Nowej Soli

Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Nowej Soli jest jedną z dwóch placówek oferujących kształcenie ogólne. Znajduje się przy ul. Gimnazjalnej 9 i jest największą tego rodzaju szkołą w powiecie. W 2020 r. uczęszczało do niej 531 osób.¹ Młodzież kształci się tu w systemie dziennym. LO oferuje następujące rozszerzenia:

---

¹ Źródło: *Analiza danych zastanych*.

politechniczne, prawnicze, medyczne i akademickie. Od roku szkolnego 2019/2020 jest to również rozszerzenie matematyczno-fizyczne, humanistyczne i biologiczno-chemiczne. Uczniowie po ukończeniu liceum mają możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego.

2) Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego „Elektryk” w Nowej Soli

CKZiU jest pierwszą placówką tego rodzaju w Polsce (S2). Jest to obecnie największa szkoła ponadpodstawowa w powiecie. W 2020 r. uczęszczało do niej 1012 osób.² Centrum znajduje się przy ul. Kościuszki 28, Piłsudskiego 63 (hala sportowa) i Piłsudskiego 65 w Nowej Soli. Chociaż według zdecydowanej większości nauczycieli „Elektryka”, uczestniczących w badaniach sondażowych, szkoła przede wszystkim przygotowuje uczniów do wykonywania zawodu (takie deklaracje złożyło 48 z 57 uczestników badań; tabela nr 1), to jej aspiracją jest także stwarzanie warunków do kontynuacji kształcenia w szkołach wyższych przez jej absolwentów (S2).

W skład Centrum wchodzi:

- Liceum Ogólnokształcące, kształcące młodzież w systemie dziennym; kształcenie w Liceum przebiega we współpracy z lokalnymi służbami mundurowymi (wojskiem, policją, strażą pożarną); uczniowie Liceum mają możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
- Technikum, oferujące kształcenie zawodowe młodzieży w systemie dziennym; po ukończeniu technikum uczniowie mają możliwość uzyskania tytułu technika w zawodach elektryk, informatyk, ekonomista, mechatronik, technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej, technik organizacji reklamy, mechanik, technik budownictwa i technik programista oraz świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
- Branżowa Szkoła I Stopnia, oferująca kształcenie zawodowe młodzieży w systemie dziennym w zawodach: operator obrabiarek skrawających, mechanik - monter maszyn i urządzeń z możliwością uzyskania kwalifikacji zawodowych na poziomie robotnika wykwalifikowanego;
- Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych prowadzące kształcenie w systemie zaocznym; po jego ukończeniu uczniowie mają możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
- Szkoła Policealna, oferująca kształcenie dorosłych w systemie zaocznym;
- Branżowa Szkoła II Stopnia, ukończenie której pozwala uzyskać wykształcenie średnie branżowe oraz dyplom technika po zdaniu egzaminu z drugiej kwalifikacji;
- Centrum Kształcenia Zawodowego prowadzące kształcenie osób dorosłych na kwalifikacyjnych kursach zawodowych oraz młodzieży na turnusach dla pracowników młodocianych.

---

² Źródło: opracowanie własne na podstawie *Analiza danych zastanych*.

3) Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 im. Marii Dąbrowskiej w Nowej Soli

Zgodnie z opiniami przeważającej części nauczycieli ZSP nr 2, podstawową rolą szkoły jest kształcenie kadr na lokalny rynek pracy (20 z 35 osób uczestniczących w badaniach sondażowych) oraz przygotowywanie uczniów do dalszego kształcenia (14 osób; tabela nr 1). Zespół mieści się w zabytkowych budynkach przy ulicy Wrocławskiej 33A w Nowej Soli. W 2020 r. szkoła liczyła 438 uczniów.³ W jej skład wchodzi:

- Technikum;
- Branżowa Szkoła I Stopnia, która prowadzi kształcenie zawodowe dla młodocianych pracowników (tzw. klasy wielozawodowe z praktykami u pracodawców); w ZSP nr 2 oferowane jest min. nauczanie takich zawodów jak: elektryk, mechanik pojazdów samochodowych, ślusarz, piekarz, sprzedawca, cukiernik;
- Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych prowadzące kształcenie w systemie zaocznym; po ukończeniu Liceum uczniowie mają możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
- Szkoła Policealna, kształcąca dorosłych w systemie zaocznym w zawodzie opiekun medyczny, technik administracji, technik usług kosmetycznych;
- Branżowa Szkoła II Stopnia, ukończenie której pozwoli uzyskać wykształcenie średnie branżowe oraz dyplom technika po zdaniu egzaminie z drugiej kwalifikacji (dotychczas brak naboru);
- Internat, oferujący pokoje 2-3 osobowe dla 76 wychowanków. Znajduje się w nim również kuchnia i stołówka, dostarczające posiłki także osobom spoza szkoły.

4) Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 4 im. Jana Pawła II w Nowej Soli

Według opinii nauczycieli ZSP nr 4, głównym zadaniem szkoły jest przygotowywanie kandydatów do zajmowania różnych stanowisk na lokalnym rynku pracy (38 respondentów spośród 42; tabela nr 1). Szkoła obejmuje kompleks budynków przy ul. Wojska Polskiego 106 w Nowej Soli. W 2020 r. jej uczniami było 496 osób.⁴ W skład szkoły wchodzi:

- Technikum, po ukończeniu którego absolwenci mają możliwość uzyskania tytułu technika w wybranym zawodzie oraz przystąpienia do egzaminu maturalnego w celu uzyskania świadectwa dojrzałości;
- Branżowa Szkoła I Stopnia, prowadząca kształcenie zawodowe.

---

³ Źródło: *Analiza danych zastanych*

⁴ Źródło: opracowanie własne na podstawie *Analiza danych zastanych*.

5) Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 5 im. Leszka Kołakowskiego w Kozuchowie

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5 im. Leszka Kołakowskiego w Kozuchowie to jedyna placówka znajdująca się poza Nową Solą. Mieści się przy ul. 22 Lipca 1807 w Kozuchowie. Jak twierdzi przeważająca część kadry pedagogicznej, jej głównym zadaniem jest przygotowywanie pracowników na lokalny rynek pracy (tabela nr 1). W 2020 r. do szkoły uczęszczały 243 osoby.⁵

W skład ZSP nr 5 wchodzi:

- Technikum, którego uczniowie po ukończeniu kształcenia mają możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego oraz możliwość uzyskania tytułu technika;
- Branżowa Szkoła I Stopnia, oferująca kształcenie zawodowe dla młodocianych pracowników w tzw. klasach wielozawodowych z praktykami u pracodawców; kształcenie prowadzone jest m. in. w zawodach: elektryk, mechanik pojazdów samochodowych, stolarz, piekarz, sprzedawca;
- Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych prowadzące kształcenie w systemie zaocznym; po ukończeniu liceum jego uczestnicy mają możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
- Szkoła Policealna, kształcąca dorosłych w systemie zaocznym.

6. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Nowej Soli

SOSW jest jedyną placówką na terenie powiatu nowosolskiego oferującą kształcenie dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami intelektualnymi. Znajduje się przy ulicy Arciszewskiego 13. Szkoła zarówno przygotowuje uczniów do dalszego kształcenia jak do wejścia na rynek pracy. W 2020 r. uczęszczało do niej 151 osób.⁶

W SOSW prowadzone są:

- Szkoła podstawowa z oddziałami przedszkolnymi;
- Branżowa szkoła I stopnia;
- Szkoła przysposabiająca do pracy;
- Zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze.

---

⁵ Źródło: opracowanie własne na podstawie *Analiza danych zastanych*.

⁶ Źródło: opracowanie własne na podstawie *Analiza danych zastanych*.

Tabela 1. Rola szkół powiatu nowosolskiego w społeczności lokalnej w opiniach nauczycieli

Jaką rolę, Pana/Pani zdaniem, odgrywa Pana/Pani szkoła w społeczności lokalnej?	CKZU	LO	SOSW	ZSP 2	ZSP 4	ZSP 5	Ogółem	%
Szkoła przede wszystkim przygotowuje uczniów do dalszej nauki (np. na uniwersytetach, politechnikach i w in. szkołach wyższych)	5	29	3	1	0	0	38	16,31%
Szkoła w takim samym stopniu przygotowuje uczniów do dalszej nauki jak i do wejścia na rynek pracy	4	6	29	14	4	3	60	25,75%
Szkoła przede wszystkim przygotowuje uczniów do wejścia na rynek pracy	48	0	11	20	38	18	135	57,94%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%

Źródło: badania własne.

1.2. Kierunki kształcenia

Oferta kierunków kształcenia w powiecie nowosolskim została uznana przez uczestników badań za szeroką (a1, a24). Zachodzą w niej zmiany będące odpowiedzią zarówno na czynniki zewnętrzne, takie jak przekształcenia systemu edukacji w Polsce, jak i wewnętrzne, lokalne, do których należą potrzeby pracodawców, oczekiwania absolwentów szkół podstawowych oraz możliwości kadrowe szkół.

Ważnym wyznacznikiem decyzji dotyczących kierunków kształcenia jest rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego i klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (a33). Klasyfikacja zawodów zawiera przyporządkowanie poszczególnych zawodów do jednej z 32 branż i uwzględnia specyfikę umiejętności zawodowych lub zakres, w jakim umiejętności te są wykorzystywane podczas wykonywania zadań zawodowych.⁷ Przy powoływaniu nowych kierunków, określaniu ich nazw i zakresu kształcenia należy kierować się rozstrzygnięciami zawartymi w klasyfikacji. Jednak, jak twierdzą eksperci uczestniczący w badaniach, klasyfikacja może stanowić pewną barierę dla podejmowanych decyzji. Ma to miejsce wówczas, gdy potrzeby lokalnych przedsiębiorców na kadre o określonych umiejętnościach nie mają odzwierciedlenia w klasyfikacji i wykraczają poza nią (a34).

Ważne lokalne warunki określające ofertę kształcenia to potrzeby pracodawców i oczekiwania absolwentów szkół podstawowych. Są one widziane zarówno jako wzajemnie się uzupełniające jak i przynajmniej częściowo rozbieżne wówczas, gdy decyzje uczniów są odmienne od kierunków proponowanych przez szkoły (a22). Dominuje jednak pogląd, że decydującym kryterium decyzji o otwieraniu lub zamykaniu kierunków kształcenia w szkołach ponadpodstawowych **powinny być** potrzeby rynku pracy. Sądzi tak zdecydowana większość (81,97%; tabela nr 2), nauczycieli uczestniczących w badaniach sondażowych. Na tym tle wyróżnili się nauczyciele z LO. Nieco ponad połowa z nich (18 spośród 35

⁷ Źródło: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zawody-szkolnictwa-branzowego> [pobranie 9 lipca 2021].

uczestników badań) zadeklarowała, że najważniejszym kryterium są potrzeby pracodawców, ale 14 osób uznało, że najważniejsza powinna być popularność kierunków kształcenia wśród absolwentów szkół podstawowych. Szczegółowe dane zawiera tabela nr 2.

Tabela 2. Zasady podejmowania decyzji o kierunkach kształcenia

Na podstawie jakiego kryterium należy podejmować decyzje o kierunkach kształcenia w szkołach ponadpodstawowych?	CKZU	LO	SOSW	ZSP 2	ZSP 4	ZSP 5	Ogółem	%
Na podstawie popularności kierunków kształcenia wśród absolwentów szkół podstawowych	8	14	1	1	2	3	29	12,45%
Na podstawie zapotrzebowania rynku pracy na dane zawody	46	18	38	32	40	17	191	81,97%
Na podstawie zasobów kadrowych szkoły	3	3	4	2	0	1	13	5,58%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%

Źródło: badania własne.

Nieco inaczej kształtowały się odpowiedzi na pytanie o kryteria **stosowane** podczas podejmowania decyzji o ofercie kształcenia. **Największy udział, tak jak powyżej, stanowiły deklaracje o dostosowywaniu oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy (46,7%; tabela nr 3). Wśród odpowiedzi na pytanie o to, jak jest, było ich jednak znacznie mniej niż w pytaniu o to, jak powinno być.** Udział osób, które uznały, że najważniejszym kryterium są oczekiwania absolwentów szkół podstawowych (21,46%) oraz zasoby kadrowe szkoły (10,30%) był nieco wyższy. Stosowanie kryterium oczekiwań uczniów szkół podstawowych najczęściej deklarowali nauczyciele z LO (19 osób na 35) oraz ZSP nr 4 (11 na 42). W CKZiU oraz SOSW znaczny udział stanowiły osoby, które uznały, że nie znają kryteriów ustalania oferty szkół (odpowiednio 17 osób na 57 i 15 na 43).

Tabela 3. Dotychczasowe zasady podejmowania decyzji o kierunkach kształcenia

Na podstawie jakiego kryterium w Pana/Pani w szkole podejmowane były dotąd decyzje o kierunkach kształcenia?	CKZU	LO	SOSW	ZSP 2	ZSP 4	ZSP 5	Ogółem	%
Na podstawie popularności kierunków kształcenia wśród absolwentów szkół podstawowych	8	19	3	4	11	5	50	21,46%
Na podstawie potrzeb rynku pracy	28	7	15	22	24	13	109	46,78%
Na podstawie zasobów kadrowych szkoły	4	0	10	5	4	1	24	10,30%
Nie wiem	17	9	15	4	3	2	50	21,46%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%

Źródło: badania własne.

Dostosowywanie oferty kształcenia do oczekiwań uczniów szkół podstawowych jest widziane jako sposób na zwiększenie naborów, a w konsekwencji na uzyskanie wyższej subwencji na finansowanie oświaty w powiecie. Z tego powodu część ekspertów uczestniczących w wywiadach także poparła to kryterium (a22). Jednak wśród ekspertów także najczęściej, jako

kryterium najważniejsze, wskazywano na potrzebę dopasowywania kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy. W ich opiniach realizacja tego postulatu możliwa będzie dzięki **systematycznemu gromadzeniu informacji na temat zapotrzebowania pracodawców na pracowników o określonych kwalifikacjach zarówno aktualnie jak i w przyszłości** (a22, a38, a39). Przygotowanie absolwentów do pracy w poszczególnych zawodach trwa co najmniej 3 lata. Z tego powodu lepsze dostosowanie oferty kształcenia do potrzeb rynku możliwe będzie w oparciu o prognozy dotyczące zatrudnienia (W1). Eksperti wskazują na konieczność tego rodzaju analiz i zasadność ponoszenia kosztów finansowych i organizacyjnych przez powiat nowosolski na systematyczny monitoring tendencji na rynku pracy.

Zgodnie z opiniami nauczycieli uczestniczących w badaniach sondażowych, do kryteriów podejmowania decyzji o kierunkach kształcenia w szkole należą przede wszystkim potrzeby rynku pracy, oczekiwania uczniów oraz zasoby kadrowe szkół. Na tej podstawie została opracowana oferta systemu edukacji w powiecie nowosolskim. Jej szczegółowy opis zawiera tabela nr 3. Dalsze analizy niniejszej części *Raportu* dotyczą zmian w ofercie, liczby uczniów kształcących się na poszczególnych kierunkach oraz czynników ich wyboru.

W 2020 r. najwięcej uczniów uczęszczało do liceów ogólnokształcących (648 osób; tabela nr 4).⁸ Do wykonywania różnych zawodów przygotowywało się wówczas łącznie 530 młodocianych pracowników (438 osób w ZSP nr 2 i 92 w ZSP nr 5). W technikach najliczniej reprezentowany był kierunek technik logistyk, prowadzony w ZSP nr 4 (325 osób w 2020 r.), następnie technik informatyk (192 osoby w 2020 r.) i technik organizacji reklamy (190 osób w 2020 r.) prowadzone przez CKZiU. W powiecie nowosolskim nie prowadzi się kształcenia w szkołach branżowych II stopnia z powodu braku odpowiedniej liczby chętnych. Stosunkowo nowymi kierunkami oferowanymi przez szkoły ponadpodstawowe powiatu nowosolskiego są technik programista (od 2019 r.) i technik budownictwa (od 2018 r.) realizowane w CKZiU. W tej szkole od 2017 r. prowadzony jest nabór na kierunek technik mechanik, co nastąpiło po przyłączeniu ZSP nr 3. Od 2019 r. nie ma naboru na kierunek technik mechanik w CKZiU, od 2018 r. na kierunek technik hotelarstwa w ZSP nr 4, technik spedytor w ZSP nr 5 oraz na kierunki technik usług fryzjerskich i oraz technik inżynierii środowiska i melioracji w ZSP nr 2.

Warto zauważyć, że liczebność uczniów we wszystkich szkołach wzrosła znacząco w 2019 r. Doszło do tego w wyniku ostatniej reformy edukacji w Polsce i likwidacji gimnazjów oraz wydłużenia kształcenia na poziomie podstawowym do 8 lat. Z tego powodu w 2019 r. edukację w szkołach ponadpodstawowych rozpoczęły dwa roczniki – absolwenci gimnazjów oraz szkół podstawowych.

Uwagę zwraca względna rozłączność oferty szkół znajdujących się w Nowej Soli. Kierunki nie powtarzają się. Z tego powodu wśród ekspertów uczestniczących w diagnozie dominowało przekonanie o specjalizacji szkół zarówno co do poziomu jak i profilu kształcenia (S3, a23, a17). Na przykład „Elektryk” był postrzegany jako szkoła oferująca przede wszystkim kształcenie w zawodach nazywanych ciężkimi (np. technik mechatronik) (a43, S3). Natomiast ZSP nr 2, nazywany potocznie „Nitkami”, kojarzony był przede wszystkim z kształceniem zawodowym na poziomie szkoły branżowej I stopnia. Wyjątkiem są licea ogólnokształcące.

---

⁸ Źródło: opracowanie własne na podstawie *Analiza danych zastanych*.

Poza Liceum Ogólnokształcącym im. K. K. Baczyńskiego absolwenci szkół podstawowych mogą wybierać liceum prowadzone przy CKZiU. Ma ono charakter szkoły mundurowej. Szkoła nie jest jednak certyfikowana. Certyfikacja wiąże się z koniecznością organizacji kształcenia o profilu wojskowym, natomiast zapotrzebowanie na pracowników zgłaszane jest przez różne służby (S2). W celu przygotowania kandydatów do pracy CKZiU współpracuje z zielonogórskim 4 Pułkiem Przeciwlotniczym z siedzibą w Czerwieńsku i w Lesznie, Brygadą Kawalerii Przeciwpancernej w Żaganiu, Komendą Powiatową Policji (w ramach tej współpracy odbywają się min. zajęcia na komendzie, laboratoria, ćwiczenia, symulacje, zajęcia z kryminalistyki, prewencji) oraz z Powiatową Komendą Straży Pożarnej. Prowadzenie kształcenia ogólnego przez dwie placówki w powiecie nowosolskim jest przedmiotem dyskusji ekspertów i decydentów (W1). Rozważana jest możliwość likwidacji liceum przy CKZiU i koncentracja kształcenia ogólnego w LO im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego. Według ekspertów byłoby to zgodne z tendencją do ujednoczania rodzaju kształcenia w szkołach i ich specjalizacją. Z drugiej jednak strony, przygotowywanie uczniów do pracy w policji, straży pożarnej i wojsku może być odpowiedzią na zapotrzebowanie lokalnych instytucji na kandydatów o szczególnych umiejętnościach i wiedzy, znających zasady pracy w tego rodzaju organizacjach. Ważnym kryterium przy podejmowaniu decyzji na temat utrzymania lub likwidacji liceum przy CKZiU powinny być losy jego absolwentów. Częściowo dotyczy ich analiza danych uzyskanych w PUP zawarta poniżej. Znajdują się wśród nich informacje o nazwach szkół ukończonych przez osoby bezrobotne.

Nieco inaczej przedstawia się oferta jedynej szkoły ponadpodstawowej znajdującej się poza Nową Solą – ZSP nr 5 w Koźuchowie. Częściowo pokrywa się ona z propozycjami szkół nowosolskich. W ZSP nr 5 odbywa się kształcenie na kierunkach technik informatyk, tak jak w CKZiU oraz technik logistyk, tak jak w ZSP nr 4. Sytuacja ta nie jest jednoznaczna. Z jednej strony realizacja kształcenia przez różne szkoły jest widziana jako konkurencja i niekorzystne rozproszenie zasobów (np. koszty wyposażenia pracowni i materiałów). Z drugiej jednak ZSP nr 5 jest postrzegany jako placówka przygotowująca kadry na rynek pracy w Koźuchowie i jego okolicach. Szkoła umożliwia kształcenie uczniom pochodzącym z rodzin o niskim statusie społeczno-ekonomicznym, którzy mają ograniczone możliwości ponoszenia kosztów dojazdów lub internatu. Ważnym powodem przemawiającym za utrzymaniem takich samych kierunków kształcenia w ZSP nr 5 jak w szkołach nowosolskich jest możliwy wzrost migracji na pobyt stały do Nowej Soli. W mieście powiatowym jest więcej ofert pracy. Dodatkowo nie należy wykluczać znaczenia znajomości pracodawców wyniesionej z praktyk, wizyt i ewentualnych staży dla szans na znalezienie pracy po ukończeniu szkoły w Nowej Soli. Dlatego też kierowanie absolwentów szkół podstawowych w Koźuchowie i okolicach do miasta powiatowego może stać się czynnikiem ich wyludniania i generować nowe problemy w dłuższej perspektywie czasu (np. deficyt kadr).

Tabela 4. Liczba uczniów w podziale na kierunki kształcenia w latach 2015-2020

Kierunki kształcenia	Liczba uczniów wg stanu na 30 września danego roku					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liceum Ogólnokształcące w Nowej Soli						
<i>Liceum ogólnokształcące</i>						
	405	410	451	441	570	531
Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego „Elektryk” w Nowej Soli						
<i>Liceum ogólnokształcące</i>						
	171	169	150	122	123	117
<i>Technikum</i>						
t. elektryk	91	86	87	80	94	104
t. informatyk	144	164	183	190	213	192
t. ekonomista	78	79	81	99	137	134
t. mechatronik	102	107	99	102	134	140
t. urządzeń i systemów energetyki odnawialnej	59	51	26	11	25	30
t. organizacji reklamy	81	60	77	97	172	190
t. mechanik	0	0	18	16	0	0
t. budownictwa	0	0	0	14	42	52
t. programista	0	0	0	0	23	53
<i>Zasadnicza szkoła zawodowa</i>						
szkoła dla młodocianych pracowników	0	0	22	0	0	0
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Nowej Soli						
<i>Technikum</i>						
t. usług fryzjerskich	34	10	9	0	0	0
t. inżynierii środowiska i melioracji	17	17	17	0	0	0
<i>Zasadnicza szkoła zawodowa/ branżowa szkoła I stopnia</i>						
szkoła dla młodocianych pracowników	252	255	249	276	401	438
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 3 w Nowej Soli						
<i>Technikum</i>						
t. mechanik	58	36	0	0	0	0
<i>Zasadnicza szkoła zawodowa/ branżowa szkoła I stopnia</i>						
szkoła dla młodocianych pracowników	60	42	0	0	0	0
monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie	43	20	0	0	0	0
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 4 w Nowej Soli						
<i>Technikum</i>						
t. hotelarstwa	36	18	16	0	0	0
t. logistik	139	139	167	213	324	325
t. żywienia i usług gastronomicznych	115	108	97	82	97	101
t. obsługi turystycznej	0	14	14	32	60	70
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 5 w Kozuchowie						
<i>Technikum</i>						
t. informatyk	21	10	21	20	39	51
t. spedytor	65	47	22	0	0	0
t. logistik	17	49	65	88	94	100
<i>Zasadnicza szkoła zawodowa/ branżowa szkoła I stopnia</i>						
szkoła dla młodocianych pracowników	61	65	60	64	88	92
Razem	2049	1956	1931	1947	2636	2720

Źródło: Analiza danych zastanych.

Przygotowywanie uczniów do wejścia na rynek pracy jest jednym z zadań SOSW. W jednostce znajduje się obecnie Branżowa szkoła I stopnia oraz Szkoła przysposabiająca do pracy. Szkoła branżowa oferuje kształcenie w zawodach: kucharz, stolarz, introligator, pracownik pomocniczy stolarza. W latach 2015-2020 na kierunkach tych kształciło się od 11 do 16 osób (tabela nr 5). W tym samym czasie nastąpił znaczny wzrost liczby uczniów przysposabianych do pracy. W 2015 r. było to 15 osób, w 2020 r. 34 osoby.

Tabela 5. Liczba uczniów w podziale na kierunki kształcenia w SOSW w latach 2015-2020

Typ szkoły	Kierunki kształcenia	Liczba uczniów wg stanu na 30 września danego roku					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Oddział przedszkolny	-	7	8	7	6	7	7
Szkoła podstawowa	-	48	47	51	62	73	77
Gimnazjum	-	35	23	19	15	0	0
Zasadnicza szkoła zawodowa/Branżowa szkoła I stopnia	kucharz, stolarz, introligator, pracownik pomocniczy stolarza	15	11	11	12	14	16
Szkoła przysposabiająca do pracy	-	15	24	24	20	36	34
Zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze	-	12	14	17	15	16	17
Razem		132	127	129	130	146	151

Źródło: opracowanie własne.

Kluczowym kryterium oceny oferty kształcenia w szkołach ponadpodstawowych są dane obrazujące stopień zaspokojenia potrzeb na przedstawicieli poszczególnych zawodów na lokalnym rynku pracy. Do jego ustalenia zostały wykorzystane dane na temat cech osób bezrobotnych w powiecie nowosolskim (profil bezrobotnego), szczególnie w zakresie poziomu i rodzaju wykształcenia oraz informacje o zawodach nadwyżkowych i deficytowych.

Do cech osób bezrobotnych, które zostały poddane analizie, należała liczba bezrobotnych absolwentów, wiek, poziom wykształcenia oraz zawód osób pozostających bez pracy i zarejestrowanych w PUP. Do bezrobotnych absolwentów zaliczane są osoby, które zarejestrowały się jako bezrobotne w okresie do 12 miesięcy od dnia określonego w dyplomie, świadectwie lub innym dokumencie potwierdzającym ukończenie nauki w szkole, kursów zawodowych trwających co najmniej 24 miesiące lub nabycie uprawnień do wykonywania zawodu przez osoby z niepełnosprawnościami. W dniu 28 lutego 2021 r. odsetek bezrobotnych absolwentów w powiecie nowosolskim wyniósł 2,49% (50 osób).⁹ Wśród wszystkich bezrobotnych najmniej liczna była kategoria osób najmłodszych (18-24 lata). Na koniec lutego 2021 r. było to 200 osób (w tym 131 kobiet). Stosunkowo liczna była kategoria osób z wykształceniem zawodowym lub branżowym (554 osoby, w tym 259 kobiet) oraz policealnym i średnim zawodowym lub branżowym (454 osoby, w tym 305 kobiet; tabela nr 6). Natomiast liczba osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym była

⁹ Źródło: *Analiza danych zastanych*.

nieznacznie wyższa niż liczba osób z wykształceniem wyższym (197) i wyniosła 208 osób (w tym 163 kobiety).

Tabela 6. Wykształcenie osób bezrobotnych na 28 lutego 2021 r.

Wykształcenie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Wyższe	197	132	65
Policealne i średnie zawodowe/branżowe	454	305	149
Średnie ogólnokształcące	208	163	45
Zasadnicze zawodowe/branżowe	554	259	295
Gimnazjalne/podstawowe i poniżej	596	300	296
Razem	2009	1159	850

Źródło: *Analiza danych zastanych.*

Wśród wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych w powiecie nowosolskim na dzień 31 grudnia 2020 r. najwięcej było osób bez zawodu (231, w tym 175 kobiet). Wśród osób, które miały zawód, najczęściej reprezentowani byli sprzedawcy (229 osób, w tym 218 kobiet), ale także kucharze (53 osoby, w tym 49 kobiet) oraz murarze (37 mężczyzn).¹⁰ Liczba przedstawicieli pozostałych zawodów nie przekraczała 30. Z uwagi na nadreprezentację kobiet wśród wszystkich wymienionych powyżej kategorii, pogłębiono diagnozę. Na podstawie analizy dokumentów ustalono nazwy szkół ponadpodstawowych o profilu (1) zawodowym i (2) ogólnokształcącym ukończonych przez klientki PUP. Najwięcej bezrobotnych kobiet (101) ukończyło szkoły policealne i średnie zawodowe lub branżowe funkcjonujące poza granicami powiatu nowosolskiego. 71 kobiet ukończyło ZSP nr 4, a 27 CKZiU. Liczba bezrobotnych absolwentek pozostałych szkół nie przekraczała 20. Dane dotyczące szkół ogólnokształcących, w których uczyły się bezrobotne kobiety, przedstawia się następująco: 49 osób kształciło się w placówkach spoza powiatu, 30 w LO im. K.K. Baczyńskiego, 26 w liceach dla dorosłych. Liczba bezrobotnych absolwentek reprezentujących pozostałe szkoły ogólnokształcące (w tym przy CKZiU) nie przekraczała 20. Dane dotyczące profilu osoby bezrobotnej w powiecie nowosolskim wskazują, że absolwenci szkół ponadpodstawowych mają stosunkowo wysokie szanse na znalezienie pracy po ich ukończeniu. Świadczy o tym relatywnie niski udział liczby nowosolskich absolwentów wśród osób bezrobotnych. Ponadto bez pracy pozostają najczęściej osoby, które ukończyły szkoły ponadpodstawowe spoza powiatu. Jednak uwagę zwraca stosunkowo wysoka liczba absolwentek ZSP nr 4 wśród bezrobotnych kobiet. Jednocześnie w szkole tej prowadzone są najliczniejsze kierunki zawodowe oraz kierunki wskazane jako nadwyżkowe (dane dot. zawodów nadwyżkowych znajdują się poniżej). Zestawienie tych danych sugeruje konieczność weryfikacji liczby naborów do klas w poszczególnych zawodach technicznych w ZSP nr 4 w najbliższych latach. Z uwagi na dyskusje dotyczące znaczenia specjalizacji szkół i ujednolicania kierunków kształcenia, szczególnie w kontekście funkcjonowania dwóch szkół ogólnokształcących, warto zauważyć, że absolwentki Liceum prowadzonego przy CKZiU nie stanowią kategorii wyróżniającej się liczebnie.

¹⁰ Źródło: *Analiza danych zastanych, Załącznik nr 2. Profil bezrobotnego wg zawodów*

Zestawienie zawodów deficytowych i nadwyżkowych ustalono na podstawie prognoz na 2021 r. zawartych w Barometrze Zawodów.¹¹ Do zawodów najbardziej deficytowych zaliczono:

- brukarzy,
- cieśli i stolarzy budowlanych,
- dekarzy i blacharzy budowlanych,
- kierowców samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych,
- krawców i pracowników produkcji odzieży,
- mechaników pojazdów samochodowych,
- piekarzy,
- spawaczy.

Natomiast zawody nadwyżkowe w powiecie nowosolskim to:

- pracownicy administracyjni i biurowi,
- pracownicy biur podróży i organizatorzy obsługi turystycznej,
- sekretarki i asystenci,
- specjaliści administracji publicznej.

W powiecie nowosolskim prowadzone jest kształcenie w niektórych zawodach uznanych za najbardziej deficytowe (np. mechanik, piekarz). Podjęcie decyzji o ewentualnym zwiększeniu naborów na te kierunki lub uruchomieniu pozostałych kierunków uznanych za deficytowe powinno zostać oparte o dane umożliwiające ustalenie skali zapotrzebowania. Prognozy prowadzone przez Barometr nie umożliwiają jej określenia.

Spośród kierunków kształcenia ponadpodstawowego w powiecie nowosolskim tylko dwa wiążą się z zawodem uznany za nadwyżkowy. Są to technik hotelarstwa oraz technik obsługi turystycznej, obydwa realizowane przez ZSP nr 4. Pozostałe nie są oferowane przez szkoły nowosolskie. Jednak w ofercie szkół znajdują się propozycje, które umożliwiają zdobycie kompetencji przydatnych w do wykonywania takich zawodów nadwyżkowych, jak pracownicy administracji i biurowi czy sekretarki i asystenci. Do kierunków tego rodzaju zaliczyć można technika ekonomistę oraz technika organizacji reklamy czy spedytora. Dane o zawodach nadwyżkowych oraz o zawodach osób bezrobotnych są opracowywane na podstawie innych kryteriów i zestawień niż lista zawodów kształcenia zawodowego i branżowego. Sprawdzenie, czy w powiecie mamy do czynienia ze zbyt dużą ilością absolwentów o zawodach technik ekonomista oraz technik organizacji reklamy wymaga dodatkowych analiz. O ile na kierunek technik hotelarstwa nie było naboru od 2018 r. to kierunek technik organizacji reklamy oraz technik logistyki są jednymi z najliczniej reprezentowanych. Z uwagi na znaczną liczbę kobiet, które ukończyły ZSP 4, wśród bezrobotnych, należy poddać weryfikacji wysokość naborów na kierunek technik logistyki w najbliższych latach.

---

¹¹ Źródło: *Analiza danych zastanych.*

Przedstawione powyżej listy zawodów deficytowych i nadwyżkowych nie wskazują skali reprezentowanych przez nie zjawisk. Jest to kolejne uwarunkowanie, które potwierdza **wartość systematycznego badania rynku nie tylko w zakresie rodzaju poszukiwanych czy nadwyżkowych na rynku kwalifikacji, ale także liczby niezbędnych pracowników.**

Ostatnim zagadnieniem zawartym w tej części *Raportu* jest ocena oferty kształcenia w powiecie nowosolskim z perspektywy uczniów. Za jeden z jej przejawów traktujemy odpowiedzi na pytanie o motywy wyboru kierunku oraz szkoły, w której kontynuują naukę. Dane te wskazują mechanizmy podejmowania decyzji przez uczniów oraz określają, w jakim stopniu oferta kształcenia jest dostosowana do ich oczekiwań i zainteresowań. Ponadto pozwalają zweryfikować przekonanie formułowane przez niektórych ekspertów uczestniczących w badaniach o tym, że przy wyborze kierunków młodzież bierze pod uwagę inne czynniki niż zainteresowania, zdolności czy potrzeby rynku pracy, co skutkuje obniżeniem motywacji do nauki po rozpoczęciu kształcenia (a22, S1, S2, S3, a35). Uczniowie zostali zapytani o to, dlaczego wybrali swoje kierunki kształcenia. Powodem wskazywanym najczęściej była zgodność kierunku z zainteresowaniami respondentów (32,07%; tabela nr 7). Najwyższy udział respondentów wybierających tę odpowiedź było w LO (45,39%) oraz ZSP nr 2 (34,12%). Brak innych kierunków kształcenia był decydującym czynnikiem dla 23,16% respondentów. Odpowiedź ta była drugą najczęściej wybieraną i sięgali po nią przede wszystkim uczniowie CKZiU (30,16%) oraz ZSP nr 5 (29,82%). Część uczniów (17,44%) spodziewała się, że wybór kierunku pozwoli im znaleźć zatrudnienie. Niektórzy (16,62%) wyrazili przekonanie, że wybrany przez nich kierunek jest dostosowany do ich potrzeb i możliwości percepcyjnych. Podsumowując należy podkreślić, że zdecydowana większość uczniów kierowała się przesłankami ważnymi z perspektywy rynku pracy.

Dodatkowe informacje dotyczące czynników wpływających na podejmowanie decyzji o dalszym kształceniu zawierają odpowiedzi na pytanie o powód wyboru szkoły (tabela nr 8). W tym przypadku uczniowie najczęściej deklarowali, że kierunek kształcenia w wybranej szkole był zgodny z ich planami (38,18%). Największy udział odpowiedzi ta uzyskała wśród uczniów ZSP nr 2 (42,05%) oraz ZSP nr 4 (42,50%). Co ciekawe, ponad połowa uczniów z Kozuchowa stwierdziła, że najważniejszym powodem wyboru szkoły była bliskość jej położenia względem miejsca zamieszkania (58,62%). Odpowiedzi świadczące o przypadkowości czy też braku uzasadnienia dla wyboru szkoły uzyskały stosunkowo mało wskazań („rodzice nakazali mi naukę” 2%, „do tej szkoły uczęszcza moja przyjaciółka/przyjaciel” 6,94%, „przez przypadek” 9,48%).

Przywołane powyżej dane sugerują, że przy wyborze kierunku kształcenia oraz szkoły w znacznej większości uczniowie kierują się takimi ważnymi powodami jak zainteresowania, zdolności, plany zawodowe, położenie szkoły w pobliżu miejsca zamieszkania, szanse na rynku pracy. Część z nich wybiera miejsce kontynuacji nauki przypadkowo, za namową rodziców czy ze względu na decyzje rówieśników. Stanowią oni jednak znacznie mniejszą część. W celu minimalizacji ilości takich sytuacji należy wspierać uczniów szkół podstawowych w podejmowaniu decyzji na podstawie ich predyspozycji i szans na znalezienie pracy na lokalnym rynku.

Tabela 7. Motywy wyboru kierunków kształcenia

Dlaczego wybrał(a)ś swój kierunek kształcenia?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Jest zgodny z moimi zainteresowaniami	72	28,57%	64	45,39%	29	34,12%	62	31,16%	13	22,81%	240	32,70%
Jest dostosowany do moich potrzeb i możliwości percepcyjnych	32	12,70%	36	25,53%	13	15,29%	32	16,08%	9	15,79%	122	16,62%
Ułatwi mi zdobycie kwalifikacji do prowadzenia własnej działalności gospodarczej	25	9,92%	4	2,84%	9	10,59%	16	8,04%	2	3,51%	56	7,63%
Umożliwi mi zatrudnienie na rynku pracy	41	16,27%	8	5,67%	16	18,82%	48	24,12%	15	26,32%	128	17,44%
Z braku innych kierunków kształcenia	76	30,16%	22	15,60%	15	17,65%	40	20,10%	17	29,82%	170	23,16%
Inne	6	2,38%	7	4,96%	3	3,53%	1	0,50%	1	1,75%	18	2,45%
Razem	252	100,00%	141	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	734	100,00%

Źródło: badania własne.

Tabela 8. Motywy wyboru szkoły

Dlaczego uczęszczasz do swojej szkoły?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Szkoła znajduje się najbliżej mojego miejsca zamieszkania	30	11,76%	39	26,35%	9	10,23%	21	10,50%	34	58,62%	133	17,76%
Kierunek kształcenia w tej szkole jest zgodny z moimi dalszymi planami (np. studia, praca zawodowa)	94	36,86%	60	40,54%	37	42,05%	85	42,50%	10	17,24%	286	38,18%
Szkoła oferuje kształcenie na wysokim poziomie	24	9,41%	13	8,78%	6	6,82%	12	6,00%		0,00%	55	7,34%
W szkole jest przyjazna atmosfera	40	15,69%	6	4,05%	16	18,18%	40	20,00%	10	17,24%	112	14,95%
Zajęcia pozalekcyjne oferowane przez szkołę są zgodne z moimi zainteresowaniami	1	0,39%	1	0,68%	5	5,68%	5	2,50%		0,00%	12	1,60%
Rodzice nakazali mi naukę w tej szkole	7	2,75%	7	4,73%	1	1,14%		0,00%		0,00%	15	2,00%
Do tej szkoły uczęszcza mój przyjaciel/przyjaciółka	19	7,45%	8	5,41%	7	7,95%	16	8,00%	2	3,45%	52	6,94%
Przez przypadek	31	12,16%	12	8,11%	7	7,95%	19	9,50%	2	3,45%	71	9,48%
Inne	9	3,53%	2	1,35%		0,00%	2	1,00%		0,00%	13	1,74%
Razem	255	100,00%	148	100,00%	88	100,00%	200	100,00%	58	100,00%	734	100,00%

Źródło: badania własne.

W podsumowaniu niniejszej części *Raportu* wskazujemy czynniki i bariery systemu edukacji w powiecie nowosolskim, wynikające z przeprowadzonych analiz. Do czynników w kontekście oferty kierunków kształcenia należy zaliczyć następujące jego cechy. Po pierwsze, oferta kształcenia szkół ponadpodstawowych jest stosunkowo szeroka. Świadczą o tym opinie ekspertów uczestniczących w badaniach, ale także zgromadzone dane dotyczące motywów decyzji o wyborze kierunku kształcenia i szkół przez uczniów. Zdecydowana większość absolwentów szkół podstawowych dokonywała wyboru zgodnie ze swoimi zainteresowaniami, zdolnościami, planami zawodowymi, ewentualnie ze względów praktycznych, takich jak odległość szkoły od miejsca zamieszkania. Około jedna trzecia uczniów wskazywała na przypadkowość wyboru lub inne przyczyny bez związku ze zdolnościami uczniów czy rynkiem pracy.

Po drugie, ofertę nowosolskich szkół ponadpodstawowych można uznać za znacznie dostosowaną do potrzeb rynku pracy. Wskazuje na to stosunkowo niski udział absolwentów wśród osób bezrobotnych. Przekonanie o konieczności dostosowywania oferty kształcenia do potrzeb pracodawców jest dominującym kryterium podejmowania decyzji o powoływaniu nowych kierunków. Zwolennicy innych kryteriów, takich jak oczekiwania uczniów czy kwalifikacje kadry pedagogicznej, są nieliczni. Warto jednak dążyć do ujednoczenia podejścia do ustanawiania listy kierunków i propagować podejście rynkowe.

Po trzecie, uwagę zwraca rozłączność oferty kształcenia poszczególnych szkół, dzięki czemu nie ma potrzeby konkurowania o uczniów. Kierunki się nie powtarzają. Wyjątek stanowi tu ZSP nr 5 w Kożuchowie, ale wynika to z faktu funkcjonowania szkoły w innej miejscowości. Podobnie jest z liceum ogólnokształcącym. Poza LO im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Liceum Ogólnokształcące prowadzone jest także przy CKZiU. Zgromadzony materiał badawczy nie zawiera uzasadnienia dla likwidacji lub przeniesienia tej szkoły do innej placówki. Dodatkowe bardzo szczegółowe dane uzyskane w PUP sugerują, że absolwenci Liceum przy CKZiU nie mają trudności na rynku pracy. Można się spodziewać, że kontynuują naukę lub znajdują zatrudnienie w lokalnych zakładach pracy. Warto przy tej okazji podkreślić, że zebrane dane nie zawierają przesłanek dla reorganizacji kształcenia poprzez przeniesienie tzw. lekkich kierunków (np. technik ekonomista, technik organizacji reklamy, liceum ogólnokształcące) z CKZiU do innych szkół. Takie rozwiązanie było sugerowane przez niektórych ekspertów uczestniczących w badaniach. Szkoła posiada odpowiednią bazę lokalową w postaci pracowni oraz kadre przygotowaną do kształcenia w ww. kierunkach.

Analiza kierunków kształcenia i liczby uczniów pozwoliła także na sformułowanie następujących barier występujących w systemie edukacji powiatu nowosolskiego. Jedną z nich związana jest z występowaniem zarówno zawodów nadwyżkowych jak i deficytowych. Sugeruje to konieczność pewnych korekt w ofercie kształcenia. Szczególną uwagę należy zwrócić na zawody osób bezrobotnych, wśród których dominują kobiety. Jest pośród nich znaczna liczba osób przygotowanych do pracy w organizacjach zajmujących się obsługą turystyki i hotelarstwa, ale także w zawodach administracyjnych w sektorze prywatnym i publicznym. Jednocześnie mamy do czynienia ze współwystępowaniem wysokiej liczby

uczniów kształcących się na kierunkach w mniejszym lub większym zakresie przygotowujących do pracy na stanowiskach administracyjnych (technik spedytor, technik ekonomista, technik organizacji reklamy). Jest to przesłanka do ograniczenia kształcenia na ww. kierunkach.

Kolejną barierą utrudniającą poprawę oferty kształcenia jest brak diagnoz i prognoz dotyczących potrzeb lokalnego rynku pracy. Prognozy takie umożliwiłyby określenie (1) skali nadwyżki oraz niedoboru w pewnych zawodach (obecnie dysponujemy jedynie listą zawodów) oraz (2) zapotrzebowania na określone zawody w pewnej perspektywie czasowej, np. jednego cyklu kształcenia.

1.3. Finansowanie jednostek oświatowych

Ważnym aspektem funkcjonowania systemu oświaty w powiecie nowosolskim w perspektywie instytucjonalnej jest finansowanie jednostek. Analizę finansowych podstaw szkolnictwa rozpoczynamy od zestawienia danych na temat wydatków bieżących. Następnie przedstawiamy zmiany dotyczące wykorzystywania subwencji oświatowej, wysokości wydatków bieżących w przeliczeniu na placówkę oraz koszt inwestycji zrealizowanych w powiecie w latach 2015-2020. Podstawą analiz dotyczących finansowania jednostek oświatowych są dane zgromadzone w Analizie dokumentarnej i danych zastanych.

Wysokość wydatków bieżących w znacznym stopniu odzwierciedla wielkość szkół ponadpodstawowych (liczba uczniów) oraz ich specyfikę. Najwyższe wydatki ponosi CKZiU, najniższe ZSP nr 5 (tabela nr 9). Wysokość wydatków bieżących we wszystkich szkołach w latach 2015-2020 wahała się, jednak z czasem wzrosła. Przykładowo, kwota wydatków bieżących w ZSP nr 5 w 2015 r. wyniosła 2 158 631 zł, w 2016 r. spadła do 1 832 776 zł, w 2018 r. ponownie wzrosła do 2 055 213, w 2019 r. była nieco niższa i wyniosła 2 028 538 zł, a w 2020 wzrosła znacząco do 2 398 687 zł. Podobne zmiany wysokości wydatków zachodziły w latach 2015-2020 we wszystkich szkołach ponadpodstawowych, z wyjątkiem CKZiU, gdzie wysokość wydatków systematycznie rosła. Zmiany wysokości wydatków we wszystkich szkołach nie były zależne od liczby uczniów. Szczegółowe informacje na temat składowych wydatków (wysokości wynagrodzeń nauczycieli i kosztów mediów) w latach 2015-2020 znajdują się w raporcie z *Analizy danych zastanych*.

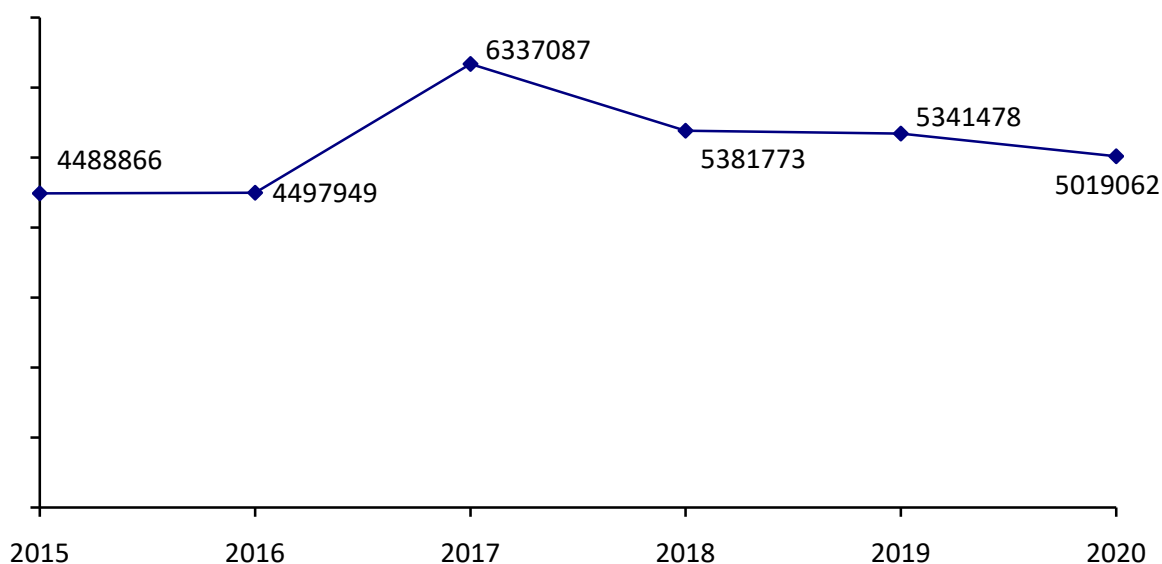
Uwagę zwraca znaczny wzrost wydatków wszystkich szkół ponadpodstawowych w 2020 r. W LO w porównaniu z 2019 r. wydano o 754 931 zł więcej, w CKZiU o 1 743 353 zł, w ZSP nr 2 o 588 631 zł, w ZSP nr 4 o 1 149 318 zł, w ZSP nr 5 o 370 149 zł. Wzrost ten wynikał z przyjęcia do placówek powiatowych we wrześniu 2019 r. zarówno absolwentów szkół podstawowych jak i gimnazjów. W efekcie konieczne było podniesienie liczby etatów dla nauczycieli. W 2020 r. przez 12 miesięcy utrzymywana była zwiększona liczba etatów. Podobnie będzie w 2021 r.

Tabela 9. Wydatki bieżące w placówkach oświatowych w powiecie nowosolskim w latach 2015-2015

Szkoła/ placówka	Rozliczenie finansowe jednostki	Kwota wydatków					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
LO	wykonanie wydatków bieżących	3 030 954	2 959 027	3 184 864	3 495 202	3 989 836	4 744 767
	Subwencja	2 401 542	2 452 133	2 457 610	2 701 420	3 172 789	3 898 392
	różnica między subwencją a wydatkami bieżącymi	-629 412	-506 894	-727 254	-793 782	-817 047	-846 375
	udział wydatków bieżących w subwencji (%)	126,21%	120,67%	129,59%	129,38%	125,75%	121,71%
CKZiU	wykonanie wydatków bieżących	7 573 551	7 585 075	8 176 426	8 855 591	9 376 644	11 119 997
	Subwencja	5 015 855	5 193 894	5 126 868	5 607 825	6 365 975	8 120 060
	różnica między subwencją a wydatkami bieżącymi	-2 557 696	-2 391 181	-3 049 558	-3 247 766	-3 010 669	-2 999 937
	udział wydatków bieżących w subwencji (%)	150,99%	146,04%	159,48%	157,91%	147,29%	136,94%
ZSP nr 2	wykonanie wydatków bieżących	3 205 945	3 549 058	3 503 215	3 373 846	3 628 820	4 217 451
	Subwencja	3 331 745	3 026 376	2 705 521	3 090 400	3 439 291	4 317 059
	różnica między subwencją a wydatkami bieżącymi	125 800	-522 682	-797 694	-283 446	-189 529	99 608
	udział wydatków bieżących w subwencji (%)	96,22%	117,27%	129,48%	109,17%	105,51%	97,69%
ZSP nr 4	wykonanie wydatków bieżących	3 070 323	2 724 344	3 057 720	2 992 146	3 497 083	4 646 401
	Subwencja	2 495 549	2 098 686	2 044 468	2 354 370	2 711 279	3 956 706
	różnica między subwencją a wydatkami bieżącymi	-574 774	-625 658	-1 013 252	-637 776	-785 804	-689 695
	udział wydatków bieżących w subwencji (%)	123,03%	129,81%	149,56%	127,09%	128,98%	117,43%
ZSP nr 5	wykonanie wydatków bieżących	2 158 631	1 832 776	2 057 979	2 055 213	2 028 538	2 398 687
	Subwencja	1 791 765	1 615 793	1 531 416	1 636 210	1 490 109	1 915 632
	różnica między subwencją a wydatkami bieżącymi	-366 866	-216 983	-526 563	-419 003	-538 429	-483 055
	udział wydatków bieżących w subwencji (%)	120,48%	113,43%	134,38%	125,61%	136,13%	125,22%
SOSW	wykonanie wydatków bieżących	5 747 816	5 382 993	5 595 242	5 918 262	6 454 604	7 244 519
	Subwencja	5 387 698	5 148 442	5 372 476	5 943 410	6 544 265	7 484 885
	różnica między subwencją a wydatkami bieżącymi	-360 118	-234 551	-222 766	25 148	89 661	240 366
	udział wydatków bieżących w subwencji (%)	106,68%	104,56%	104,15%	99,58%	98,63%	96,79%
PPP	wykonanie wydatków bieżących	1 611 973	1 646 925	1 670 931	1 694 567	1 832 950	1 855 031
	Subwencja	1 697 120	1 926 673	1 814 088	1 897 527	2 052 909	1 910 085
	różnica między subwencją a wydatkami bieżącymi	85 147	279 748	143 157	202 960	219 959	55 054
	udział wydatków bieżących w subwencji (%)	94,98%	85,48%	92,11%	89,30%	89,29%	97,12%

Źródło: Analiza danych zastanych.

W latach 2015-2020 zmianom ulegała także wysokość subwencji, różnica między subwencją a wydatkami bieżącymi oraz procentowy udział wydatków bieżących w subwencji (tabela nr 9). Co roku powiat nowosolski pokrywa lukę pomiędzy wysokością subwencji na oświatę a wydatkami bieżącymi szkół ponadpodstawowych. W analizowanym okresie kwota ta wahała się od 4 488 866 zł w 2015 r. do 6 337 087 zł w 2017 r. (wykres nr 1). Wydatki powiatu ponad subwencję zmniejszają się od 2017 r. i w 2020 r. wyniosły 5 019 062 zł. Konieczność wydatkowania środków ponad subwencję przez powiat wynika z tego, że jej wykorzystanie na ogół przekraczało 100%. Wyjątkiem jest ZSP nr 2, który w 2015 r. wykorzystał subwencję w 96,22%, a w 2020 r. w 97,69%. W pozostałych latach poddanych analizie udział ten przekraczał w ZSP nr 2 100%, był jednak stosunkowo niski. Szkołę tę wyróżnia przebieg procesu kształcenia, który rzutuje na wysokość wydatków bieżących i poziom wykorzystania subwencji oświatowej. Uczniowie szkoły branżowej I stopnia znaczną część tygodnia (w zależności od roku nauki – dwa lub trzy dni) przygotowują się do wykonywania zawodu u pracodawców. Nauka przedmiotów ogólnych i teoretycznych w szkole zajmuje pozostałą część czasu. Z tego też powodu uczniowie mają ograniczone możliwości uczestniczenia w zajęciach dodatkowych. Okoliczności te, poza efektywnym sposobem zarządzania ZSP nr 2, mogą rzutować na wysokość udziału wydatków bieżących w subwencji w porównaniu z pozostałymi jednostkami. Najczęściej udział wydatków bieżących w subwencji był znacząco przekraczany w CKZiU. W 2018 r. było to 157,91%, a w 2019 r. 147,29%. W 2020 r. udział wydatków bieżących CKZiU obniżył się i wyniósł 136,94%. W LO udział wydatków bieżących wahał się pomiędzy 120,67% w 2016 r. i 129,59 w 2017 r., w ZSP nr 4 od 117,43% i 149,56% w 2017 r., w ZSP nr 5 od 113,43 w 2016 r. do 136,13% w 2019 r.

Wykres 1. Wydatki ponad subwencję w powiecie nowosolskim w latach 2015-2020
 Źródło: opracowanie własne na podstawie *Analizy danych zastanych*.

Z uwagi na znacząco odmienny charakter prowadzonej działalności, inne jej cele i sposoby finansowania, nieco inaczej przedstawia się finansowanie SOSW oraz PPP. Różnice między

szkołami ogólnodostępnymi a jednostkami specjalnymi dotyczą organizacji procesu kształcenia (np. wielkość oddziałów) oraz wysokości przysługującego udziału subwencji oświatowej. W latach 2015-2020 wydatki bieżące wzrastały w obu, zarówno w SOSW jak i w PPP. Luka pomiędzy wydatkami bieżącymi a subwencją dotyczyła jedynie SOSW i pojawiła się w latach 2015-2017. W pozostałych latach udział wydatków bieżących w subwencji nie przekraczał 100%. Wydatki bieżące PPP w analizowanym okresie nie przekroczyły subwencji otrzymanej na jej działalność.

Wysokość wydatków w przeliczeniu na jeden oddział oraz na jednego ucznia wahała się w badanym okresie we wszystkich szkołach ponadpodstawowych, jednocześnie szkoły różniły się ze względu na wartość tych wskaźników (tabela nr 10). Najwyższe wydatki w każdym z badanych lat ponosiło CKZiU. Najwyższą wysokość wydatków zarówno na jeden oddział jak i na jednego ucznia odnotowano tu w 2018 r. (12 114,35 zł). W 2020 r. obniżyła się wysokość wydatków w przeliczeniu na jednego ucznia i wyniosła 10 988,13 zł. Znaczną wysokość wydatków w przeliczeniu na oddział i na ucznia ponoszono także w ZSP nr 4. Najwięcej na oddział wydano tu w 2017 r. (277 9474,55 zł), a na ucznia w 2015 r. (10 587 zł). W 2020 r. było to odpowiednio 258 113,38 i 9 367,74 zł. W ostatnich trzech latach znacząco wzrosła wysokość wydatków na jednego ucznia w ZSP nr 5. W 2017 r. było to 8 469,05 zł, w 2018 r. 9694,40 zł, w 2019 8 017,94 zł. Najwięcej wydano w 2020 r. – 9 870,13 zł. Jednocześnie wysokość wydatków w przeliczeniu na jeden oddział utrzymywała się ZSP nr 5 w badanym okresie na stosunkowo niskim poziomie. Relatywnie niski poziom wydatków przypadających na oddział odnotowano także w ZSP nr 2. Szkoła ta ponosiła także najniższe wydatki a przeliczeniu na jednego ucznia w trakcie całego okresu poddanego analizie. Najwyższe były w 2016 r. i wyniosły 7 213,53 zł, a w 2020 r. 6 488,39 zł. Interpretując wysokość wydatków warto zwrócić uwagę na specyfikę poszczególnych szkół. Porównywanie jest tu znacząco ograniczone. ZSP nr 2 kształci obecnie na kierunkach branżowych I stopnia. Oznacza to, że połowę czasu poświęconego na naukę uczniowie spędzają u pracodawców. Taki system kształcenia znacząco ogranicza możliwość prowadzenia zajęć dodatkowych. ZSP nr 5 prowadzi zarówno technikum jak i szkołę branżową I stopnia. Dodatkowo jest szkołą najmniejszą ze względu na liczbę uczniów, stąd koszty wynagrodzeń nauczycieli i pracowników administracyjnych czy pomocniczych oraz mediów są wyższe w przeliczeniu na jednego ucznia. Ze względu na rodzaj kierunków prowadzonych w CKZiU (zarówno tzw. ciężkie jak i lekkie) oraz ZSP nr 4 (jedynie tzw. lekkie) porównywanie wydatków tych szkół także jest ograniczone.

Wysokość wydatków na jeden oddział oraz na jednego ucznia w SOSW także się wahała. Najwyższe wydatki na oddział odnotowano w 2018 r. (328 792,33 zł), a na jednego ucznia w 2020 r. (47 976,94 zł). Wartość wydatków na jednego ucznia znacząco przekracza koszty ponoszone przez szkoły ponadpodstawowe. Wynika to z różnic organizacyjnych prowadzonej działalności, w tym z liczebności oddziałów oraz wsparcia udzielanego uczniom.

Tabela 10. Wydatki bieżące w przeliczeniu na oddział i ucznia w podziale na jednostki oświatowe w latach 2015-2020

Szkoła /placówka	Rodzaj wydatków	Kwota wydatków bieżących					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
LO	na oddział	216 496,71	211 359,07	199 054,00	218 450,13	199 491,80	263 598,16
	na ucznia	7 483,84	7 217,14	7 061,78	7 925,63	6 999,71	8 935,53
CKZiU	na oddział	270 483,96	280 928,70	272 547,53	295 186,37	253 422,81	292 631,50
	na ucznia	10 431,89	10 593,68	11 004,61	12 114,35	9 736,90	10 988,13
ZSP nr 2	na oddział	168 733,95	208 768,12	218 950,94	198 461,53	172 800,95	191 702,32
	na ucznia	6 516,15	7 213,53	7 178,72	6 377,78	5 236,39	6 488,39
ZSP nr 4	na oddział	255 860,25	247 667,64	277 974,55	249 345,50	205 710,76	258 133,38
	na ucznia	10 587,32	9 764,67	10 400,41	9 150,29	7 270,44	9 367,74
ZSP nr 5	na oddział	179 885,92	166 616,00	205 797,90	256 901,63	202 853,80	239 868,70
	na ucznia	7 681,96	7 3041,90	8 469,05	9 694,40	8 017,94	9 871,13
SOSW	na oddział	302 516,63	299 055,17	294 486,42	328 792,33	322 730,20	301 854,96
	na ucznia	43 544,06	42 385,77	43 373,97	45 525,09	44 209,61	47 976,94

Źródło: Analiza danych zastanych.

W okresie poddanym analizie powiat nowosolski zrealizował znaczące inwestycje w jednostkach oświatowych. W latach 2015-2020 wydano łącznie 32 540 915,53 zł. Największy udział w wydatkach na inwestycje miały środki własne powiatu (17 751 447,88 zł). Znaczną część stanowiły dotacje unijne (11 698 966,71 zł). Pozostałe źródła finansowania to min. dotacje budżetu państwa, środki finansowe szkół i in.

Najwięcej środków przeznaczono na inwestycje w CKZiU (19 023 560,10 zł). Dzięki nim gruntownie odnowiono dwa budynki szkoły, co umożliwiło skupienie kształcenia w jednym miejscu (wcześniej budynki Centrum znajdowały się w dwóch lokalizacjach). W latach 2017-2020 zrealizowano tu min. projekt, który polegał na modernizacji i doposażeniu bazy dydaktycznej w zakresie kształcenia zawodowego. Projekt ten był realizowany jednocześnie w ZSP nr 4 i nosił tytuł „Nowoczesna szkoła zawodowa – modernizacja infrastruktury szkolnictwa zawodowego w Powiecie Nowosolskim”. Został dofinansowany ze środków EFRR RPO Lubuskie 2020. Znaczne inwestycje miały także miejsce w LO (8 374 081,42 zł). Dwa projekty realizowane były dzięki dofinansowaniu ze środków unijnych. Pierwszy związany był z termomodernizacją budynku i wprowadzeniem alternatywnych źródeł energii. Nosił tytuł „Podniesienie efektywności energetycznej – remont dachu i instalacji wraz z wykorzystaniem OZE w Liceum Ogólnokształcącym w Nowej Soli.”¹² Był finansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) RPO Lubuskie 2020. Był realizowany w latach 2016-2017. Drugi projekt nosił nazwę „Poprawa jakości kształcenia w obszarze kompetencji kluczowych w Powiecie Nowosolskim poprzez modernizację i doposażenie Liceum Ogólnokształcącego w Nowej Soli, także był dofinansowany z EFRR RPO

¹² Źródło: Lista projektów realizowanych z Funduszy Europejskich w Polsce w latach 2014-2020, www.funduszeuropejskie.gov.pl

Lubuskie 2020. Został zrealizowany w latach 2015-2017. Dzięki projektom możliwa była znacząca poprawa warunków materialnych kształcenia w LO. Pod względem wysokości inwestycji w wyróżnił się także ZSP nr 4 oraz SOSW. Najniższą wartość inwestycji odnotowano w ZSP nr 5 i ZSP nr 2. Szczegółowe dane prezentuje tabela nr 11.

Tabela 11. Inwestycje i remonty realizowane w szkołach ponadpodstawowych powiatu nowosolskiego w latach 2015-2020 (w zł)

Szkoła/ placówka	Kwota wydatków w latach						Razem
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
LO	4 123	2 355 401,13	5 470 834,09	49 243,60	48 300,60	446 179	8 374 081,42
CKZiU	28 322	15 704	144 100	5 329 570,48	5 864 003,40	7 641 860,22	19 023 560,10
ZSP nr 2	237 447	51 646	5 760	32 009	217 318,59	60 306,11	604 486,70
ZSP nr 3	2 855	3 110	0	0	0	0	5 965
ZSP nr 4	558	0	1 803 315,94	580 613,42	439 788,31	101 846,48	2 926 122,15
ZSP nr 5	20 511	3 067	41 960	49 000	173 397,50	44 056,22	331 991,72
SOSW	14 613	1000	338 139,15	36 119	119 743,35	765 093,94	1 274 708,44
PPP	0	0	0	0	0	0	0
Ogółem	308 429	2 429 928,13	7 804 109,18	6 076 555,50	6 862 551,75	9 059 341,97	32 540 915,53
W tym:							
Dotacje unijne	0	0	LO: 3 906 344,50 ZSP4: 369 613,77	CKZiU: 69 570,48 ZSP4: 118 918,88	CKZiU: 2 286 118,56 ZSP2: 85 467,59 ZSP4: 310 178,46 ZSP5: 114 397,50 SOSW: 39 814,35	CKZiU: 4 301 601,45 ZSP2: 16 875,86 ZSP4: 35 165,93 ZSP5: 18 056,22 SOSW: 26 843,16	
Razem:	0	0	4 275.958,27	188.489,36	2 835 976,46	4 398.542,62	11 698 966,71
Dotacja z budżetu państwa	0	LO: 900 000	0	0	0	SOSW: 92 961	992 961,00
Środki własne powiatu	199 000	1 449 087,13	LO: 1 557 489,59 CKZiU: 98 400 ZSP4: 1 426 508,17 ZSP5: 30 000	CKZiU: 5 200 000 ZSP4: 425 675,54	CKZiU: 3 537 884,84 ZSP2: 83 070,00 ZSP4: 122 123,85	LO: 349 950 CKZiU: 3 272 258,76	
Razem:	199 000	1 449 087,13	3 112 397,76	5 625 675,54	3 743 078,69	3 622 208,76	17 751 447,88
Plan finansowy szkoły	LO: 4 123 CKZiU: 28 322 ZSP2: 8 447 ZSP3: 2 855 ZSP4: 558 ZSP5: 20 511 SOSW: 14 613	LO: 6 314 CKZiU: 15 704 ZSP2: 51.646 ZSP3: 3 110 ZSP4: 0 ZSP5: 3 067 SOSW: 1 000	LO: 7 000 CKZiU: 45 700 ZSP2: 5 760 ZSP4: 7 194 ZSP5: 11 960 SOSW: 338 139,15	LO: 45 751 CKZiU: 60 000 ZSP2: 15 673 ZSP4: 36 019 ZSP5: 49 000 SOSW: 36 119	LO: 31 235 CKZiU: 40 000 ZSP2: 11 895 ZSP5: 59 000 SOSW: 59 929	LO:95 229 CKZiU: 68 000 ZSP2: 40 702,01 ZSP4: 66 680,55 ZSP5: 26 000 SOSW: 645 289,78	
Razem:	79 429	80 841	415 753,15	242 562	202 059	941 901,35	1 962 545,50
Odszkodowanie z firmy ubezpiec.	0	0	0	0	ZSP2: 2 286	ZSP2: 2 728,24	5 014,24
Darowizna	0	0	0	LO: 3 492,60 ZSP2: 16 336	LO: 17 065,60 ZSP4: 7 486	LO: 1 000	
Razem:	0	0	0	19 828,60	24 551,60	1 000	45 380,20
PFRON	0	0	0	0	SOSW: 20 000	0	20 000,00
Województwo lubuskie	ZSP2: 30.000	0	0	0	ZSP2: 34 600	0	64 600
Razem:	308 429	2 429 928,13	7 804 109,18	6 076.555,50	6 862 551,75	9 059 341,97	32 540 915,53

Źródło: Analiza danych zastanych.

Na podstawie analizy sposobów finansowania jednostek oświatowych w powiecie nowosolskim można dostrzec następujące czynniki korzystnie warunkujące funkcjonowanie całego systemu. Po pierwsze, uwagę zwraca dążenie do racjonalizacji wydatków, co przejawia się utrzymującym się spadkiem wartości dofinansowania wydatków bieżących ponad subwencję oświatową. Po drugie, zaznacza się skuteczność urzędników powiatowych w pozyskiwaniu dotacji unijnych. Dzięki temu w latach 2017-2020 powiat otrzymał niemal 12 000 000 zł, które zostały przeznaczone na inwestycje. W efekcie standard budynków i pomieszczeń szkolnych w LO, CKZiU jest bardzo wysoki. Zmodernizowana została znaczna część pracowni w większości szkół ponadpodstawowych, które są ważnym elementem systemu kształcenia zawodowego.

Na tej podstawie można przypuszczać, że, po trzecie, organ prowadzący docenia znaczenie standardu warunków kształcenia. Świadczy o tym przede wszystkim wysokość środków poniesionych przez powiat nowosolski na inwestycje w jednostkach oświatowych. Wydatki te wyniosły w latach 2015-2020 niemal 17 000 000 zł.

Finansowy aspekt instytucjonalnej sfery systemu oświaty w powiecie nowosolskim przejawia także pewne bariery. Jest to przede wszystkim udział wydatków bieżących w subwencji przekraczający 100% nieomal we wszystkich szkołach ponadpodstawowych. Szkoły różnią się ze względu na poziom udziału wydatków bieżących w oświatowej części subwencji. Najwyższy poziom odnotowywany był w każdym roku poddanym analizie w CKZiU, najniższy w ZSP nr 2. Różnice te jedynie częściowo można wyjaśnić specyfiką szkół (np. ograniczone możliwości prowadzenia zajęć dodatkowych w ZSP nr 2).

Z tego powodu powiat nowosolski zmuszony jest do pokrywania luki finansowej pomiędzy wydatkami bieżącymi i oświatową częścią subwencji, co stanowi ważną barierę funkcjonowania systemu oświaty. W ostatnich latach kwota ta nieznacznie zmniejszyła się, ale w dalszym ciągu pozostaje na stosunkowo wysokim poziomie. Z uwagi na zmianę wysokości subwencji w ostatnim czasie należy dołożyć wszelkich starań, by trend spadkowy utrzymał się.

Ostatnia bariera dotyczy różnic między szkołami w zakresie wysokości inwestycji. Z jednej strony koncentracja na wybranych szkołach umożliwia przeprowadzenie kompleksowych zmian (remontów i modernizacji). Z drugiej jednak brak znaczących inwestycji szczególnie w ZSP nr 2, ZSP nr 5, ale także w ZSP nr 4 przynosi skutki negatywne. Remonty i modernizacje mają tu charakter doraźny, często powierzchowny i przypadkowy. Brak remontów w niektórych częściach szkół prowadzi do dalszej degradacji pomieszczeń i pogarszania się ich standardu. Remonty finansowane są z różnych źródeł (np. odszkodowania, darowizny; S3), najczęściej z wykorzystaniem ograniczonych środków. W efekcie powiększa się dysproporcja w postrzeganiu i ocenie nowosolskich szkół ponadpodstawowych przez absolwentów podstawówek i ich otoczenie. Dlatego ważne jest prowadzenie inwestycji w pozostałych obiektach.

1.4. Materialne warunki kształcenia

Celem niniejszej części *Raportu* jest ustalenie czynników i barier związanych z materialnymi podstawami procesu kształcenia, takimi jak stan infrastruktury, standard pomieszczeń szkolnych, czy ich wyposażenie. Do analizy zostaną wykorzystane zarówno dane jakościowe pochodzące z wywiadów oraz spacerów studyjnych, jak i dane sondażowe dotyczące opinii o warunkach materialnych w szkołach, wyrażonych przez uczniów i nauczycieli. Do analizy wykorzystano przede wszystkim odpowiedzi na dwa pytania sondażowe. Pierwsze dotyczyło oceny różnych aspektów materialnych warunków pomieszczeń lekcyjnych, drugie oceny różnych aspektów przestrzeni, w której nauczyciele i uczniowie spędzają czas przed i po zajęciach. Na potrzeby niniejszego rozdziału wykorzystano przekształcone wyniki. W analizie odwołujemy się do odpowiedzi pozytywnych, które zostały zsumowane (odpowiednio razem „przeważnie bardzo dobrze” i przeważnie dobrze” oraz „jest zdecydowanie dostosowana do potrzeb nauczycieli/uczniów” i „jest raczej dostosowana do potrzeb nauczycieli/uczniów”).

Wysoka jakość infrastruktury LO jest efektem realizacji projektów opisanych w części 1.3 *Raportu*. W ich ramach wyremontowano pomieszczenia, przeprowadzono termomodernizację budynku, na dachu zamontowano ekologiczne ogniwa fotowoltaiczne, wymieniono wentylację, wprowadzono nowe ogrzewanie. Budynek jest nowoczesny. Znajdują się w nim wydzielone strefy odpoczynku dla młodzieży z pufami, kanapami, miejscami do nauki oraz do jedzenia. Pracownie są wyposażone w niezbędny sprzęt (laptopy, tablety graficzne, monitory aktywne, specjalistyczne sprzęty). Przy szkole usytuowany jest stadion lekkoatletyczny (oddany do użytkowania w 2016 roku) [w1].

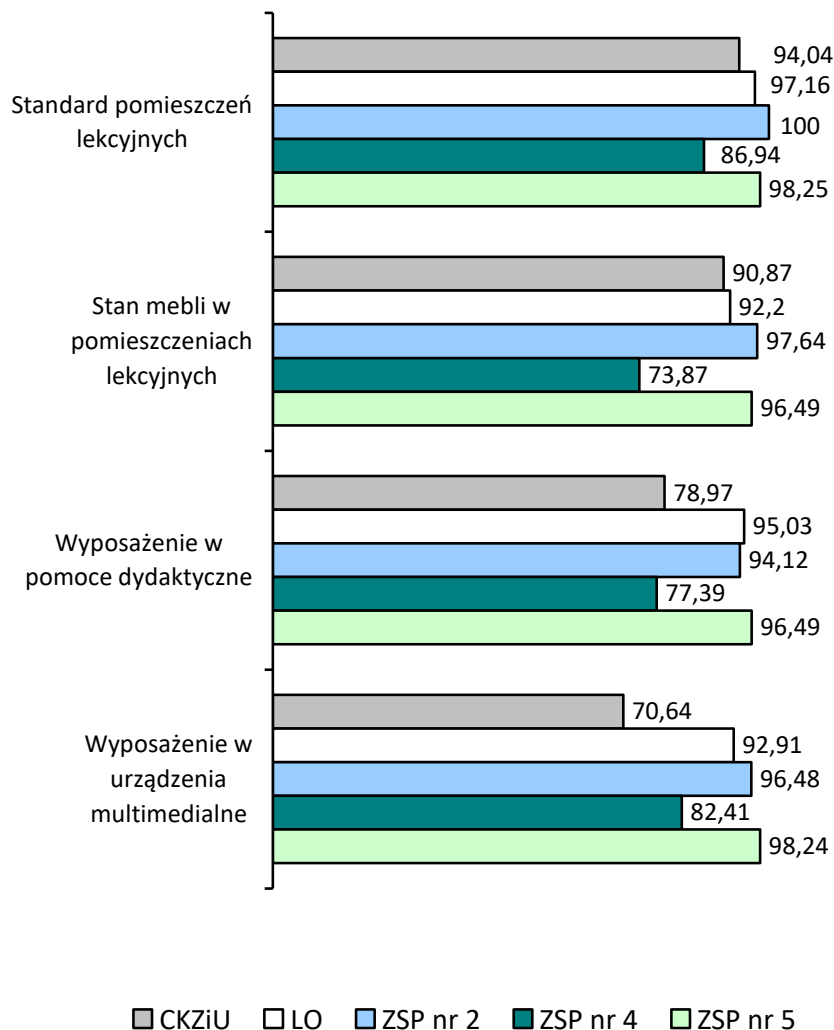
Wysoka jakość infrastruktury LO ma odzwierciedlenie w opiniach uczniów i nauczycieli. Wszyscy nauczyciele pozytywnie ocenili standard pomieszczeń, w których odbywają się zajęcia (tabela nr 12). Podobnie wysoko został oceniony stan mebli w salach lekcyjnych (ławki, krzesła, biurka, szafy, regały). Jedynie dwie osoby uznały go za zły. W opiniach pozostałych osób stan mebli był bardzo dobry (16 osób) lub dobry (17 osób). Większość nauczycieli pozytywnie oceniła wyposażenie pomieszczeń lekcyjnych w pomoce dydaktyczne (np. rekwizyty, urządzenia i materiały do zajęć praktycznych, eksperymentów). Jednocześnie pięć osób oceniło je źle. Tyle samo respondentów uznało wyposażenie w sprzęt multimedialny (np. komputery, rzutniki, tablice interaktywne) za bardzo dobre (17 osób) i dobre (17 osób).

Tabela 12. Opinie nauczycieli o warunkach materialnych

Jak Pan/Pani ocenia:	CKZU	LO	SOSW	ZSP nr 2	ZSP nr 4	ZSP nr 5	Ogółem	%
Standard pomieszczeń, w których odbywają się zajęcia lekcyjne (np. stan ścian, podłóg, oświetlenia, okien)								
Przeważnie bardzo dobrze	36	14	22	8	6	7	93	39,91%
Przeważnie dobrze	19	21	21	27	20	14	122	52,36%
Przeważnie źle	2	0	0	0	12	0	14	6,01%
Przeważnie bardzo źle	0	0	0	0	4	0	4	1,72%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
Stan mebli znajdujących się w pomieszczeniach, w których odbywają się zajęcia (np. ławki, krzesła, biurko, szafy, regały)								
Przeważnie bardzo dobrze	25	16	20	6	5	3	75	32,19%
Przeważnie dobrze	26	17	21	28	13	17	122	52,36%
Przeważnie źle	4	2	2	1	18	1	28	12,02%
Przeważnie bardzo źle	2	0	0	0	6	0	8	3,43%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
Wyposażenie pomieszczeń lekcyjnych w pomoce dydaktyczne (np. rekwizyty, urządzenia i materiały do zajęć praktycznych, eksperymentów)								
Przeważnie bardzo dobrze	19	16	15	7	4	2	63	27,04%
Przeważnie dobrze	23	14	24	24	19	15	119	51,07%
Przeważnie źle	8	5	2	3	14	3	35	15,02%
Przeważnie bardzo źle	7	0	2	1	5	1	16	6,87%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
Wyposażenie pomieszczeń lekcyjnych w urządzenia multimedialne (np. komputery, rzutniki, tablice interaktywne)								
Przeważnie bardzo dobrze	17	17	17	11	6	2	70	30,04%
Przeważnie dobrze	21	17	15	19	16	13	101	43,35%
Przeważnie źle	12	1	10	5	14	4	46	19,74%
Przeważnie bardzo źle	7	0	1	0	6	2	16	6,87%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%

Źródło: badania własne.

Uczniowie bardzo pozytywnie ocenili stan szkoły we wszystkich analizowanych aspektach (wykres nr 2). Najbardziej został przez nich doceniony standard pomieszczeń (97,16%), najmniej stan mebli (90,2%).

Wykres 2. Opinie uczniów o warunkach materialnych (w %)

Źródło: badania własne.

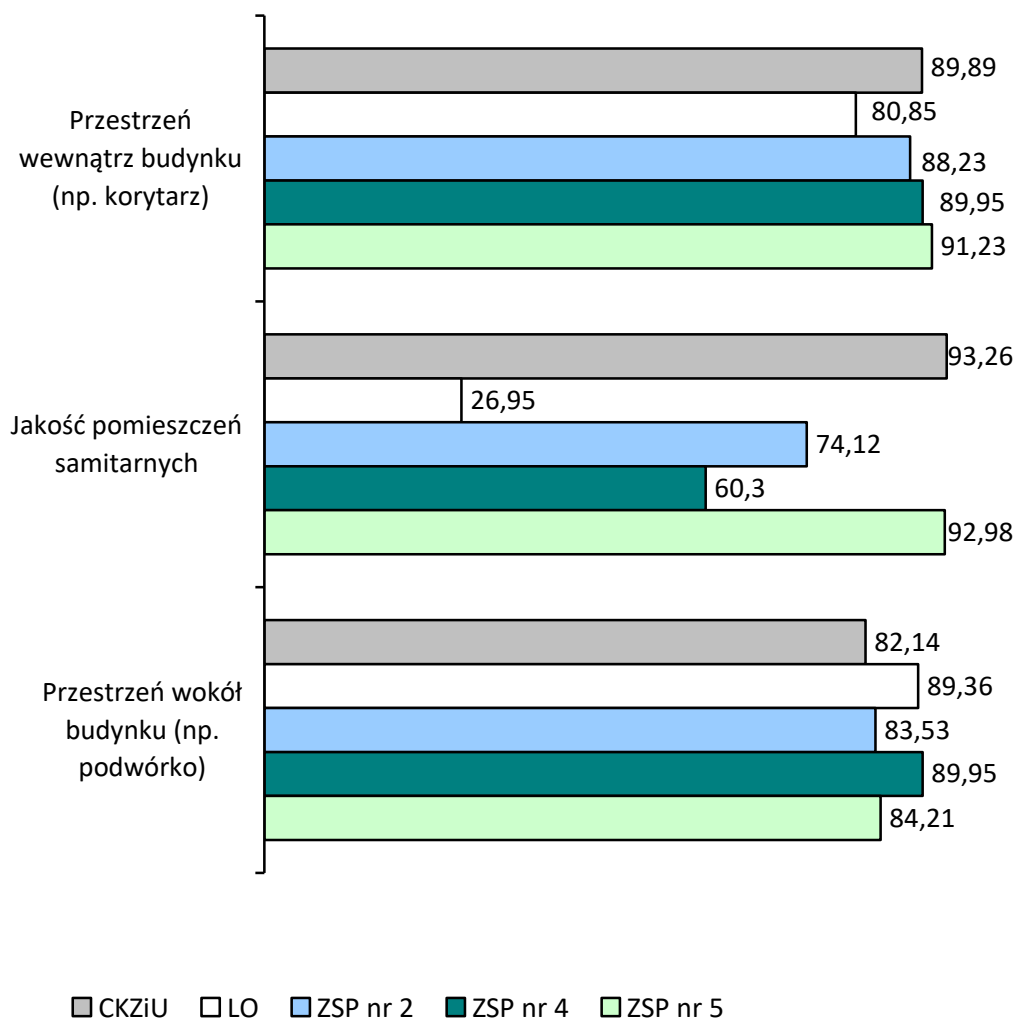
W badaniu sondażowym nauczyciele i uczniowie zostali także poproszeni o ocenę przestrzeni wewnątrz budynku z perspektywy spędzania czasu przed i po zajęciach, jakości pomieszczeń sanitarnych (łazienki, toalety) oraz przestrzeni wokół budynku szkoły (podwórko, ławki, miejsca do uprawiania sportu; tabela nr 13). Wśród respondentów z LO znacząco przeważały oceny pozytywne we wszystkich aspektach. Za najmniej dostosowaną do potrzeb nauczycieli została uznana jakość pomieszczeń sanitarnych. Za niedostosowaną lub raczej niedostosowaną do swoich potrzeb uznało ją 8 spośród 35 respondentów.

Tabela 13. Opinie nauczycieli o dostosowaniu przestrzeni szkoły do ich potrzeb

Jak Pan/Pani ocenia:	CKZU	LO	SOSW	ZSP nr 2	ZSP nr 4	ZSP nr 5	Ogółem	%
Przestrzeń wewnątrz budynku (np. korytarze)								
Jest zdecydowanie dostosowana do potrzeb nauczycieli	32	13	10	5	9	5	74	31,76%
Jest raczej dostosowana do potrzeb nauczycieli	24	19	19	20	23	14	119	51,07%
Raczej nie jest dostosowana do potrzeb nauczycieli	1	2	11	8	9	2	33	14,16%
Nie jest dostosowana do potrzeb nauczycieli	0	1	3	2	1	0	7	3,00%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
Jak ocenia Pan/Pani jakość pomieszczeń sanitarnych (łazienki, toalety)								
Jest zdecydowanie dostosowana do potrzeb nauczycieli	40	14	17	7	3	6	87	37,34%
Jest raczej dostosowana do potrzeb nauczycieli	16	13	22	22	20	13	106	45,49%
Raczej nie jest dostosowana do potrzeb nauczycieli	0	7	4	5	11	2	29	12,45%
Nie jest dostosowana do potrzeb nauczycieli	1	1	0	1	8	0	11	4,72%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
Przestrzeń wokół budynku należąca do szkoły (podwórko, ławki, miejsca do uprawiania sportu, w tym gier i zabaw grupowych i in.)								
Jest zdecydowanie dostosowana do potrzeb nauczycieli	21	21	16	7	10	2	77	33,05%
Jest raczej dostosowana do potrzeb nauczycieli	28	11	17	17	21	9	103	44,21%
Raczej nie jest dostosowana do potrzeb nauczycieli	6	3	10	11	9	5	44	18,88%
Nie jest dostosowana do potrzeb nauczycieli	2	0	0	0	2	5	9	3,86%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%

Źródło: badania własne.

Przeważająca część uczniów pozytywnie oceniła dostosowanie do swoich potrzeb zarówno przestrzeni wewnątrz (80,82%) jak i wokół budynku szkoły (89,36%). Krytycznie oceniono jakość pomieszczeń sanitarnych. 24,11% uczniów stwierdziło, że toalety i łazienki raczej nie są dostosowane do ich potrzeb, natomiast 48,94% uznało, że zdecydowanie nie są dostosowane (wykres nr 3).

Wykres 3. Opinie uczniów o dostosowaniu przestrzeni szkoły do spędzania czasu przed i po zajęciach (w %)

Źródło: badania własne. Wykres obrazuje rozkład ocen pozytywnych.

Stan infrastruktury CKZiU jest wysokiej jakości. Przeprowadzone inwestycje umożliwiły zlokalizowanie budynków szkoły w jednym miejscu (wcześniej były oddalone od siebie o ok. 1500 m) (S1). W obecnym budynku A znajdują się pomieszczenia administracyjne, pracownie ogólnokształcące (bez języków obcych) oraz informatyczne, biblioteka, pracownie informatyczne, gabinety pedagoga, pielęgniarki oraz powiatowego doradcy zawodowego, bar, aula i in. W budynku B znajdują się pozostałe pracownie, w tym pracownia obrabiarek CMC, pracownia montażowa elektryczna, pracownia budowlana i in. Pracownie są

wyposażone w nowoczesny sprzęt, także we współpracy z firmami (np. ENEA, HAAS). Przy planowaniu i projektowaniu pracowni dokłada się wszelkich starań, aby ich warunki były jak najbardziej zbliżone do realnych (np. pracownia ze słupami elektrycznymi). Pracownie są przygotowane zarówno do zajęć teoretycznych jak i praktycznych. Dodatkowo przygotowywane jest utworzenie centrum edukacyjno-pokazowego (HTEC). Planowane jest uruchomienie kompletnie wyposażonej spawalni i uzyskanie certyfikatu umożliwiającego prowadzenie w niej egzaminów. Oba budynki CKZiU wyposażone są w windy.

Nauczyciele i uczniowie uczestniczyli w podejmowaniu decyzji o funkcjach przestrzeni szkoły i wyposażeniu pomieszczeń. Nauczyciele współpracowali przy podejmowaniu decyzji dotyczących zaaranżowania i wyposażenia pracowni, definiowali potrzeby. Uczniowie zgłaszali potrzeby dotyczące np. szatni, toalet, baru (S3).

Przy Centrum funkcjonuje hala sportowa składająca się z dwóch sal umożliwiających jednocześnie zajęcia sześciu grup. Jedna z hal jest największym tego rodzaju obiektem w Nowej Soli. Jest udostępniana mieszkańcom oraz lokalnym instytucjom i organizacjom. Hala była remontowana około 10 lat temu i obecnie wymaga pewnych zmian.

Przestrzeń wokół szkoły została częściowo zagospodarowana. W dalszych etapach inwestycji przewidziane jest zagospodarowanie terenu wokół budynku A. Planowane jest także wprowadzenie systemu informatycznego, alarmowego, monitoringu i in.

Zarówno nauczyciele jak i uczniowie wysoko ocenili materialne podstawy kształcenia w CKZiU (tabela nr 12). Niemal wszyscy nauczyciele uznali, że stan pomieszczeń lekcyjnych w szkole jest przeważnie bardzo dobry lub dobry (55 osób na 57 uczestników badań sondażowych). Znaczną ilość pozytywnych ocen uzyskał także stan mebli w salach lekcyjnych (51 na 57). Mniej pozytywnych ocen zdobyło wyposażenie pomieszczeń lekcyjnych (42 na 57), a najmniej wyposażenie w urządzenia multimedialne (38 na 57). Podobnie przedstawiają się opinie uczniów (wykres nr 2). Najwyżej ocenili oni standard pomieszczeń lekcyjnych (94,04%) oraz stan mebli (90,87%). Nieco mniej uznania w oczach uczniów zdobyło wyposażenie w pomoce dydaktyczne (78,97%), a najmniej wyposażenie w urządzenia multimedialne (70,64%). W tej kategorii CKZiU otrzymało najmniej pozytywnych ocen od uczniów w porównaniu z innymi szkołami.

Zdecydowana większość nauczycieli i uczniów doceniła przygotowanie szkoły do spędzania czasu przed i po lekcjach. Niemal wszyscy nauczyciele pozytywnie ocenili z tej perspektywy przestrzeń wewnątrz budynków (56 na 57 osób) oraz jakość pomieszczeń sanitarnych (56 na 57 osób) (tabela). Nieco mniej pozytywnych ocen otrzymała przestrzeń wokół budynku (49 na 57). Uczniowie wyrazili największe uznanie dla jakości pomieszczeń sanitarnych (93,26%), a najmniejsze dla przestrzeni wokół budynków (82,14%).

ZSP nr 2 mieści się w zabytkowych budynkach z początku XX w. W czasie II wojny światowej znajdował się tu obóz koncentracyjny dla kobiet (filia obozu w Gross Rosen). Obecnie, w miejscu obozowego baraku znajdują się wyłączone z użytkowania boiska i zieleni. Zabytkowy charakter zabudowań szkolnych jest barierą dla ich użytkowania i remontów - z uwagi na przepisy prawa budowlanego niemożliwa jest przebudowa obiektów, ich rozwój, ograniczona jest możliwość ich unowocześniania (w2).

Mimo utrudnień w szkole sukcesywnie wykonywane są remonty pomieszczeń i podnoszony jest ich standard. Z uwagi na zabytkowe pochodzenie budynków występują trudności z dostosowaniem przestrzeni szkoły do potrzeb osób z niepełnosprawnościami ruchowymi (na wózku). W ostatnim czasie przystosowano salę na parterze, w której odbywają się zajęcia teoretyczne. Ze środków PFRON planowane jest dostosowanie toalety oraz zakup platformy na wózek.

W szkole znajduje się biblioteka, gabinet pielęgniarki, gabinet do zajęć rewalidacyjnych. Monitoring został niedawno zmodernizowany.

W szkole funkcjonują pracownie kosmetyczna (kompleksowo wyposażona, co umożliwia przeprowadzanie w szkole egzaminów), fryzjerska, mechaniczna. W ostatnim czasie pozyskano środki na uzupełnienie oraz unowocześnienie wyposażenia ww. pracowni. Realizacja tej inwestycji opóźniła się z powodu obostrzeń wywołanych pandemią COVID19.

Przy szkole znajduje się niewielka sala sportowa wyremontowana w 1997 r. Uczniowie mają także dostęp do innych obiektów sportowych (np. „Orliki”, hala sportowa przy LO, hala sportowa przy ul. Wróblewskiego oddalona o około 500 m).

Ważną częścią kompleksu budynków szkolnych jest Internat. W 2-3 osobowych pokojach może przebywać w nim 76 wychowanków.

Mimo ograniczeń związanych z remontami i unowocześnianiem przestrzeni ZSP nr 2 nauczyciele i uczniowie wysoko ocenili jego standard. Wszyscy nauczyciele docenili standard sal lekcyjnych, prawie wszyscy (34 na 35 osób) stan mebli (tabela nr 12). Nieco mniej pozytywnych ocen uzyskało wyposażenie w pomoce dydaktyczne (31 na 35 osób) oraz wyposażenie w urządzenia multimedialne (30 na 35 osób). Oceny uczniów przedstawiają się podobnie (wykres nr 2). Wszyscy uczniowie pozytywnie zaopiniowali standard sal lekcyjnych, stan znajdujących się w nich mebli 97,64%. O przeważnie dobrym lub bardzo dobrym wyposażeniu sal w pomoce dydaktyczne przekonanych było 94,12% uczniów, a o odpowiednim wyposażeniu w urządzenia multimedialne 96,48%.

Przystosowanie przestrzeni szkoły do spędzania czasu przed i po lekcjach zostało pozytywnie ocenione przez zdecydowaną większość nauczycieli i uczniów, ale otrzymało nieco mniej pozytywnych wskazań niż sale lekcyjne. Nauczyciele najlepiej ocenili jakość pomieszczeń sanitarnych (29 na 35 osób), która uzyskała najmniej pozytywnych opinii uczniów (74,12%). Uczniowie najczęściej przyznawali pozytywne opinie przestrzeni wewnątrz budynku (88,23%), która uzyskała uznanie 25 spośród 35 nauczycieli. Przestrzeń wokół budynków uzyskała pozytywne oceny 24 spośród 35 nauczycieli i 83,53% uczniów.

ZSP nr 4 to szkoła oddalona od centrum miasta. Standard jego pomieszczeń jest zróżnicowany. Są one sukcesywnie remontowane ze środków projektowych oraz ze środków, którymi dysponuje dyrekcja (w tym środki własne szkoły odszkodowanie, darowizny, np. panele podłogowe) (S1, tabela nr 11). Dlatego standard pomieszczeń szkolnych jest niejednorodny. Niektóre fragmenty szkoły zostały już kompleksowo wyremontowane (niektóre sale lekcyjne, toalety i korytarze), inne nie były remontowane od nowości (bardzo niski standard mają niektóre toalety). Dyrekcja dokłada starań, aby wyremontowane sale były dobrze wyposażone (S1).

Do wyremontowanych części szkoły należy kompleks gastronomiczny (S1). Mieści się tu pracownia gastronomiczna z obsługą klienta (bufet, sala ze stolikami). Kuchnia w tej części została kompleksowo wyposażona w profesjonalny sprzęt. Pomieszczenia są dostosowane do kształcenia modułowego (teoretycznego i praktycznego). Dzięki wysokiemu standardowi kompleksu gastronomicznego szkoła jest akredytowanym ośrodkiem Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu i na jej terenie mogą się odbywać egzaminy prowadzone przez egzaminatorów z zewnątrz. W egzaminach biorą udział uczniowie z ZSP nr 2, ZSP nr 5 oraz ze szkół we Wschowie i Szprotawie. W szkole znajdują się także pracownie spedycyjne, transportowo-logistyczne, hotelarstwa i organizacji turystyki. Przy wyremontowanym głównym wejściu znajduje się także recepcja traktowana jako pracownia dla kierunku hotelarstwo.

W ostatnim czasie pozyskano środki na gruntowny remont dalszych części szkoły (głównego holu i korytarzy). Obecnie dwa nieużytkowane pomieszczenia przekształcane są na gabinet profilaktyczno-terapeutyczny z zapleczem socjalnym dla uczniów z orzeczeniami (zajęcia rewalidacyjne, korekcyjne, z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej). Remont jest realizowany z subwencji dedykowanej osobom z orzeczeniami. Celem jest utworzenie przestrzeni o swobodnej atmosferze. Obecnie szkoła nie jest dostosowana do przyjmowania uczniów z niepełnosprawnościami ruchowymi (na wózku). Odpowiednie zmiany w tym zakresie planowane są podczas realizacji projektu, który ma zostać sfinansowany ze środków Rządowego Programu Inwestycji Lokalnych

W szkole znajduje się biblioteka, gabinet pielęgniarstwa, sklep. Planowane jest utworzenie sali pamięci.

W szkole znajdują się dwie sale sportowe (mała i duża). Planowany jest remont sali dużej; środki ten cel zostały zabezpieczone przez powiat nowosolski. Sala ta jest wynajmowana lokalnym organizacjom i instytucjom oraz osobom prywatnym. Przy szkole znajduje się „Orlik”, którego administratorem będzie ZSP nr 4.

Do różnych celów wykorzystywana jest także piwnica szkolna. Znajdują się w niej m.in. stoły do tenisa stołowego, pomieszczenie, w którym składowane są instrumenty i odbywają się ćwiczenia chóru. Pomieszczenia są wykorzystywane także na potrzeby Koła Wojskowego (współpraca z zielonogórką jednostką strzelecką).

Przeważająca część nauczycieli ZSP nr 4 pozytywnie oceniła jakość infrastruktury szkoły. Jednocześnie byli oni najbardziej krytyczni spośród wszystkich respondentów w tej kategorii. Najwięcej pozytywnych ocen uczestnicy badań sondażowych przypisali standardowi sal lekcyjnych (np. stan ścian, podłóg, oświetlenia, okien). 26 spośród 42 nauczycieli oceniło go przeważnie bardzo dobrze i dobrze. Najgorzej został ocenionych stan mebli w pomieszczeniach lekcyjnych. Był on przeważnie zły lub bardzo zły w opiniach 24 spośród 42 uczestników badań. Nieco ponad połowa badanych pozytywnie oceniła wyposażenie pomieszczeń lekcyjnych w pomoce dydaktyczne (23 na 42 osoby) oraz wyposażenie w urządzenia multimedialne (22 na 42 osoby).

Nauczyciele nieco lepiej ocenili dostosowanie przestrzeni szkoły do potrzeb spędzania czasu przed i po lekcjach niż sale lekcyjne (tabela). Najwięcej pozytywnych ocen (32 osoby) uzyskała przestrzeń wewnątrz budynków, najmniej (23 osoby) sanitariaty.

Oceny uczniów były zbliżone do odpowiedzi nauczycieli. Poszczególnym aspektem infrastruktury szkoły przyznali oni niższe noty niż uczniowie innych jednostek. Uczniowie ZSP nr 4 przyznali najwięcej pozytywnych ocen standardowi pomieszczeń lekcyjnych (86,94%), a najmniej stanowi mebli (73,87%). Uczniowie najgorzej ocenili standard pomieszczeń sanitarnych. Pozytywne oceny na temat tego aspektu przestrzeni, w której spędzają czas przed i po lekcjach, sformułowało 60,3% młodych respondentów. Dostosowanie przestrzeni wewnątrz oraz wokół budynku do potrzeb uczniów otrzymało tyle samo pozytywnych ocen (89,95%).

Pozyskiwanie środków pozabudżetowych na inwestycje, szczególnie na remonty i modernizację infrastruktury zostało uznane za ważne wyzwanie ZSP nr 5 (w3). Do najpilniejszych potrzeb szkoły należy remont i modernizacja pracowni informatycznej. W ZSP nr 5 znajduje się także pracownia logistyczna, programistyczna i zawodów pokrewnych. Wyposażenie pracowni musi spełniać określone standardy wskazane w podstawach programowych kształcenia w zawodzie. Szczególnie w branży informatycznej wymagana jest sukcesywna modernizacja sprzętu komputerowego, oprogramowania, co wiąże się z dodatkowymi kosztami (w3). Wskazane by było zagospodarowanie przestrzeni wokół szkoły, w tym budowa boiska wielofunkcyjnego i terenu rekreacyjnego dla uczniów.

Zarówno nauczyciele jak i uczniowie stosunkowo wysoko ocenili stan przestrzeni szkolnej. Wszyscy nauczyciele uznali, że stan sal lekcyjnych jest przeważnie bardzo dobry lub dobry i niemal wszyscy (20 osób na 21) przyznali takie same noty wyposażeniu w pomoce dydaktyczne (tabela nr 12). Najmniej pozytywnych ocen przyznano wyposażeniu pomieszczeń lekcyjnych w sprzęt multimedialny. Uczniowie ZSP nr 5 najlepiej spośród wszystkich respondentów w tej kategorii ocenili materialne warunki kształcenia w swojej szkole. Niemal wszyscy uczniowie uznali za przeważnie bardzo dobry lub dobry standard pomieszczeń lekcyjnych (98,25%) oraz wyposażenie w urządzenia multimedialne (98,24%). Pozostałe aspekty zostały ocenione nieznacznie gorzej.

Nieznacznie gorzej wypadła ocena przestrzeni szkolnej z perspektywy spędzania czasu przed i po zajęciach. Niemal wszyscy nauczyciele uznali przestrzeń wewnątrz budynku oraz jakość pomieszczeń sanitarnych za zdecydowanie lub raczej dostosowaną do ich potrzeb (19 osób na 21) (tabela nr 13). Najmniej pozytywnych wskazań otrzymała przestrzeń wokół szkoły. Niemal połowa nauczycieli (10 osób na 21) uznała, że raczej nie jest lub zdecydowanie nie jest dostosowana do ich potrzeb. Uczniowie najlepiej ocenili jakość pomieszczeń sanitarnych (92,98%), nieco gorzej wypadła ocena przestrzeni wokół budynku (84,21%) (wykres nr 3).

Powyższe analizy pozwalają sformułować wnioski dotyczące czynników na temat materialnych warunków kształcenia w powiecie nowosolskim. Ważnym czynnikiem jest wysoki standard i nowoczesny charakter części jednostek oświatowych. Dzięki temu nauka większości uczniów odbywa się w bardzo dobrych warunkach. Są to przede wszystkim LO i

CKZiU, które przeszły w ostatnim czasie remonty i modernizacje. Poprawa standardu infrastruktury szkolnej jest kontynuowana. Dzięki temu ZSP nr 4 został częściowo odnowiony. Pozyskano także środki na wprowadzanie kolejnych pozytywnych zmian.

Kolejnym czynnikiem jest wysoka ocena standardu przestrzeni i wyposażenia szkół, wyrażona przez nauczycieli i uczniów w badaniach sondażowych. Pozytywne opinie znacząco przeważały w odniesieniu do niemal wszystkich aspektów związanych z salami lekcyjnymi i przestrzenią, w której nauczyciele i uczniowie spędzają czas przed i po zajęciach. Z uwagi na zróżnicowany standard infrastruktury szkolnej jej wysoką ocenę można uznać za przejaw tożsamości społeczności poszczególnych szkół i przywiązania członków ich społeczności.

Jednym z najważniejszych czynników w sferze materialnych podstaw systemu kształcenia jest dbałość o warunki kształcenia zawodowego. Pracownie zawodowe we wszystkich szkołach są, w miarę możliwości, modernizowane i wyposażone. Baza kształcenia zawodowego jest stale rozwijana.

Za czynnik uznać można także sposób podejmowania decyzji o wprowadzaniu niektórych zmian w przestrzeni szkół i wyposażeniu poszczególnych pomieszczeń. W znacznym stopniu ma on charakter partycypacyjny. Nauczyciele mają znaczący udział w podejmowaniu decyzji o wyposażeniu pracowni zawodowych. Podczas remontu budynków CKZiU wzięto także pod uwagę niektóre oczekiwania zgłaszane przez uczniów.

Do barier w aspekcie materialnych podstaw kształcenia w powiecie nowosolskim zaliczyć można dysproporcje w standardzie infrastruktury poszczególnych szkół, niższą ocenę części przestrzeni, w której nauczyciele i uczniowie spędzają czas przed i po zajęciach oraz niedostosowanie części szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, co jednak wiąże się z utrudnieniami natury formalnej w uzyskaniu dofinansowania z PFRON. By szkoły uzyskały środki na inwestycje, muszą mieć w dniu złożenia wniosku w wykazie uczniów z niepełnosprawnością ruchową (głównie młodzież na wózkach inwalidzkim). A często zdarza się tak, że osoby niepełnosprawne, ze względu na ograniczenia nie zapisują się do szkół. Nie mniej jednak w przypadku pojawienia się trudności następuje reakcja na bieżąco, czego przykładem jest ZSP nr 2, które mimo barier architektoniczno-konserwatorskich w roku 2021 przygotowuje sanitariaty i platformę z dostosowaniem do osób niepełnosprawnych.

Część szkół w powiecie nowosolskim wymaga znacznych nakładów na inwestycje związane z poprawą stanu budynków, pomieszczeń lekcyjnych i ich wyposażenia. Z jednej strony, niezbędne zmiany mają znaczną skalę i ich wprowadzenie musi być rozłożone w czasie. Z drugiej strony, stan infrastruktury jednostek oświatowych może być jednym z czynników podejmowania decyzji o wyborze szkoły.

Nauczyciele i uczniowie nieco lepiej ocenili standard i wyposażenie pomieszczeń lekcyjnych niż ich dostosowanie do potrzeb spędzania czasu przed i po zajęciach. Chociaż w odniesieniu do przestrzeni wewnątrz i na zewnątrz budynków znacząco przeważały oceny pozytywne, to respondenci wyraźnie wskazali na konieczność poprawy standardu pomieszczeń sanitarnych w niektórych szkołach.

Ważną barierą w sferze infrastrukturalnej jest niedostosowanie części szkół do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową (na wózkach). W szkołach tych niemożliwy lub

ograniczony jest dostęp młodzieży poruszającej się na wózkach do sal lekcyjnych oraz korzystanie z toalet. Jednocześnie należy zwrócić uwagę na to, że dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową jest obecnie standardem. Z powodów systemowych bariera ta jest trudna do przekroczenia przez szkoły, które wymagają w tym zakresie wsparcia.

1.5. Transport

Ostatnim instytucjonalnym aspektem kształcenia w powiecie nowosolskim jest transport. Do szkół ponadpodstawowych w Nowej Soli oraz Koźuchowie uczęszczają uczniowie zamieszkujący w innych częściach powiatu. Wiąże się to z koniecznością dojazdów, ewentualnie przebywania w internacie w trakcie nauki.

Potrzeby związane z dojazdami dotyczą zarówno udziału w zajęciach jak i różnego rodzaju form pracy i nauki u pracodawców (w1). Uczniowie dojeżdżający korzystają z różnych środków transportu. Są to autobusy lub samochody prywatne (uczniowie dojeżdżają samodzielnie lub są dowożeni przez rodziców). Zdarza się, że niektórzy pracodawcy organizują dojazdy dla swoich pracowników, w tym dla uczniów (S1). Dojazdy transportem publicznym są wyzwaniem na początku każdego roku szkolnego. Zgodnie z deklaracjami ekspertów uczestniczących w badaniach, we wrześniu każdego roku wszystkim uczniom udaje się znaleźć funkcjonalne rozwiązania (S1, S3). Możliwe jest między innymi częściowe dostosowanie organizacji zajęć lekcyjnych do rozkładu jazdy autobusów (S1). Pojawienie się na rynku międzygminnego przedsiębiorstwa transportowego przyczyniło się do poprawy sytuacji. Dzięki działalności firmy Subbus w regionie wzrosła liczba połączeń autobusowych (c11).

Zauważalne są jednak co najmniej trzy bariery w zakresie dojazdów uczniów do szkół. Pierwszym ograniczeniem, którego rozwiązanie leży poza możliwościami szkół, jest organizacja dojazdów rodziców na wywiadówki. Nieznaczną liczbą połączeń autobusowych w godzinach popołudniowych jest jedną z barier współpracy między szkołą a rodzicami (S1). Druga bariera dostrzegalna jest w ZSP nr 4, w którym znaczna część uczniów dojeżdża samodzielnie do szkoły. W konsekwencji liczba miejsc parkingowych jest niewystarczająca (S3). Trzecia bariera, bardziej złożona i dotkliwa, dotyczy ZSP nr 5 w Koźuchowie (w3, w1). Do ZSP nr 5 uczęszczają uczniowie z okolicznych miejscowości (np. Mirocin, Broniszów, Borów). Ich liczba nie jest znaczna. Wynika to z ograniczonych możliwości dojazdu do Koźuchowa. Do szkoły nie uczęszczają aktualnie uczniowie z Nowego Miasteczka w wyniku likwidacji połączeń autobusowych (w3). Pewną trudnością w funkcjonowaniu szkoły są także dojazdy uczniów do Nowej Soli w celu udziału w wydarzeniach edukacyjnych. Obowiązek organizacji dojazdu spoczywa w takich sytuacjach na szkole (w3). Z powodu występowania ww. barier funkcjonowania systemu oświaty w powiecie nowosolskim oczekiwana jest poprawa organizacji transportu publicznego w regionie, szczególnie na terenie gminy Koźuchów (c12).

2. Sfera organizacyjna

W tej części diagnozy, do analizy sektora edukacji, wykorzystano perspektywę organizacyjną. Tworzy ją system społeczny, w tym badaniu określony jako uczestnicy systemu oświaty – pracownicy i uczniowie. Należy do niej także stosowany zestaw procedur podejmowania decyzji, komunikowania się, nawiązywania relacji z otoczeniem. Rodzaj i jakość tych procedur oddziałuje na sposób widzenia sektora przez jego uczestników. Chodzi tu o poziom zadowolenia z funkcjonowania w sektorze edukacji, poczucie bezpieczeństwa, rozumienie przyjętych w systemie zasad i celów. Ma również wpływ na jej ocenę przez środowisko lokalne. Aby uchwycić te cechy, analizie poddano dane liczbowe na temat naborów do szkół i ich kadry. Ważne były także sposoby tworzenia planów strategicznych i promowania szkół. Ostatnią z kwestii poruszanych w tym rozdziale jest nawiązywanie i realizacja współpracy między- i wewnątrzsektorowej.

2.1. Nabory

Analizę sfery organizacyjnej zaczynamy od opisu skuteczności naborów. To ważne przedsięwzięcie organizacyjne, bezpośrednio przekładające się na finansowanie systemu. W latach 2015-2020 znacząco wzrosła liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych. Zmiana ta dotyczy wzrostu o prawie 600 osób i jest szczególnie widoczna w zestawieniu dwóch roczników kształcenia 2018/2019 i 2019/2020. Zanotowano tu wzrost liczby uczniów z 1947 osób do 2636. Jest to skutek rozpoczęcia nauki w szkołach ponadgimnazjalnych przez podwójny rocznik, na który składali się uczniowie ostatniej klasy wygaszanych gimnazjów i absolwenci szkół podstawowych. Sytuacja ta sprawiła, że dostanie się do wybranej szkoły mogło być utrudnione. Analiza statystyczna zebranych danych nie potwierdza występowania tego zjawiska w powiecie nowosolskim. W badanym okresie rozkład liczby uczniów pomiędzy powiatowe licea, technika i zawodówki utrzymywał się na podobnym poziomie (tabela nr 14). Zazwyczaj 30% uczniów uczyło się w liceach, 50% w technikach a 20% w szkołach zawodowych i branżowych¹³. Rozkład uległ zmianie w okresie podwójnego naboru, nie jest to jednak zmiana znacząca. Dotyczyła zwiększenia zainteresowania nauką w technikach, które wykazując możliwości infrastrukturalne i kadrowe przyjęły większą liczbę uczniów. W ten sposób otrzymano następujący rozkład: 55% uczących się w roku szkolnym 2019/2020 kształciło się w technikach, 26% w liceach i 19% uczniów w szkołach zawodowych¹⁴. Szczegółowe dane dotyczące popularności szkół również wskazują stałe tendencje. Te odnoszące się do największego wzrostu zainteresowania kształceniem dotyczą szkół: Liceum Ogólnokształcące im. K. K. Baczyńskiego, technikum w CKZiU, technikum w ZSP Nr 4 oraz szkoły branżowej w ZSP nr 2. Biorąc za podstawę porównań lata 2015-2018 w każdej z tych szkół zanotowano zwiększenie liczby uczniów o minimum jeden oddział. W całym okresie badanym, również w latach po przyjęciu

---

¹³ Źródło: opracowanie własne na podstawie *Analiza danych zastanych*.

¹⁴ Źródło: opracowanie własne na podstawie *Analiza danych zastanych*.

podwójnego rocznika w Liceum im. K. K. Baczyńskiego zanotowano wzrost liczby uczniów dotyczący 126 osób, co stanowi 14% uczących się tam w roku 2015. Szkoła ma wizję funkcjonowania w systemie jako elitarna palcówka, dlatego mimo zwiększonego zainteresowania absolwentów, celowo nie utworzyła kolejnych, dodatkowych oddziałów (w1). W technikum w CKZiU liczba uczniów wzrosła o 340 osób (38% w stosunku do liczby z roku 2015). W technikum w ZSP nr 4 zmiany dotyczyły zwiększenia liczby uczniów o 206 osób (42%). Zmiany wynikają z gotowości zarządzających szkołami i ich kadry do zwiększania liczby miejsc w placówkach. Wskazują także na popularność oferowanych przez nie kierunków kształcenia w środowisku lokalnym, przekładającą się bezpośrednio na zainteresowanie nimi absolwentów. Sukcesywny wzrost liczby uczniów zanotowano także w ZSP nr 2. Dotyczył zwiększenia liczby uczącej się młodzieży o 24 osoby przed wprowadzeniem podwójnego rocznika i o 186 osób w całym analizowanym okresie. W tym wypadku mamy do czynienia z wystąpieniem największego wzrostu liczebności uczniów w wyniku podwójnego naboru i najprawdopodobniej największej elastyczności w dostosowaniu się szkoły do nowych, zwiększonych potrzeb sektorowych (wzrost liczby uczniów o 43%). Analiza zebranego materiału wykazała także stałe zainteresowanie kształceniem się w ZSP nr 5. W badanym okresie zmiana liczby uczniów technikum dotyczyła 48 osób. Nie zauważono tu jednak znaczącego wpływu wejścia do szkół podwójnego rocznika. Wzrost liczby uczniów funkcjonującej w ZSP nr 5 szkoły branżowej dotyczył 31 osób i stanowiło to zmianę liczby uczniów o 34%. Zmniejszenie liczby kształczonej młodzieży wystąpiło w liceum prowadzonym w CKZiU. Spadło ono z 171 osób w roku 2015 do 117 osób w roku 2020 (31%).

Podane dane mają swoje przełożenie na liczbę utworzonych oddziałów. W tym zestawieniu zaskakuje wysoka i stale zwiększana liczba oddziałów przypisanych do logistyki (tabela nr 15). W roku 2020 w samym ZSP nr 4 funkcjonowało 12 takich klas. Podobne zwiększenie dotyczy liczby oddziałów przypisanych do technika reklamy (7 w roku 2020 w CKZiU). Wskazywane występowanie zawodów nadwyżkowych, opisane szczegółowo w rozdziale 1.2., jest konsekwencją dużej liczby uczniów na tych kierunkach (nadwyżka kompetencji odnoszących się do prac administracyjno-biurowych). Dowodzą tego dane UP dotyczące szkół kończonych przez bezrobotne, młode kobiety (wiek 19-24 lata). Warto zastanowić się nad przeformułowaniem systemu i zarządzaniem liczbą tworzonych oddziałów poprzez większe powiązanie zdobywanych przez uczniów kompetencji z potrzebami lokalnego rynku pracy. Tego typu oczekiwania były formułowane podczas wywiadów pogłębionych [a35; a36; a2] oraz spotkań konsultacyjnych (K1, K2).

Przy okazji analizy liczby oddziałów warto podjąć jeszcze jeden wątek, często poruszany w dyskusjach z ekspertami (w3, w4, w6, S1), dotyczący koncepcji reorganizacji szkół. Można byłoby rozważyć połączenie dwóch szkół: ZSP nr 2 i ZSP nr 4. Rozwiązanie to, jeśli byłoby uznane za korzystne, musiałoby zostać przeprowadzone przy zachowaniu infrastruktury obydwu szkół ZSP nr 2 i ZSP nr 4. Jest to wynik liczby oddziałów, przekraczającej możliwości kształcenia w ZSP nr 4. Według danych Starostwa Powiatowego w Nowej Soli w ZSP nr 4 możliwe jest zmieszczenie 29 oddziałów i 870 uczniów. Obecna liczba uczniów w obydwu szkołach to 35 oddziałów i 934 uczniów. Na uwadze należy mieć także prognozowane zwiększenie liczby uczniów w ramach wyżu demograficznego młodzieży

w powiecie nowosolskim i wydłużenie okresu kształcenia w technikach, dotyczące ZSP nr 4. Warto wziąć także pod uwagę dwa dodatkowe czynniki. ZSP nr 2 wykazuje stale rosnącą popularność w wyborze kierunków wśród absolwentów szkół podstawowych (najwyższy wzrost liczby uczącej się młodzieży – o 42% w ostatnich pięciu latach). Jest to także szkoła osiągająca największą efektywność ekonomiczną w zarządzaniu – jedyna szkoła, która nie przekracza wysokości subwencji w finansowaniu swoich działań. Biorąc pod uwagę czynniki ekonomiczne i infrastrukturalne taka fuzja nie wydaje się korzystna. Może to być jednak ciekawą opcją do rozważenia, gdy liczba uczniów w powiecie zacznie spadać (po roku 2026) i konieczną do wprowadzenia po wyjściu obecnego wyżu młodzieży ze szkół.

Tabela 14. Liczba uczniów w podziale na typ szkoły

Szkoła/placówka	Typ szkoły	Liczba uczniów wg stanu na 30 września danego roku					
		2015	2016	2017	2018	2019*	2020
Liceum Ogólnokształcące im. K. K. Baczyńskiego w Nowej Soli	liceum ogólnokształcące	405	410	451	441	570	531
Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego „Elektryk” w Nowej Soli	liceum ogólnokształcące	171	169	150	122	123	117
	technikum	555	547	571	609	840	895
	zasadnicza szkoła zawodowa/branżowa szkoła I stopnia	0	0	22	0	0	0
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. Marii Dąbrowskiej w Nowej Soli	technikum	51	27	26	0	0	0
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 im. Stanisława Staszica w Nowej Soli	zasadnicza szkoła zawodowa/branżowa szkoła I stopnia	252	255	249	276	401	438
	technikum	58	36	0	0	0	0
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Jana Pawła II w Nowej Soli	zasadnicza szkoła zawodowa/branżowa szkoła I stopnia	103	62	0	0	0	0
	technikum	290	279	294	327	481	496
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5 im. Leszka Kołakowskiego w Koźuchowie	technikum	103	106	108	108	133	151
	zasadnicza szkoła zawodowa/branżowa szkoła I stopnia	61	65	60	64	88	92
Razem	liceum ogólnokształcące	576	579	601	563	693	648
	technikum	1057	995	999	1044	1454	1542
	zasadnicza szkoła zawodowa/branżowa szkoła I stopnia	416	382	331	340	489	530

Źródło: Analiza danych zastanych.

*Podwójny nabór.

Tabela 15. Liczba oddziałów w szkołach ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych

Typ szkoły	Kierunki kształcenia	Liczba oddziałów wg stanu na 30 września danego roku					
		2015	2016	2017	2018	2019*	2020
<i>Liceum Ogólnokształcące w Nowej Soli</i>							
Liceum ogólnokształcące	-	14	14	16	16	20	18
<i>Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego „Elektryk” w Nowej Soli</i>							
Liceum ogólnokształcące	-	6	6	6	5	5	4
Technikum	t. elektryk	3,5	3	3,5	3	3,5	4
	t. informatyk	5,5	6	7	7,5	8	7,5
	t. ekonomista	3,5	3,5	3,5	4	5	5
	t. mechatronik	4	4	4	4,5	5,5	5,5
	t. urządzeń i systemów energetyki odnawialnej	2,5	2	1	0,5	1	1
	t. organizacji reklamy	3	2,5	3	4	6,5	7
	t. mechanik	0	0	1	1	0	0
	t. budownictwa	0	0	0	0,5	1,5	2
Zasadnicza szkoła zawodowa	szkoła dla młodocianych pracowników	0	0	1	0	0	0
<i>Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 w Nowej Soli</i>							
Technikum	t. usług fryzjerskich	1,5	0,5	0,5	0	0	0
	t. inżynierii środowiska i melioracji	0,5	0,5	0,5	0	0	0
Zasadnicza szkoła zawodowa/ branżowa szkoła I stopnia	szkoła dla młodocianych pracowników	10	10	9	10	15	17
<i>Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 w Nowej Soli</i>							
Technikum	t. mechanik	3	2	0	0	0	0
Zasadnicza szkoła zawodowa/ branżowa szkoła I stopnia	szkoła dla młodocianych pracowników	2,5	1,5	0	0	0	0
	monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie	1,5	0,5	0	0	0	0
<i>Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 w Nowej Soli</i>							
Technikum	t. hotelarstwa	2	1	1	0	0	0
	t. logistyk	6	5,5	6	8	11,5	12
	t. żywienia i usług gastronomicznych	4	4	3,5	3	3,5	3,5
	t. obsługi turystycznej	0	0,5	0,5	1	2	2,5
<i>Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5 w Kozuchowie</i>							
Technikum	t. informatyk	1	0,5	1	1	1,5	2
	t. spedytor	2,5	2	1	0	0	0
	t. logistyk	0,5	1,5	2	3	3,5	4
Zasadnicza szkoła zawodowa/ branżowa szkoła I stopnia	szkoła dla młodocianych pracowników	3	3	3	3	4	4
Razem		80	74	74	75	98	101

Źródło: Analiza danych zastanych.

Charakterystyka naborów dotyczy także zmian w liczbie uczniów z niepełnosprawnością (tabela nr 16). Uczestniczą oni zarówno w nauczaniu klasycznym, jak i specjalnym. W latach 2015-2020 nastąpiło zwiększenie liczby osób z niepełnosprawnością w powiatowym systemie edukacji. Zmiana dotyczy działania Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego i wzrostu liczby uczącej się w nim młodzieży z 162 osób do 183. Jest to skutek większej ilości wydanych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Ośrodek ma dobrą opinię rodziców zarówno w odniesieniu do jego ogólnego funkcjonowania jak i realizacji celów edukacyjnych (K2). To drugi z czynników jego popularności. Na spotkaniu konsultacyjnym nr 1 zwracano jednak uwagę na potrzebę zwiększenia promocji jego działania wśród rodziców. Miałyby to pozytywnie korelować z bardziej adekwatnym powiązaniem stosowanych metod kształcenia do potrzeb uczniów z trudnościami/deficytami w całym sektorze edukacji i mniejszym zróżnicowaniem kompetencji poznawczych w klasach.

Tabela 16. Liczba uczniów z niepełnosprawnością

Lp.	Szkoła/placówka	Liczba uczniów z niepełnosprawnością wg stanu na 30 września danego roku					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Liceum Ogólnokształcące im. K. K. Baczyńskiego w Nowej Soli	2	1	6	5	4	6
2.	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego „Elektryk” w Nowej Soli	5	7	11	5	8	9
3.	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. Marii Dąbrowskiej w Nowej Soli	7	5	7	8	4	6
4.	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Jana Pawła II w Nowej Soli	6	4	3	2	5	6
5.	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5 im. Leszka Kołakowskiego w Kożuchowie	9	9	8	6	8	5
6.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Nowej Soli	133	127	129	130	146	151
RAZEM:		162	153	164	156	175	183

Źródło: Analiza danych zastanych.

Analiza skuteczności naboru liczona poprzez odniesienie liczby uczniów w rocznikach pierwszych klas do rzeczywistej liczby uczniów klas pierwszych w szkołach prowadzonych przez powiat nowosolski wykazała stałą wartość osiagającą średnio 83%. To dobry poziom wskazujący na dużą skuteczność w pozyskiwaniu uczniów i wysoką ocenę szkół prowadzonych przez powiat w społeczności lokalnej. Nabory są przedmiotem troski zarówno organu prowadzącego szkoły, jak i ich kadry. Na ich rzecz podejmowane są działania promocyjne, opisane szczegółowo w części 2.4. Badania jakościowe wykazały również obawy z nimi związane. Dotyczą one odpływu z powiatowych szkół 17% uczniów. Zarówno w wywiadach pogłębionych (w1; w2; w6), jak i podczas spotkania konsultacyjnego (K1) odpływ ten wiązano z wyjazdem do Zielonej Góry uczniów wyjątkowo zdolnych. Informacje zebrane w prezentowanej diagnozie nie dają możliwości potwierdzenia tej tezy, choć warto podkreślić zasadność tego twierdzenia. Istnieje prawdopodobieństwo, że ze względu na niskie osiągnięcia absolwentów szkół powiatowych na egzaminach zewnętrznych, część

uczniów najzdolniejszych, świadomych potrzeby osiągnięć, wybiera placówki wyżej usytuowane w rankingu lubuskich szkół. Nie jest to jednak możliwość jedyna. Najprawdopodobniej mamy tu do czynienia z wybieraniem lepszych opcji komunikacyjnych przez mieszkańców oddalonych od Nowej Soli. Jedną z przesłanek, do wzięcia tego czynnika pod uwagę jest odpowiedź badanej młodzieży na pytanie, czy wybierając szkołę brała pod uwagę wyniki uzyskiwane przez jej uczniów na egzaminach zewnętrznych (tabela nr 18). Zdecydowana większość uczniów mówiła o niewykorzystywaniu takiej opcji w podejmowaniu decyzji. Dotyczyło to 63% wszystkich osób uczących się w szkołach ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych prowadzonych przez powiat nowosolski. Wśród najczęściej biorących te wyniki pod uwagę byli uczniowie Liceum Ogólnokształcącego im. K. K. Baczyńskiego (47,5%) i ZSP nr 2 (49,4%). Najrzadziej były sprawdzane przez uczniów CKZiU (31%) i ZSP nr 4 (33,7%).

Tabela 17. Skuteczność naboru

Skuteczność naboru	Liczba uczniów				
	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020*
Liczba uczniów w roczniku klas pierwszych w powiecie	766	668	692	739	744
Nabór do klas pierwszych	652	601	615	662	645
Poziom skuteczności naboru (%)	79,24	84,43	83,96	84,84	82,80
Liczba uczniów spoza powiatu	45	37	34	35	29

Źródło: Analiza danych zastanych.

Tabela 18. Podejmowanie decyzji przez uczniów o dalszej edukacji

Czy wybierając szkołę brała(a)s pod uwagę poziom zdawalności egzaminów zewnętrznych (matur, egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe) jej uczniów?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
	Tak	78	30,95%	67	47,52%	42	49,41%	67	33,67%	20	35,09%	274
Nie	174	69,05%	74	52,48%	43	50,59%	132	66,33%	37	64,91%	460	62,67%
Razem	252	100,00%	141	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	734	100,00%

Źródło: badania własne.

W tabeli nr 17 zaprezentowana została także liczba uczniów zrekrutowanych ze szkół spoza powiatu. Podejmowanie kształcenia w placówkach prowadzonych przez powiat nowosolski nie jest popularne wśród uczniów z zewnątrz. W roku szkolnym 2015/2016 dotyczyło 45 osób. Wykazuje także tendencję spadkową i w roku 2019/2020 w powiatowym systemie edukacji było już tylko 29 takich osób.

Inną istotną kwestią z perspektywy naborów jest analiza wskaźnika efektywności kształcenia. To ważna cecha systemu, która mówi o jego skuteczności. Mierzy się ją poprzez zestawienie liczby osób promowanych na końcu cyklu kształcenia do liczby osób ten cykl rozpoczynających. Szczegółowe dane tego dotyczące prezentuje tabela nr 19. Składa się ona z części kolejno charakteryzujących nabory w liceach, technikach i szkołach branżowych.

Analiza zamieszczonego w niej materiału wskazuje, że w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym odnotowano takie nabory, które zakończyły się pełną promocją utworzonych klas. Oczywiście wynika to ze specyfiki stosowanych w nim metod kształcenia i wielkości naborów (w rocznikach szkolnych 2016/2019 i 2017/2020 kształcono odpowiednio trzy i dwie osoby). Podobną sytuację zauważa się w CKZiU na kierunku ekonomista (rocznik szkolny 2017/2020). Tutaj stuprocentowa skuteczność dotyczy pełnego oddziału – 28 osób. Wśród pozostałych, badanych placówek nie występuje taki rocznik, w którym miałyby miejsce podobna sytuacja. Zazwyczaj różnica pomiędzy liczbą osób rozpoczynających kształcenie w danym cyklu, a je kończącymi, waha się pomiędzy 20 i 40 osobami. Ten stan uszczegóławia informacja uzyskana w sondażu wśród uczniów, którzy zostali poproszeni o odpowiedź, czy mogąc dokonać wyboru raz jeszcze, wybraliby do kontynuowania nauki tę samą szkołę. Wśród ogółu badanych 24% wybrałoby szkołę o innym kierunku kształcenia. Najwięcej takiej młodzieży uczy się w CKZiU (33%), LO im. K. K. Baczyńskiego i ZSP nr 2 – po 20% oraz w ZSP nr 4 – 19% jej uczniów. W ZSP nr 5 o takiej potrzebie informowało 18% uczniów.

Taki stan zmienia koszty kształcenia w jednostkach oświatowych. Rzeczywisty koszt nie dotyczy średniej wydatków ponoszonych na ucznia na początku cyklu kształcenia, tylko na jego końcu. Oznacza to, że informacja o kosztach wykształcenia ucznia w szkole podana w części dotyczącej finansowania jednostek oświatowych (rozdział 1.3, tabela nr 19), jest dodatkowo zmieniana przez analizowaną cechę systemu i w zależności od typu szkoły i roku naboru może wzrosnąć od kilku do ponad 30%. W ostatnim cyklu kształcenia rezygnacja z nauki dotyczy w szczególności uczniów liceum w CKZiU (29,4%¹⁵), uczniów CKZiU na kierunkach: mechatronik (34,4%¹⁶) i informatyk (25%¹⁷), kierunku logistyk w ZSP nr 4 (24%¹⁸) oraz zbiorczo uczniów oddziałów wielozawodowych dla pracowników młodocianych w ZSP nr 2 (33%). Przyczyny tej sytuacji były dyskutowane podczas spotkań konsultacyjnych (K1, K2) i wywiadów pogłębionych (w1, w3, w6). Wśród najważniejszych jej czynników wymieniane były zły wybór kierunku kształcenia i nieprzygotowanie do kształcenia na danym kierunku. Chodziło tu zarówno o wybieranie szkoły w sposób bezrefleksyjny lub niezgodny z zainteresowaniami, jak i brak kompetencji/potencjałów do kształcenia się na wybranym kierunku. Wskazywano tu także komplikującą tę sytuację specyfikę lokalnego rynku pracy, który „przyjmując wszystkich” i dając już na początek dobre wynagrodzenia (w ramach praktyk) pracownikom młodocianym zniechęca ich do ponoszenia wysiłków związanych z kontynuowaniem nauki. Ostatni z wskazywanych czynników to młody wiek uczniów i brak doświadczeń oraz trudność myślenia perspektywicznego, skłaniająca ich do myślenia w kategoriach „tu i teraz” (w3, K1). Sytuacja ta stanowi jedno z większych wyzwań omawianego sektora, ponieważ zmniejszenie kosztów utrzymania jednostek jest również zależne od zwiększenia racjonalności wyborów edukacyjnych młodzieży.

---

¹⁵ Źródło: opracowanie własne na podstawie *Analiza danych zastanych*.

¹⁶ Źródło: opracowanie własne na podstawie *Analiza danych zastanych*.

¹⁷ Źródło: opracowanie własne na podstawie *Analiza danych zastanych*.

¹⁸ Źródło: opracowanie własne na podstawie *Analiza danych zastanych*.

Tabela 19. Efektywność kształcenia

Liceum ogólnokształcące

Szkoła/ placówka/ typ szkoły	2012	2015	2013	2016	2014	2017	2015	2018	2016	2019	2017	2020
	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia
LO w Nowej Soli - liceum	142	136	148	134	117	119	151	145	140	124	172	153
LO w CKZiU „Elektryk” w Nowej Soli - liceum	63	52	64	38	57	58	68	45	66	44	51	36
Razem	205	188	212	172	174	177	219	190	206	168	223	189

Źródło: Analiza danych zastanych.

Technikum

Kierunek kształcenia	2011	2015	2012	2016	2013	2017	2014	2018	2015	2019	2016	2020
	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia
<i>CKZiU „Elektryk” w Nowej Soli</i>												
t. elektryk	31	23	32	16	27	15	31	18	34	25	21	16
t. informatyk	68	42	32	15	35	24	46	35	60	40	44	33
t. ekonomista	64	38	33	25	28	20	11	9	21	16	28	28
t. mechatronik	27	12	31	21	33	32	32	24	25	21	29	19
t. urządzeń i systemów energetyki odnawialnej	0	0	32	20	33	19	17	13	0	0	15	11
t. organizacji reklamy	0	0	30	25	28	9	16	12	30	21	10	9
Razem	190	115	198	72	123 184	91 119 120	153 86	1140	1020	122 123	96 137	116

Tabela 19. Efektywność kształcenia (c.d.)

Technikum

Kierunek kształcenia	2011	2015	2012	2016	2013	2017	2014	2018	2015	2019	2016	2020
	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia
<i>ZSP Nr 2 w Nowej Soli</i>												
t. usług fryzjerskich	34	18	32	22	0	0	15	9	0	0	0	0
t. inżynierii środowiska i melioracji	0	0	0	0	0	0	22	17	0	0	0	0
Razem	34	18	32	22	0	0	37	26	0	0	0	0
<i>ZSP Nr 4 w Nowej Soli</i>												
t. żywienia i usług gastronomicznych	33	28	30	20	26	26	31	25	35	23	24	19
t. logistyk	57	44	61	39	53	41	34	27	27	19	42	32
t. hotelarstwa	28	23	27	16	0	0	29	13	0	0	0	0
t. obsługi turystycznej	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14	13
t. architektury krajobrazu	31	16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem	149	111	118	75	79	67	94	65	62	42	80	64
<i>ZSP Nr 5 w Koźuchowie</i>												
t. logistyk	0	0	0	0	0	0	0	0	17	13	31	24
t. informatyk	21	17	15	10	0	0	0	0	10	10	0	0
t. spedytor	27	19	22	17	28	23	24	22	0	0	0	0
Razem	48	36	37	27	28	23	24	22	27	23	31	24
Ogółem	421	280	377	246	291	209	308	224	259	188	248	204

Źródło: Analiza danych zastanych.

Tabela 19. Efektywność kształcenia (c.d.)

Zasadnicza szkoła zawodowa/branżowa szkoła I stopnia

Typ szkoły	2012	2015	2013	2016	2014	2017	2015	2018	2016	2019	2017	2020
	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia	Liczba uczniów klas I	Liczba absolwentów na koniec cyklu kształcenia
<i>ZSP Nr 2 w Nowej Soli</i>												
oddziały wielozawodowe dla pracowników młodocianych	102	73	123	86	99	64	97	67	90	77	108	72
<i>ZSP Nr 5 w Koźuchowie</i>												
oddziały wielozawodowe dla pracowników młodocianych	30	26	23	17	20	18	23	12	28	21	20	16
<i>SOSW w Nowej Soli</i>												
pracownik pomocniczy stolarza, pracownik pomocniczy gastronomii, kucharz	11	9	2	3	7	1	9	3	3	3	2	2
Ogółem	163	108	148	106	126	83	129	82	121	101	130	90

Źródło: Analiza danych zastanych.

Tabela 20. Plany uczniów po ukończeniu kształcenia

Jak sądzisz, co będziesz robił(a) po ukończeniu szkoły, do której uczęszczasz?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Będę studiować na wybranym kierunku studiów	100	39,68%	124	87,94%	3	3,53%	62	31,16%	4	7,02%	293	39,92%
Będę uczyć się w szkole policealnej, technikum, szkole branżowej II stopnia lub liceum	7	2,78%	3	2,13%	32	37,65%	10	5,03%	6	10,53%	58	7,90%
Będę pracować w firmie państwowej lub prywatnej	45	17,86%	1	0,71%	16	18,82%	44	22,11%	16	28,07%	122	16,62%
Założę własną firmę	26	10,32%		0,00%	9	10,59%	18	9,05%	14	24,56%	67	9,13%
Będę pracować w gospodarstwie rolnym	7	2,78%	1	0,71%	2	2,35%	0	0,00%		0,00%	10	1,36%
Będę odbywać służbę mundurową (np. wojsko, policja, straż graniczna)	11	4,37%	1	0,71%	0	0,00%	20	10,05%	5	8,77%	37	5,04%
Wyjadę za granicę	39	15,48%	4	2,84%	18	21,18%	33	16,58%	11	19,30%	105	14,31%
Coś innego (przeważnie: brak planów)	17	6,75%	7	4,96%	5	5,88%	12	6,03%	1	1,75%	42	5,72%
Razem	252	100,00%	141	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	734	100,00%

Źródło: badania własne.

W tym kontekście interesujące jest przyjrzenie się planom uczniów na czas po ukończeniu szkoły (tabela nr 20). Największa część z uczestniczącej w badaniach młodzieży zamierzała studiować (40%). Deklaracje te w szczególności dotyczą potencjalnych absolwentów LO im. K. K. Baczyńskiego (88% uczniów). Są widziane także wśród uczniów CKZiU (40%) oraz ZSP nr 4 (31%). Drugim co do liczby wskazań jest zamiar pracy najemnej na lokalnym rynku (17%). Z takim planem noszą się najczęściej uczniowie ZSP nr 5 (28% odpowiadających uczniów z tej szkoły) oraz ZSP nr 4 (22% uczniów). Trzecią z najczęściej wskazywanych odpowiedzi była migracja zawodowa do innego kraju, którą wskazało 14% ogółu badanych. O takich planach informowali nas najczęściej uczniowie ZSP nr 2 (21%), ZSP nr 5 (19,3%) oraz także młodzież z ZSP nr 4 (16,6%) i z CKZiU (15,5%). Tego typu odpływ siły roboczej jest dużym zagrożeniem dla lokalnego rynku pracy, dodatkowo zmieniając bilans wydatków na wykształcenie pracownika pozostającego w powiecie nowosolskim.

Ostatnią z analizowanych cech kształtujących nabory do szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych w powiecie są prognozowane zmiany demograficzne na jego terenie. Interesujące nas wskaźniki dotyczą liczby urodzeń i współczynnika migracji oddziałujących na prognozowaną liczbę uczniów objętych kształceniem prowadzonym przez powiat w latach 2020-2030. Uzyskane dane wskazują na zwiększenie liczby urodzeń w latach 2005-2010, skutkujące krótkim zwiększeniem liczby uczniów (potencjalnie) uczących się w szkołach, prowadzonych przez powiat nowosolski w latach 2022-2026. Informacje te zwiera tabela nr 21. Przetaczanie się fali zwiększonej liczby osób w wieku 15 lat i więcej zostało zaznaczone kolorem zielonym. Szczyt fali zostanie osiągnięty w roku 2024. Będzie dotyczył zwiększenia liczby 15-latków w stosunku do roku 2020 (ostatni nabór) o 138 osób. Przy założeniu 83% skuteczności naboru może to dać cztery dodatkowe oddziały w każdym kolejnym roku kształcenia. Ten krótki wyż zacznie wygasać w roku 2026, by w roku 2030 osiągnąć liczbę 15-latków zbieżną z tą z roku 2020.

Tabela 21. Prognozowana liczba uczniów objętych szkolnictwem prowadzonym przez powiat

PROGNOZOWANA LICZBA UCZNIÓW OBJĘTYCH SZKOLNICTWEM PROWADZONYM PRZEZ POWIAT NOWOSOLSKI W LATACH 2020 - 2030												
KATEGORIA WIEKOWA	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2050
15	886	932	1 007	999	1 024	980	932	911	825	824	808	638
16	821	888	934	1 009	1 002	1 028	983	934	913	827	826	643
17	818	818	885	930	1 004	998	1 023	979	929	908	824	645
18	840	816	818	883	927	1 002	995	1 021	977	927	907	648
19	845	839	814	816	881	925	999	993	1 019	976	927	653

Źródło: Analiza danych zastanych.

W ramach podsumowania tej części *Raportu* warto przyjrzeć się czynnikom i barierom funkcjonowania edukacji w powiecie nowosolskim. W odniesieniu do sfery organizacyjnej do czynników rozwoju systemu oświaty można zaliczyć następujące jego cechy. Po pierwsze placówki edukacyjne charakteryzują się dużą aktywnością w pozyskiwaniu uczniów. Skuteczność naboru w pięciu ostatnich latach utrzymywała się na stałym, wysokim poziomie,

osiągającym średnio 83%. Drugą z ważnych przesłanek wskazujących na potencjalne zwiększenie liczby uczniów w szkołach podają dane demograficzne. W najbliższych latach oczekiwane jest w powiecie zwiększenie liczby osób wieku 15+, które pojawi się w sektorze w latach 2022-2027. Jeśli wielkość naborów uda się utrzymać na podobnym poziomie, liczba oddziałów w klasach pierwszych w stosunku do roku 2020 zwiększy się (w zależności od rocznika) o trzy do czterech i to zwiększenie będzie trwać przez cztery lata. Trzecim ważnym czynnikiem, również dotyczącym liczby uczniów, jest stały wzrost popularności kształcenia w szkołach branżowych. To ważny czynnik powiązania edukacji z rynkiem pracy. Rozmowy z pracodawcami wskazują, że przygotowanie do pracy uczniów szkół branżowych jest wyższe niż uczniów techników. Wpływa na to oczywiście specyfika kształcenia branżowego, zapewniająca nie tylko praktyczne przygotowanie do zawodu ale także dająca możliwość poznania kultury organizacyjnej przedsiębiorstw. Utrzymanie tego trendu zwiększyłoby liczbę uczniów kończących szkoły z poświadczeniem kwalifikacji zawodowych (obecnie bardzo mała liczba uczniów techników przystępuje do egzaminów zewnętrznych). Zwiększyłoby to także zdawalność egzaminów zewnętrznych w powiecie.

Ostatnim wartym uwagi czynnikiem rozwoju szkolnictwa w powiecie nowosolskim jest skuteczność kształcenia osiągnięta w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym oraz w CKZiU na kierunku ekonomista. Skuteczne działanie SOSW w realizacji zadań edukacyjnych jest warte promowania. Dzięki niemu można zwiększyć dostosowanie metod pracy z uczniem do jego potencjałów i możliwości poznawczych. Wiedza o sprawnym funkcjonowaniu Ośrodka musi być przekazywana społeczności lokalnej, żeby uczniowie funkcjonujący „nisko” mogli tam trafić.

Pierwszą i podstawową barierą rozwoju sektora jest niska efektywność kształcenia. Dotyczy głównie liceum w CKZiU oraz realizowanych w CKZiU kierunków technicznych: mechatronik, informatyk. Zauważalna jest także na logistyce z ZSP nr 4. Na wskazanych kierunkach poziom rezygnacji z uczenia się w czasie trwania cyklu kształcenia dotyczy ponad ¼ uczniów. Nie jest jednak tak, że nie występuje w innych placówkach i na innych kierunkach. Jedynie w CKZiU na kierunku ekonomista udało się doprowadzić całą klasę do ukończenia nauki. Był to ponadto jeden raz i dotyczył ostatniego pełnego cyklu kształcenia w latach 2017-2020. To obciążenie systemu uznajemy za jedno z największych, silnie oddziałujących na koszty kształcenia ponoszone przez organ prowadzący. Jest to także największe jego wyzwanie. Umacnia je druga z barier, dotycząca nieprzygotowania uczniów do wyboru kierunku kształcenia, lub wybieranie go nieświadome i nieprzemysłane. Prócz oddziaływania lokalnego rynku pracy – „wyciągającego” uczniów z systemu przed ukończeniem szkół, podejmowanie nierozsądnych decyzji, opartych w dużej części wyłącznie o dane uzyskane od rówieśników, sprzyja późniejszym „rzucaniom” nauki.

Trzecią i ostatnią barierą rozwoju systemu edukacji w tej części analizy stanowi liczny udział oddziałów na kierunkach logistyka i reklama w ogólnej liczbie klas. Dane z WUP wskazują na powiązanie tych kompetencji z listą zawodów nadwyżkowych występujących w powiecie. Dodatkowo kierunek logistyka charakteryzuje się niskim wskaźnikiem efektywności kształcenia (24% rezygnujących z nauki w ostatnim, pełnym cyklu kształcenia). Wysoka liczba

rezygnujących z nauki na tym kierunku dotyczy także całego badanego okresu (lata 2011-2020). Warto zastanowić się nad możliwością zmiany naboru do tego typu klas.

2.2. Kadra

Zasoby kadrowe były mierzone w odniesieniu do liczby pracowników oraz stopnia ich wykwalifikowania a także otwartości nauczycieli na podnoszenie kompetencji. Uznano tu także za istotną ocenę warunków zatrudnienia przez nauczycieli. Analizę zaczynamy od prezentacji liczby i rodzaju pracowników placówek prowadzonych przez organ.

W latach 2015-2020 doszło do zwiększenia zatrudnienia kadry pedagogicznej (tabela nr 22). Zmiana ta dotyczyła przejścia od 298 nauczycieli do 319. Szczególny skok liczebny dotyczył ZSP nr 4 i miał miejsce w latach 2017-2019. Szkoła zanotowała wtedy zwiększenie liczby pracowników dydaktycznych o 10 osób. Druga taka zamiana dotyczyła CKZiU w latach 2019-2020. W tym czasie kadrę zwiększono o 9 osób. CKZiU jest też placówką, która wykazuje największy wzrost liczby pracujących w niej nauczycieli w całym badanym okresie. W roku 2015 pracowało w nim 74 nauczycieli a w roku 2020 – 96. Ma to związek ze zwiększeniem liczby uczących się w nim osób (zmiana z 726 uczniów do 1012). Zatrudnienie na stałym poziomie wykazują: Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna oraz ZSP nr 5. Wprowadzenie podwójnego rocznika do szkół stworzyło problem niewystarczającej liczby nauczycieli. Sytuacja ta wiązała się ze zwiększeniem obowiązków grona pedagogicznego, co przełożyło się na nowe zatrudnienia skutkujące zwiększonymi wydatkami szkół (wykazane w rozdziale 1.3). Potwierdzają to dane zastane zebrane przez organ.

Tabela 22. Struktura kadry pedagogicznej wg placówek oświatowych

Nazwa szkoły/placówki	Liczba nauczycieli wg stanu na 30 września danego roku					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liceum Ogólnokształcące im. K. K. Baczyńskiego w Nowej Soli	32	34	35	36	39	40
Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego „Elektryk” w Nowej Soli	74	75	82	83	87	96
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. Marii Dąbrowskiej w Nowej Soli	38	35	33	31	37	37
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 im. Stanisława Staszica w Nowej Soli	27	21	0	0	0	0
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Jana Pawła II w Nowej Soli	31	32	34	40	44	46
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5 im. Leszka Kołakowskiego w Koźuchowie	22	23	24	20	23	23
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Nowej Soli	54	58	54	55	58	56
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Nowej Soli	20	21	21	20	21	21
Ogółem	298	299	283	285	309	319

Źródło: badanie własne na podstawie: *Analiza danych zastanych*.

Szkołą, w której zredukowano zatrudnienie (o jednego nauczyciela) jest ZSP nr 2. Jest to zaskakująca sytuacja zarówno dlatego, że podwójny rocznik zmienił liczbę nauczycieli we wszystkich pozostałych placówkach, jak i z powodu największego wzrostu liczby uczniów w tej szkole wśród wszystkich szkół prowadzonych przez powiat nowosolski (wzrost o 42%; szczegółowe dane prezentowane są w rozdziale 2.1). To przypuszczalne zwiększenie zaangażowania kadry nauczycielskiej w życie szkoły potwierdza wielkość przeciętnej liczby uczniów przypadających na nauczyciela. Najwyższą wartość tego przelicznika zanotowano w LO im. K. K. Baczyńskiego oraz ZSP nr 2. W liceum na jednego nauczyciela przypadało 14,24 ucznia, w ZSP nr 2 – 13,26. Biorąc pod uwagę specyfikę kształcenia w szkołach branżowych najtrudniejsza sytuacja występuje w liceum.

Tabela 23. Średnia liczba uczniów w przeliczeniu na nauczycieli

Nazwa szkoły/placówki		Dane wg stanu na 30 września danego roku					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liceum Ogólnokształcące im. K. K. Baczyńskiego w Nowej Soli	Liczba uczniów	405	410	451	441	570	531
	Liczba etatów nauczycieli	29,67	31,74	31,03	30,99	36,18	37,29
	Przeciętna liczba uczniów przypadających na nauczyciela	13,65	12,92	14,53	14,23	15,8	14,24
Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego „Elektryk” w Nowej Soli	Liczba uczniów	726	716	743	731	963	1012
	Liczba etatów nauczycieli	67,18	69,36	75,99	77,31	82,75	90,15
	Przeciętna liczba uczniów przypadających na nauczyciela	10,8	10,32	9,78	9,5	11,64	11,23
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. Marii Dąbrowskiej w Nowej Soli	Liczba uczniów	303	282	275	276	401	438
	Liczba etatów nauczycieli	31,12	28,76	29,24	25,14	31,29	33,04
	Przeciętna liczba uczniów przypadających na nauczyciela	9,74	9,8	9,40	10,98	12,82	13,26
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 im. Stanisława Staszica w Nowej Soli	Liczba uczniów	161	98	0	0	0	0
	Liczba etatów nauczycieli	27,79	15,85	0	0	0	0
	Przeciętna liczba uczniów przypadających na nauczyciela	5,8	6,18	0	0	0	0
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Jana Pawła II w Nowej Soli	Liczba uczniów	290	279	294	327	481	496
	Liczba etatów nauczycieli	27,25	28,15	27,77	32,58	38,81	40,58
	Przeciętna liczba uczniów przypadających na nauczyciela	10,64	9,91	10,6	10,04	12,4	12,22
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5 im. Leszka Kołakowskiego w Koźuchowie	Liczba uczniów	164	171	168	172	221	243
	Liczba etatów nauczycieli	20,99	20,69	19,45	16,61	17,76	19,67
	Przeciętna liczba uczniów przypadających na nauczyciela	7,81	8,26	8,64	10,4	12,44	12,30
Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy Im. Janusza Korczaka w Nowej Soli	Liczba uczniów	120	113	112	115	130	134
	Liczba etatów nauczycieli	51,73	54,84	50,08	51,25	53,01	52,84
	Przeciętna liczba uczniów przypadających na nauczyciela	2,32	2,06	2,24	2,24	2,45	2,54

Źródło: Analiza danych zastanych.

Najbardziej komfortowa sytuacja dotyczy CKZiU. Szkoła wykazuje stałą tendencję do dbania o kadrę pedagogiczną i jej przelicznik był zawsze odrobinę niższy niż w pozostałych pałcówkach. Trzeba jednak pamiętać, że to największa ze szkół, stwarzająca możliwość wysokiej liczby codziennych kontaktów z uczniami. Nie chodzi tu wyłącznie o kontakt w procesie edukacyjnym, ale także codzienne spotkania na korytarzach, podjazdach i innych miejscach otwartych oraz odpowiednio duże natężenie prac administracyjnych. Zmniejszenie tego obciążenia zwiększa higienę pracy. Podobną, przeciętną liczbę uczniów przypadających na nauczyciela wykazują szkoły ZSP nr 4 i ZSP nr 5 (około 12 osób). Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy charakteryzuje się stałą proporcją liczby uczniów do liczby nauczycieli i osiąga wartość 2,5 ucznia przypadającego na jednego nauczyciela.

Istotną cechą kadry pedagogicznej pałówek powiatu nowosolskiego jest jej zaawansowany wiek. Proces starzenia dotknął najmocniej nauczycieli w ZSP nr 2 i ZSP nr 4 (tabela nr 24). W obydwu szkołach, w roku 2020, 42% nauczycieli miało ukończonych pięćdziesiąt lat lub więcej. To duże zagrożenie dla sektora w kontekście realizacji celów kształcenia oraz wykazywanego przez prognozę demograficzną, potencjalnego zwiększenia liczby oddziałów. Zagrożenie jest tym większe, że w tym wypadku dotyczy nauczycieli zawodu, szczególnie trudnych do znalezienia na rynku pracy [w1-6; K1]. Taki sam problem występuje w CKZiU i dotyczy 38% nauczycieli. Podobnie duże obciążenie demograficzne zanotowano w LO im. K. K. Baczyńskiego. Kadra w wieku 50+ stanowiła w roku 2020 41% nauczycieli. W tym wypadku w wiek emerytalny będą wchodzić nauczyciele przygotowujący uczniów do matury. Osoby o podobnym doświadczeniu i kwalifikacjach trudno jest znaleźć na rynku pracy. Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że trudno jest także nakłonić młodych pracowników do brania odpowiedzialności za wyniki egzaminów zewnętrznych [w1; w3; w6]. Szkoły prowadzą swoją działalność na określonym terytorium, środowisku społeczno-ekonomicznym. Ze względu na to w zarządzaniu kadrami należy brać pod uwagę takie czynniki jak procesy demograficzne i rynek pracy. Poszukiwanie nowych, wyspecjalizowanych pracowników szkół to obecnie duże wyzwanie dla sektora oświaty, które w najbliższym czasie zwiększy jej koszty finansowe.

Wiek nauczycieli ma swoje odzwierciedlenie w ich poziomie kwalifikacji. Najwięcej pracowników sektora to nauczyciele dyplomowani i mianowani. Najmniej w systemie pracuje stażystów. Szkołą, która w ostatnich latach (2017-2020) wykazuje największą aktywność w pozyskiwaniu młodej kadry jest CKZiU. W roku 2020 pracowało w niej 12 nauczycieli kontraktowych i 12 nauczycieli stażystów. Prócz CKZiU dwóch zatrudniono w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej oraz jednego w LO im. K. K. Baczyńskiego. Pełne dane dotyczące struktury kadry wg stopnia zawodowego zostały zamieszczone w załączniku Analiza danych zastanych, dołączonym do tego *Raportu*.

Tabela 24. Liczba nauczycieli

Szkoła/placówka	Liczba nauczycieli w latach												obciążenie demograficzne kadry w roku 2020 [%]
	2015		2016		2017		2018		2019		2020		
	do 50 roku życia	50+	do 50 roku życia	50+	do 50 roku życia	50+	do 50 roku życia	50+	do 50 roku życia	50+	do 50 roku życia	50+	
Liceum Ogólnokształcące im. K. K. Baczyńskiego w Nowej Soli	30	11	24	13	25	12	26	13	26	15	25	18	41,8
Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego „Elektryk” w Nowej Soli	55	16	53	19	52	22	52	28	56	32	61	37	37,7
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. Marii Dąbrowskiej w Nowej Soli	26	12	24	11	24	9	16	15	19	18	21	16	43,2
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Jana Pawła II w Nowej Soli	23	7	26	8	22	12	26	15	27	17	26	20	43,4
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5 im. Leszka Kołakowskiego w Koźuchowie	19	4	18	5	18	6	16	5	18	6	19	5	20,8
Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Nowej Soli	35	10	42	15	37	17	37	18	41	19	37	19	33,9
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Nowej Soli	15	6	15	6	15	6	16	5	16	5	17	4	19,0
Ogółem	203	66	202	77	193	84	189	99	203	112	206	119	-

Źródło: Analiza danych zastanych.

Podczas sondażu zapytano nauczycieli o ich plany związane z dalszym kształceniem. Chodziło tu zarówno o takie kursy i szkolenia, które odbyły się w roku szkolnym 2019/2020, jak i planowane na najbliższy okres. Wyniki wykazują dużą aktywność kadry dwóch placówek w uczestnictwie w szkoleniach, których celem było podnoszenie kwalifikacji zawodowych. Byli to pracownicy CKZiU i LO im. K. K. Baczyńskiego. W tych dwóch szkołach odpowiednio 19 i 16 osób deklarowało branie udziału w ostatnim roku w kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe, co najmniej cztery razy. Najwięcej nauczycieli przystępowało do takich szkoleń w ostatnim roku od jednego do trzech razy. Byli to reprezentanci ZSP nr 4 (29 osób), CKZiU (29 osób), ZSP nr 2 (26 osób) i SOSW (21 osób). Była to też odpowiedź najczęściej wskazywana wśród wszystkich pracowników dydaktycznych sektora (57,5%). Wśród pozostałych, 27% brało udział w tego typu kursach więcej niż cztery razy, a 16% nie uczestniczyło w nich. Ponadto 16% nauczycieli w ostatnim roku brało udział w udział w studiach związanych z podnoszeniem kwalifikacji w zawodzie nauczyciela (np. studia podyplomowe, studia I lub II stopnia).

W badaniu zapytałyśmy także o uczestnictwo nauczycieli w szkoleniach/ warsztatach, których celem było podniesienie kompetencji interpersonalnych ich uczestników. Wśród biorących udział w sondażu 59% informowało, że było na takich szkoleniach od jednego do trzech razy. Byli to ponownie przedstawiciele ZSP nr 4 (30 osób), CKZiU (38 osób), ZSP nr 2 i SOSW – po 18 osób, oraz LO im. K. K. Baczyńskiego (25 osób). W całej kategorii nauczycieli 8% osób uczestniczyło w tego typu kursach powyżej czterech razy. Nauczycieli zapytano również o ich plany edukacyjne na najbliższe 12 miesięcy. Wśród wszystkich badanych 76% planowało podnoszenie kwalifikacji zawodowych a 72% zwiększanie kompetencji interpersonalnych. Plany te dotyczyły reprezentantów wszystkich szkół.

Analiza liczby pracowników administracji i obsługi wykazuje zróżnicowanie związane z wielkością placówek. Największa liczba pracowników tej kategorii w roku 2020 była zatrudniona w CKZiU i ZSP nr 2 – odpowiednio 27 i 18 osób (tabela nr 25). Zwiększenie liczby osób zajmujących się obsługą tych placówek wynika z dodatkowych obciążeń związanych z pracą internatu i hali sportowej. W pozostałych placówkach utrzymuje się na poziomie od 9 do 12 osób. Wyjątek stanowi Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy, zatrudniający 22 osoby wśród obsługi, co jest wynikiem specyfiki jego pracy. Liczba pracowników w tej kategorii nie zmieniała się tak, jak wielkość kadry pedagogicznej. Większość ze szkół wykazuje stałe zatrudnienie w administracji i obsłudze od pięciu lat.

Tabela 25. Liczba pracowników administracji i obsługi

Nazwa szkoły/placówki	Stopień zawodowy	Liczba pracowników wg stanu na 30 września danego roku					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liceum Ogólnokształcące im. K. K. Baczyńskiego w Nowej Soli	administracja	3	3	4	3	3	3
	obsługa	8	8	7	8	9	9
	<i>razem</i>	11	11	11	11	12	12
Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego „Elektryk” w Nowej Soli	administracja	8	9	9	11	9	8
	obsługa	19	17	18	18	20	19
	<i>razem</i>	27	26	27	29	29	27
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. Marii Dąbrowskiej w Nowej Soli	administracja	5	5	5	6	5	5
	obsługa	8	8	14	14	13	13
	<i>razem</i>	13	13	19	20	18	18
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 im. Stanisława Staszica w Nowej Soli	administracja	2	3	0	0	0	0
	obsługa	5	5	0	0	0	0
	<i>razem</i>	7	8	0	0	0	0
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Jana Pawła II w Nowej Soli	administracja	3	3	3	3	4	4
	obsługa	10	10	10	9	8	8
	<i>razem</i>	13	13	13	12	12	12
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5 im. Leszka Kołakowskiego w Kozuchowie	administracja	3	3	3	3	3	3
	obsługa	6	6	6	6	6	6
	<i>razem</i>	9	9	9	9	9	9
Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Nowej Soli	administracja	3	3	5	5	4	4
	obsługa	21	21	13	19	21	22
	<i>razem</i>	24	24	18	23	25	26
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Nowej Soli	administracja	2	2	3	3	3	3
	obsługa	3	3	2	2	2	2
	<i>razem</i>	5	5	5	5	5	5
Ogółem		109	109	102	109	110	109

Źródło: Analiza danych zastanych.

Uczestniczący w sondażu nauczyciele zostali poproszeni o ocenę swoich warunków pracy. Pytania dotyczyły swobody w podnoszeniu kwalifikacji i możliwości ich wykorzystywania, stabilności i pewności zatrudnienia, atmosfery w pracy, warunków awansu zawodowego, możliwości awansu w hierarchii organizacyjnej oraz ocen stanu pomieszczeń socjalnych. Uzyskane wyniki prezentuje tabela nr 26. Nauczyciele bardzo dobrze oceniają możliwość doskonalenia zawodowego lub przekwalifikowania się oraz możliwość wykorzystywania posiadanych kwalifikacji w pracy w szkole. Po zsumowaniu odpowiedzi „bardzo dobrze” i „dobrze” okazuje się, że 88% wszystkich uczestników tego sondażu bardzo pozytywnie oceniło obydwie opcje. Wśród niezadowolonych z możliwości kształcenia było sześć osób reprezentujących CKZiU i ZSP nr 2 (po trzy na każdą z placówek) oraz jedna osoba z ZSP nr 4.

Zróznicowanie odpowiedzi przyniosła analiza ocen stabilności zatrudnienia. Bezpieczeństwo pracy doceniło 82% nauczycieli w sektorze (odpowiedzi „bardzo dobrze i dobrze”), 12% wybrało opcję „ani dobrze ani źle” a 5% badanych wykazało poczucie braku

stabilności zatrudnienia. Analiza miejsc, które wspomniani respondenci reprezentują wskazuje na dwie placówki. Są to szkoły ZSP nr 2 i ZSP nr 5. To kolejny ważny powód oczekiwań opracowania jasnej strategii rozwoju sektora i konsekwentnej jej realizacji. Poczucie zagrożenia w pracy buduje stres pracowniczy i ogranicza osiągnięcia jednostek. Określenie jasnej wizji działania tych placówek powinno temu zapobiec. Atmosferę w pracy oceniono dobrze. Najczęściej wskazywano, że jest bardzo dobra (37% odpowiedzi), lub dobra (38%). Rzadziej informowano, że jest ani dobra ani zła (17%). Uwagę jednak zwracają tu stosunkowo wysokie odsetki negatywnych odpowiedzi. Atmosferę w pracy jako „raczej złą” widziało 3% respondentów, a 5% jako „bardzo złą”. Są to jedne z najwyższych wskazań dotyczących odpowiedzi krytycznych w tej części badań. Największa liczba niezadowolonych nauczycieli pochodzi z dwóch placówek. Są to CKZiU oraz SOSW (po ośmiu nauczycieli źle oceniających atmosferę w pracy w każdej z nich). Podobny poziom niezadowolenia dotyczył możliwości awansu w hierarchii organizacyjnej (7% niezadowolonych) i ocen stanu pomieszczeń socjalnych (11% niezadowolonych). Poza tym w badaniach dobrze wypadła ocena możliwości awansu zawodowego – 84% badanych wybierających odpowiedź „bardzo dobrze” i „dobrze”. Ponadto odpowiedzi respondentów rozłożyły się na trzy podobnie liczne kategorie w kontekście oceny możliwości awansu w hierarchii organizacyjnej. Bardzo dobrze oceniło ją 24% nauczycieli, dobrze 34%, a ani dobrze ani źle 35%. Wskazuje to na przekonanie o występowaniu w sektorze innych niż tylko opartych o poziom kwalifikacji warunków sukcesu zawodowego. Możliwość istnienia takich barier dotyczyła dwóch placówek. Były to CKZiU i ZSP nr 2. Ostatnie z pytań dotyczyło oceny stanu pomieszczeń socjalnych. Ciekawostką może być tu fakt, że pomimo zróżnicowania w jakości infrastruktury szkół odpowiedzi nauczycieli rozłożyły się podobnie. Wśród wszystkich badanych pomieszczenia socjalne bardzo dobrze oceniło 35% uczestników, 36% uznało ich stan za dobry, a 17% ani dobry ani zły. Pozostałe osoby reprezentowały kategorię niezadowolonych. Najwięcej takich osób było zatrudnionych w ZSP nr 4 i SOSW.

Tabela 26. Ocena warunków zatrudnienia przez nauczycieli

Jak Pan/Pani ocenia warunki zatrudnienia w swojej szkole?	CKZU	LO	SOSW	ZSP nr 2	ZSP nr 4	ZSP nr 5	Ogółem	%
Możliwość doskonalenia zawodowego lub przekwalifikowania zawodowego (np. studia podyplomowe)								
Bardzo dobrze	28	25	24	14	28	13	132	56,65%
Raczej dobrze	19	9	13	15	12	5	73	31,33%
Ani dobrze, ani źle	7	1	6	3	1	3	21	9,01%
Raczej źle	2	0	0	2	1	0	5	2,15%
Bardzo źle	1	0	0	1	0	0	2	0,86%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
Możliwość wykorzystania posiadanych kwalifikacji								
Bardzo dobrze	24	25	22	15	24	12	122	52,36%
Raczej dobrze	26	6	14	14	16	7	83	35,62%
Ani dobrze, ani źle	5	3	7	5	1	2	21	9,01%
Raczej źle	1	1	0	0	0	0	3	1,29%
Bardzo źle	1	0	0	1	1	0	4	1,72%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
Stabilność i pewność zatrudnienia								
Bardzo dobrze	23	16	26	9	18	7	99	42,49%
Raczej dobrze	21	11	15	16	19	11	93	39,91%
Ani dobrze, ani źle	11	6	2	5	3	0	27	11,59%
Raczej źle	2	1	0	3	2	3	11	4,72%
Bardzo źle	0	1	0	2	0	0	3	1,29%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
Atmosferę w pracy								
Bardzo dobrze	16	19	9	12	18	12	86	36,91%
Raczej dobrze	25	10	21	9	16	7	88	37,77%
Ani dobrze, ani źle	8	6	5	11	7	2	39	16,74%
Raczej źle	5	0	2	1	0	0	8	3,43%
Bardzo źle	3	0	6	2	1	0	12	5,15%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
Warunki awansu zawodowego								%
Bardzo dobrze	23	27	22	17	24	15	128	54,94%
Raczej dobrze	20	3	15	12	14	4	68	29,18%
Ani dobrze, ani źle	9	5	5	5	3	2	29	12,45%
Raczej źle	1	0	1	1	1	0	4	1,72%
Bardzo źle	4	0	0	0	0	0	4	1,72%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
Możliwość awansu w hierarchii organizacyjnej								
Bardzo dobrze	11	10	10	7	12	8	58	24,89%
Raczej dobrze	20	5	18	10	20	9	82	35,19%
Ani dobrze, ani źle	22	18	13	13	8	4	78	33,48%
Raczej źle	2	2	1	4	1	0	10	4,29%
Bardzo źle	2	0	1	1	1	0	5	2,15%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%

Źródło: badania własne.

Tabela 26. Ocena warunków zatrudnienia przez nauczycieli (c.d.)

Jak Pan/Pani ocenia warunki zatrudnienia w swojej szkole?	CKZU	LO	SOSW	ZSP nr 2	ZSP nr 4	ZSP nr 5	Ogółem	%
Stan pomieszczeń socjalnych (w tym pokój nauczycielski)								
Bardzo dobrze	25	18	11	11	7	10	82	35,19%
Raczej dobrze	23	12	11	20	9	10	85	36,48%
Ani dobrze, ani źle	7	4	12	4	12	1	40	17,17%
Raczej źle	1	1	5	0	10	0	17	7,30%
Bardzo źle	1	0	4	0	4	0	9	3,86%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%

Źródło: badania własne.

Uczestnicy sondażu oceniali również pracę swoich przełożonych. Zastosowane pytanie dotyczyło prośby o ustosunkowanie się do twierdzeń odnoszących się do poczucia bycia docenianym przez dyrektorów, dodatkowych nagród za dobrą pracę oraz udzielanego wsparcia w sytuacji trudności w wykonywaniu nałożonych na pracowników obowiązków (tabela nr 27). Badana kadra była przekonana o docenianiu jej profesjonalizmu zawodowego (90% odpowiedzi „zdecydowanie się zgadzam” i „raczej się zgadzam”) oraz odczuwała wsparcie przełożonych w wypełnianiu zadań trudnych (85%). Najmniej zadowolonych nauczycieli wskazywało na nieprawdziwość twierdzenia dotyczącego uzyskiwania dodatkowych nagród za efektywną pracę. W tym przypadku 18% ocen dotyczyło braku potwierdzenia występowania takiej sytuacji w szkołach. Jest to naturalna konsekwencja regulowania płac nauczycielskich prawem i trudności w otrzymywaniu dodatkowych profitów. Należałoby tu wziąć pod uwagę raczej cały system nagród pozafinansowych. Możliwe jednak, że nie jest on szeroko stosowany w szkołach, lub że nauczyciele go nie doceniają. Podobnie jak w przypadku możliwości liczenia na wsparcie przełożonych, w obydwu przypadkach odpowiedzi, najwięcej osób niezadowolonych reprezentowało CKZiU i SOSW.

Tabela 27. Ocena wypełniania funkcji zarządczych przez przełożonych

W jakim stopniu zgadza się Pan/Pani z poniższymi zdaniami?	CKZU	LO	SOSW	ZSP nr 2	ZSP nr 4	ZSP nr 5	Ogółem	%
Mój przełożony/a w pełni docenia mój profesjonalizm zawodowy								
Zdecydowanie się zgadzam	23	27	17	19	23	13	122	52,36%
Raczej się zgadzam	30	5	20	13	14	8	90	38,63%
Raczej się nie zgadzam	3	2	4	1	3	0	13	5,58%
Zdecydowanie się nie zgadzam	1	1	2	2	2	0	8	3,43%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
Gdy pracuję wydajniej, gdy efekty mojej pracy są lepsze, jestem dodatkowo nagradzany/a								
Zdecydowanie się zgadzam	16	13	17	12	16	5	79	33,91%
Raczej się zgadzam	27	15	13	15	15	13	98	42,06%
Raczej się nie zgadzam	13	7	9	7	7	1	44	18,88%
Zdecydowanie się nie zgadzam	1	0	4	1	4	2	12	5,15%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
W sytuacji różnych trudności dotyczących wykonywanych przeze mnie obowiązków zawodowych mój przełożony/a udziela mi wsparcia								
Zdecydowanie się zgadzam	22	25	16	19	21	9	112	48,07%
Raczej się zgadzam	23	10	17	9	15	12	86	36,91%
Raczej się nie zgadzam	7	0	7	4	3	0	21	9,01%
Zdecydowanie się nie zgadzam	5	0	3	3	3	0	14	6,01%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%

Źródło: badania własne.

Miejsce pracy to system relacji społecznych mogący oddziaływać pozytywnie lub negatywnie na atmosferę w pracy i dobre samopoczucie pracowników. Jego ocena może być formułowana poprzez pryzmat uzyskiwanego wsparcia społecznego zarówno w odniesieniu do zdarzeń o charakterze formalnym jak i nieformalnych trudności i kłopotów. Nauczyciele zostali poproszeni o ocenę swoich doświadczeń ze zgłaszaniem problemów oraz otrzymywanymi sposobami reakcji na nie. Badania wykazały, że dyrektorzy szkół i koledzy z pracy są pierwszymi osobami do kontaktu w sytuacji trudności. Dyrektorzy szkół odpowiadali za rozstrzygnięcie sporów z kolegami z pracy (55%), pracownikami administracji i obsługi (63%) oraz problemami z przełożonymi (43%). Informowano ich także o trudnościach z uczniami (16%). W sytuacji komplikujących się relacji z uczniami o problemach częściej niż zazwyczaj dyskutowano z innymi nauczycielami (58%) i rodzicami uczniów (16%). Można to uznać za interesujące, że rodzice w sytuacji problemów z ich dziećmi są proszeni o kontakt w trzeciej kolejności. Z badań wynika, że wiele problemów szkoły próbują rozwiązywać bez współpracy z rodzicami. Ten stan może umacniać sytuacja, że w odniesieniu do części uczniów problemy mogą dotyczyć osiemnastolatków lub osób starszych, co raczej osłabia w oczach nauczycieli wpływ rodziców. Pomocy u innych nauczycieli badani szukali również podczas problemów z kolegami z pracy (42%) oraz przy problemach z przełożonymi. W tym przypadku, częściej niż zazwyczaj proszono o pomoc przedstawicieli jednostki prowadzącej szkoły (18%). Zapytałyśmy również czy nauczyciele, podczas tych kontaktów, spotykają się z odmową lub brakiem reakcji na swoje prośby czy skargi. Zdecydowana większość była zdania, że może

liczyć na pomoc osób proszonych o wsparcie. Najwięcej skarg uznawanych było w odniesieniu do pracy administracji i obsługi oraz pracy przełożonych (po 85%). Około 75% uznawania skarg dotyczyło problemów z kolegami z pracy oraz problemów z uczniami.

Tabela 28. Wsparcie społeczne

Do kogo najczęściej zwraca się Pan/Pani w sytuacji problemów z różnymi osobami w szkole?	CKZU	LO	SOSW	ZSP nr 2	ZSP nr 4	ZSP nr 5	Ogółem	%
W sytuacji problemów z uczniami								
Do innych nauczycieli	33	21	25	20	22	14	135	57,94%
Do uczniów	3	4	2	4	4	3	20	8,58%
Do rodziców uczniów	11	3	7	4	10	0	35	15,02%
Do dyrektora szkoły	6	7	9	6	6	4	38	16,31%
Do osób zatrudnionych w sekretariacie	2	0	0	1	0	0	3	1,29%
Do przedstawicieli jednostki prowadzącej	2	0	0	0	0	0	2	0,86%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
W sytuacji problemów z innymi nauczycielami								
Do innych nauczycieli	29	15	17	16	15	7	99	42,49%
Do uczniów	0	1	0	0	0	0	1	0,43%
Do rodziców uczniów	1	0	0	0	0	0	1	0,43%
Do dyrektora szkoły	24	19	26	19	27	14	129	55,36%
Do osób zatrudnionych w sekretariacie	0	0	0	0	0	0	0	0,00%
Do przedstawicieli jednostki prowadzącej	3	0	0	0	0	0	3	1,29%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
W sytuacji problemów z pracownikami administracji (np. osoby zatrudnione w sekretariacie) lub obsługi (np. osoby sprzątające)								
Do innych nauczycieli	8	3	13	6	3	2	35	15,02%
Do uczniów	1	1	0	1	0	0	3	1,29%
Do rodziców uczniów	3	0	0	0	0	0	3	1,29%
Do dyrektora szkoły	31	28	26	23	26	15	149	63,95%
Do osób zatrudnionych w sekretariacie	10	3	4	5	13	4	39	16,74%
Do przedstawicieli jednostki prowadzącej	4	0	0	0	0	0	4	1,72%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%
W sytuacji problemów z przełożonym/przełożoną								
Do innych nauczycieli	21	15	16	13	11	7	83	35,62%
Do uczniów	2	2	0	0	0	0	4	1,72%
Do rodziców uczniów	2	0	0	0	0	0	2	0,86%
Do dyrektora szkoły	20	13	19	17	24	7	100	42,92%
Do osób zatrudnionych w sekretariacie	2	0	0	1	0	0	3	1,29%
Do przedstawicieli jednostki prowadzącej	10	5	8	4	7	7	41	17,60%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%

Źródło: badania własne.

Ostatnie pytanie w tej części analiz dotyczyło hipotetycznej możliwości dokonania ponownego wyboru miejsca pracy. Wśród kategorii odpowiedzi nauczyciele mieli do wyboru: tę samą szkołę, inną szkołę oraz miejsce pracy inne niż szkoła (tabela nr 29). Większość badanych (71%) wybrałoby ponownie tę samą szkołę na swoje miejsce zatrudnienia. Inną szkołę wskazało jako dobre miejsce do pracy siedmiu nauczycieli (3%). Pozostała część (26%) wybrałaby w czasie badań inne miejsce pracy niż szkołę.

Tabela 29. Ponowny wybór miejsca pracy

Gdyby ponownie miał/miała Pan/Pani dokonać wyboru miejsca pracy, jakie miejsce by Pan/Pani wybrała?	CKZU	LO	SOSW	ZSP nr 2	ZSP nr 4	ZSP nr 5	Ogółem	%
Tę samą szkołę	36	29	31	22	29	18	165	70,82%
Inną szkołę	3	1	1	2	0	0	7	3,00%
Miejsce pracy inne niż szkoła	18	5	11	11	13	3	61	26,18%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%

Źródło: badania własne.

Uzyskane wyniki badań dowodzą, że placówki oświatowe w dalszym ciągu są uznawane za dobre miejsca pracy. Na ich korzyść oddziałuje stabilność zatrudnienia i system dodatkowych profitów wynikających z praw pracowniczych oraz organizacji roku szkolnego (przerwy w szkole, wakacje). Główną wadą są oczywiście wynagrodzenia pracowników. Mimo, stałej, głośniejszej dyskusji ich dotyczącej te badania potwierdzają przewagę wskazanych wyżej cech. Poszukiwanie w tej analizie czynników i barier funkcjonowania systemu edukacji w powiecie nowosolskim skupia uwagę na kilku kwestiach.

Jednym z najważniejszych czynników sprawnego funkcjonowania sektora edukacji w powiecie są wysokie kwalifikacje kadry pedagogicznej. W systemie dominują nauczyciele dyplomowani i mianowani, a ich przewaga dotyczy każdej ze szkół. Cały czas trwa też proces podnoszenia ich kompetencji zawodowych i interpersonalnych. Wśród badanych wiele osób informowało o uczestniczeniu w ostatnim roku szkolnym (2019/2020) w więcej niż czterech kursach/szkoleniach podnoszących ich kwalifikacje zawodowe, a 16% uczyło się w tym czasie na studiach (I i II stopnia oraz studiach podyplomowych). Rozwój pracowników oddziałuje na funkcjonowanie placówek. Wpływa na wzrost efektywności ich pracy i podnosi jakość kształcenia. Dzięki niemu wdrażane są też nowoczesne rozwiązania z zakresu technologii oraz metod nauczania. Mogą powstawać nowe, korzystne dla szkół projekty. Z tego powodu tę cechę systemu należy uznać jako jedną z ważniejszych. Ponadto, to wielokrotne uczestnictwo w kursach i szkoleniach nie wyczerpało chęci dalszego kształcenia. Większość nauczycieli informowała o kolejnych planach kształcenia w najbliższym okresie. Trudnością tej sytuacji jest jednak fakt, niejednoznaczności przekładania się wysokich kompetencji kadry na liczbę uczniów przystępujących do egzaminów zewnętrznych i je zdających. Dotyczy to głównie techników i liceum w CKZiU. To ważna bariera systemu opisana szczegółowo w rozdziale 3. Należy przyjrzeć się bardziej temu zjawisku i zwiększyć odpowiedzialność nauczycieli za efekty ich pracy.

Za kolejny czynnik można uznać dobrą ocenę warunków pracy i praktyk zarządczych przełożonych. Warunki pracy zostały ocenione dobrze w odniesieniu do możliwości kształcenia zawodowego oraz przekwalifikowania się, atmosfery w pracy, stabilności i pewności zatrudnienia. Najmniej pozytywnych ocen zebrały kwestie infrastrukturalne – dotyczące pomieszczeń socjalnych, w tym pokoiów nauczycielskich oraz możliwości awansu w hierarchii organizacyjnej. Organizacja szkół z zasady przyjmuje kształt struktur nierozbudowanych hierarchicznie, nie dających możliwości przechodzenia przez długie ścieżki awansu. Badania i literatura przedmiotu z zakresu rynku pracy i barier awansu kobiet wskazuje na szkoły jako dobry przykład oddziaływania *szklanego sufitu*¹⁹ i *szklanych ruchomych schodów*²⁰. Ten fakt można uznać za barierę całego systemu, niezbadaną jednak wystarczająco w samym powiecie.

Systemy społeczne szkół (nauczyciele, pracownicy administracji i obsługi, kadra zarządzająca) tworzą środowiska wspierające jednostki. W szkołach występują dobre relacje między pracownikami, dotyczą one możliwości polegania na sobie, uzyskiwania wsparcia w trudnościach, czy na przykład reagowania na skargi. Deklaracje badanych o ponownym wyborze ich szkół na ich miejsce pracy wskazują na to, że czują się tam bezpiecznie. To kolejny czynnik funkcjonowania szkolnictwa w powiecie nowosolskim.

W prowadzonych analizach zauważono także drugą barierę pracy tego systemu. Dotyczy ona zagrożenia zbliżającą się rotacją kadr w wyniku procesów demograficznych. Starzenie zasobów kadrowych dotyczy wszystkich placówek, w niektórych z nich sięga już ponad 40% nauczycieli. Znalezienie pracowników o odpowiednim poziomie profesjonalizmu na lokalnym rynku pracy będzie dużym wyzwaniem dla sektora. Ważne jest już dziś nawiązywanie współpracy ze szkołami wyższymi w celu budowania realizacji ze studentami ostatnich lat (w ramach wspólnej realizacji projektów edukacyjnych, staży i praktyk), by mogli w porę zastąpić odchodzących na emerytury pracowników.

2.3. Bezpieczeństwo

Bezpieczeństwo to ważna cecha sfery organizacyjnej placówek oświaty. Jest wynikiem pozytywnego klimatu społecznego oraz dobrych relacji interpersonalnych pomiędzy uczniami i na linii nauczyciel – uczeń. Ze względu na to, że istnieje wyraźny związek pomiędzy bezpieczeństwem a zdolnością uczenia się, należy je monitorować. Stąd pytania w ankietach dotyczące tego obszaru. Odpowiadali na nie wszyscy uczestnicy sondażu.

Charakterystykę poczucia bezpieczeństwa zacniemy od prezentacji ocen nauczycieli i uczniów na temat tego, czy ich szkołę można nazwać bezpieczną. Wśród nauczycieli 51% udzieliło odpowiedzi „zdecydowanie tak” i 47% „raczej tak”. Taki rozkład daje w sumie 98% osób twierdzących, że szkoła, w której pracują jest bezpieczna (tabela nr 30). Zestawienie z tymi wynikami odpowiedzi uczniów na to same pytanie daje ciekawe rezultaty. Uczniowie

---

¹⁹ Niewidzialna bariera uniemożliwiająca osiągnięcie awansu zawodowego kobiet i przedstawicieli mniejszości (etnicznych, narodowych, wyznaniowym, również w kontekście sprawnościowym).

²⁰ Awans zawodowy mężczyzn w środowiskach i zawodach tradycyjnie uważanych za kobiece.

również czują się w szkole bezpiecznie jednak w ich odpowiedziach uwidacznia się większy nacisk na „raczej tak” niż zdecydowane twierdzenia (tabela nr 31). W sumie szkoły zostały uznane za bezpieczne przez 91% uczniów. Opcję odpowiedzi „zdecydowanie tak” wybrało jednak 33% z nich, a „raczej tak” 58%. Uczniów uznających własną szkołę za niezbyt bezpieczną było najwięcej w ZSP nr 4. Takie oceny sformułowało 12% nich. Z tej samej szkoły pochodzą nauczyciele informujący nas, że ich szkoła raczej nie jest bezpieczna (2 osoby).

Uczniów zapytano o to, do kogo zwracają się gdy mają problemy z różnymi osobami w szkole. Wymieniane w ankiecie sytuacje trudne dotyczyły problemów z innymi uczniami w klasie, problemów z innymi uczniami w szkole, sporów z nauczycielami oraz pracownikami administracji i obsługi. Uzyskane dane potwierdzają wykorzystywanie tych samych relacji jak w przypadku nauczycieli. Dla przypomnienia nauczyciele próbując rozwiązać problemy interpersonalne zwracali się o pomoc do kolegów z pracy i dyrekcji (szczegółową analizę tego zagadnienia prezentuje rozdział 2.2.). Uczniowie stosują podobną zasadę, szukając najczęściej wsparcia wśród kręgów towarzyskich i nauczycieli. W obu przypadkach wykorzystywano siłę relacji nieformalnych i kontakt ze zwierzchnikiem. W przypadku uczniów to zwierzchnictwo zostało przypisane do wychowawców i nauczycieli, a nie dyrektorów placówek (tabela 31).

Tabela 30. Bezpieczeństwo w szkole - nauczyciele

Czy Pana/Pani zdaniem, szkołę, w której jest Pan/Pani zatrudniony(a) można nazwać bezpieczną?	CKZU	LO	SOSW	ZSP nr 2	ZSP nr 4	ZSP nr 5	Ogółem	%
Zdecydowanie tak	22	25	25	16	16	14	118	50,64%
Raczej tak	33	9	18	19	24	7	110	47,21%
Raczej nie	1	1	0	0	2	0	4	1,72%
Zdecydowanie nie	1	0	0	0	0	0	1	0,43%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%

Źródło: badania własne.

W sytuacji problemów z innymi uczniami w klasie 65% uczniów zwracało się o pomoc do kolegów i koleżanek z klasy, a 33% do nauczycieli. Podczas problemów z uczniami z innych klas zachowywano się tak samo, 63% uczniów prosiło o wsparcie kolegów z klasy, a 33% wykonawców i nauczycieli. Przy problemie z nauczycielami częściej proszono o pomoc wychowawców – 57% uczniów. Do rówieśników zwracało się 34% badanych. W trudnościach z pracownikami administracji i obsługi również proszono o pomoc rówieśników (54% wskazań) oraz nauczycieli (34% wskazań). Wśród przedstawicieli dyrekcji najczęściej o pomoc był proszony dyrektor ZSP nr 2. To ważna wskazówka, że w szkole stawia się na otwarte kanały komunikacji z uczniami i budowanie zaufania. Może także wskazywać na odchodzenie w jej kulturze organizacyjnej od klasycznego stosowania zasad nadrzędności i podrzędności. Może być również skutkiem zwiększonej determinacji uczniów tej szkoły do załatwiania własnych spraw. W sytuacji trudności uczniów z ich nauczycielami, o pomoc dyrektora prosiła 1/5 badanych tej szkoły. Wśród pozostałych szkół średnia wartość dla tej odpowiedzi

osiągnęła 6 punktów procentowych. Zdecydowanie rzadziej uczniowie wykorzystywali pomoc pedagoga szkolnego. Średnia uzyskanych wskazań to 1,44 punktu procentowego. Najczęściej proszono ich o pomoc w sytuacji problemów z nauczycielami lub innymi uczniami w szkole. Kontakt z psychologami był niski. W żadnej z kategorii odpowiedzi nie uzyskał nawet 1% wskazań uczniów. Taki stan może być wynikiem utrudnionego dostępu do nich.

Tabela 31. Bezpieczeństwo w szkole – uczniowie

Czy Twoim zdaniem, szkołę, do której uczęszczasz, można nazwać bezpieczną?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Zdecydowanie tak	95	37,70%	41	29,08%	25	29,41%	52	26,13%	28	49,12%	241	32,83%
Raczej tak	135	53,57%	91	64,54%	52	61,18%	122	61,31%	26	45,61%	426	58,04%
Raczej nie	15	5,95%	7	4,96%	5	5,88%	23	11,56%	3	5,26%	53	7,22%
Zdecydowanie nie	7	2,78%	2	1,42%	3	3,53%	2	1,01%	0	0,00%	14	1,91%
Razem	252	100,00%	141	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	734	100,00%

Źródło: badania własne.

Tabela 32. Wsparcie społeczne – uczniowie

Do kogo najczęściej zwracasz się w sytuacji problemów z różnymi osobami w szkole?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
W sytuacji problemów z innymi uczniami w klasie												
Do wychowawcy lub innych nauczycieli	65	25,79%	21	14,89%	33	38,82%	89	44,72%	32	56,14%	240	32,70%
Do kolegi/koleżanki	177	70,24%	117	82,98%	48	56,47%	110	55,28%	22	38,60%	474	64,58%
Do dyrektora szkoły	2	0,79%	2	1,42%	2	2,35%	0	0,00%	1	1,75%	7	0,95%
Do osób zatrudnionych w sekretariacie	2	0,79%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	2	0,27%
Do pedagoga szkolnego	4	1,59%	1	0,71%	2	2,35%	0	0,00%	2	3,51%	9	1,23%
Do psychologa szkolnego	2	0,79%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	2	0,27%
Razem	252	100,00%	141	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	734	100,00%
W sytuacji problemów z innymi uczniami w szkole												
Do wychowawcy lub innych nauczycieli	70	27,78%	23	16,31%	39	45,88%	80	40,20%	29	50,88%	241	32,83%
Do kolegi/koleżanki	171	67,86%	112	79,43%	40	47,06%	114	57,29%	25	43,86%	462	62,94%
Do dyrektora szkoły	3	1,19%	4	2,84%	4	4,71%	2	1,01%	0	0,00%	13	1,77%
Do osób zatrudnionych w sekretariacie	2	0,79%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	2	0,27%
Do pedagoga szkolnego	4	1,59%	1	0,71%	2	2,35%	3	1,51%	3	5,26%	13	1,77%
Do psychologa szkolnego	2	0,79%	1	0,71%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	3	0,41%
Razem	252	100,00%	141	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	734	100,00%

Źródło: badania własne.

Tabela 32. Wsparcie społeczne – uczniowie (c.d.)

Do kogo najczęściej zwracasz się w sytuacji problemów z różnymi osobami w szkole?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
W sytuacji problemów z nauczycielami												
Do wychowawcy lub innych nauczycieli	148	58,73%	64	45,39%	41	48,24%	126	63,32%	36	63,16%	415	56,54%
Do kolegi/koleżanki	81	32,14%	67	47,52%	24	28,24%	61	30,65%	14	24,56%	247	33,65%
Do dyrektora szkoły	10	3,97%	7	4,96%	17	20,00%	12	6,03%	5	8,77%	51	6,95%
Do osób zatrudnionych w sekretariacie	4	1,59%	0	0,00%	1	1,18%	0	0,00%	0	0,00%	5	0,68%
Do pedagoga szkolnego	7	2,78%	3	2,13%	2	2,35%	0	0,00%	2	3,51%	14	1,91%
Do psychologa szkolnego	2	0,79%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	2	0,27%
Razem	252	100,00%	141	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	734	100,00%
W sytuacji problemów z pracownikami administracji (np. osoby zatrudnione w sekretariacie) lub obsługi (np. osoby sprzątające)												
Do wychowawcy lub innych nauczycieli	141	55,95%	65	46,10%	44	51,76%	116	58,29%	33	57,89%	399	54,36%
Do kolegi/koleżanki	91	36,11%	57	40,43%	23	27,06%	64	32,16%	18	31,58%	253	34,47%
Do dyrektora szkoły	12	4,76%	15	10,64%	14	16,47%	16	8,04%	3	5,26%	60	8,17%
Do osób zatrudnionych w sekretariacie	2	0,79%	3	2,13%	2	2,35%	3	1,51%	1	1,75%	11	1,50%
Do pedagoga szkolnego	3	1,19%	1	0,71%	1	1,18%	0	0,00%	2	3,51%	7	0,95%
Do psychologa szkolnego	3	1,19%	0	0,00%	1	1,18%	0	0,00%	0	0,00%	4	0,54%
Razem	252	100,00%	141	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	734	100,00%

Źródło: badania własne.

Uczniowie podobnie jak nauczyciele czują, że ich skargi i wnioski są wysłuchiwane. Taka sytuacja najczęściej dotyczy rozstrzygnięcia sporów z pracownikami administracji i obsługi (79% odpowiedzi) oraz trudności w relacjach z innymi uczniami (77%). Najmniej chętnie w szkołach reagowano na skargi uczniów na nauczycieli. Wśród badanych 28% mówiło, że w takiej sytuacji nie otrzymało odpowiedzi.

Wśród szkół najczęściej reagującą na skargi uczniów jest ZSP nr 2, osiągający ponad 80% wskazań. Jest to szczególnie widoczne podczas analizy konfliktów uczniów z nauczycielami. Tutaj deklarowany przez uczniów poziom zaangażowania szkoły w rozwiązywanie konfliktów przewyższa inne o około 15 punktów procentowych. Drugą z placówek reagujących na skargi uczniów jest ZSP nr 5. W przypadku rozwiązywania konfliktów uczniów z nauczycielami o reakcji szkoły na skargi informowało 70% jej uczniów.

Ostatnią z poruszanych kwestii związanych z bezpieczeństwem w szkole była analiza kontaktów uczniów i nauczycieli z zachowaniami patologicznymi. Na pytanie o to, czy od rozpoczęcia nauki w obecnej szkole uczniom ukradziono coś, większość badanych odpowiedziała negatywnie (86% uczniów). Podobny poziom negatywnych odpowiedzi dotyczył kierowania gróźb do uczniów (83% nie miało z nimi styczności) oraz kontaktu z narkotykami w szkole (84%). Ofertę stosowania narkotyków otrzymywali uczniowie wszystkich szkół i odsetek tych osób utrzymywał się na względnie stałym poziomie – od 12% uczniów LO im. K. K. Baczyńskiego do 19% uczniów ZSP nr 4. Wyjątek stanowi ZSP nr 5, gdzie kontakt z narkotykami w szkole wykazało 9% uczniów. Najmniej uczniów zgłaszało bycie szarpanym i bitym (90% odpowiedzi zaprzeczających), jednak problem ten dotyczył 15% uczniów z ZSP nr 2. Oprócz przemocy fizycznej uczniowie tej szkoły częściej niż inni doświadczali gróźb (22% wskazań) oraz kradzieży (21%). Drugą z placówek wykazującą zwiększenie występowania tego typu negatywnych zachowań jest ZSP nr 4. Szczegółowy rozkład odpowiedzi na te pytania zawiera raport z sondażu wśród uczniów.

Odpowiedzi nauczycieli potwierdzają ten stan. W tej kategorii badanych również ponad 87% nigdy nie miała kontaktu z kradzieżą ich dotyczącą w szkole i oraz nigdy im nie grożono (87%). Wśród nauczycieli doświadczających tego typu zachowań patologicznych najwięcej pracowało w CKZiU i SOSW oraz w ZSP nr 2. Nauczyciele najrzadziej doświadczali bicia i szarpania (93% odpowiedzi negatywnych) oraz oferty korzystania z narkotyków i używek (98% odpowiedzi negatywnych), choć zaskakuje fakt, że w systemie pracuje pięciu nauczycieli, którym kilkakrotnie taką ofertę dano.

Istotą bezpieczeństwa w szkole są normy i wartości określające pożądane zachowania i wzory interakcji społecznych. Tworzą one kulturę pracy szkoły, która może wpływać na poprawę bezpieczeństwa i chronić przed agresją, i patologią społeczną. Do głównych czynników tego wpływu zalicza się czynną rolę dyrektorów, osobowe relacje nauczyciel – uczeń, przejrzyste oczekiwania i jasne zasady dyscypliny oraz dobrą komunikację między nauczycielami. Wszystkie z wymienionych cech – w różnym stopniu – wstępują w sektorze edukacji powiatu nowosolskiego. Szkoły podejmują działania na rzecz budowania i rozwijania wspólnoty oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Dają wsparcie uczniom w rozwiązywaniu ich problemów w rówieśnikami, nauczycielami i innymi pracownikami szkół.

To ważny atut powiatowych placówek i istotny czynnik ich dobrego funkcjonowania. Relacje z uczniami są zazwyczaj podmiotowe, oparte o otwarte kanały komunikacji. To powinno budować prawidłowe poczucie własnej wartości wśród uczniów i dawać im motywację do zgłaszania problemów interpersonalnych. W części szkół już się to udaje.

Do barier działania placówek należy zaliczyć kontakt uczniów z zachowaniami patologicznymi. Ich nasilenie dotyczy trzech placówek: ZSP nr 2, CKZiU oraz ZSP nr 4. Niestety w obecnym badaniu nie ma możliwości osiągnięcia informacji dotyczących trendów (nasilanie/zmniejszanie natężenia zjawisk patologicznych). Ta sytuacja ma wpływ na osiągnięcia szkolne młodzieży, więc należy ją stale monitorować.

2.4. Planowanie strategiczne

Ważnym aspektem funkcjonowania każdego systemu społecznego jest opracowanie i konsekwentna realizacja związanych z jego pracą planów działań. Ich zadaniem jest określenie miejsca, jakie system chce zajmować w przyszłości oraz sposobów jakie wykorzysta, żeby się tam znaleźć. W przypadku systemu oświaty tworzy się plany i strategie rozwoju wynikające z przyjętych celów i kierunków kształcenia, stosowanych zasad współpracy międzysektorowej i powiązań z rynkiem pracy. W tej części *Raportu* zostaną scharakteryzowane zadania strategiczne, które sformułowali uczestnicy wywiadów i spotkań konsultacyjnych. Będą one kolejno odnosić się do zarządzania kierunkami kształcenia, tworzenia prognoz rynku pracy, badania losów absolwentów, promocji szkolnictwa ponadpodstawowego i ponadgimnazjalnego oraz opracowania strategii rozwoju edukacji dla powiatu.

Zarządzanie kierunkami kształcenia wykazuje dbanie o zachowanie rozdzielania kierunków między szkoły i podejmowanie prób nadania im specjalizacji. Nie jest jednak tak, że kierunki się nie powielają w placówkach. W sektorze wstępują takie przykłady szkół, które przez mieszkańców są widziane jako jednolite, w rzeczywistości kształcą kompetencje techniczne i humanistyczne. Przykładem takiej placówki jest CKZiU, które prócz zawodów nazywanych ciężkimi, kształci ogólnie (liceum) oraz w ekonomii i reklamie [w3]. O otwieraniu/wygaszaniu kierunków kształcenia decyduje zarząd, który w tym procesie bazuje na opiniach dyrektorów. Zadaniem dyrektorów jest przygotowanie pełnej dokumentacji projektów, o które wnioskuje. Na zarządzie złożone jest jednak zadanie dbania o to, by te projekty nie pokrywały się z innymi. Do tej pory, z pewnymi odchyleniami, udawało się ten stan osiągnąć. Takie postępowanie daje możliwość utrzymania swego rodzaju linii demarkacyjnych między placówkami, nadając im specjalizację i ograniczając konkurencję między nimi [w6]. W pewnej mierze odpowiada także wizji sektora edukacji stworzonej przez uczestników wywiadów, według której powinno się dbać o jasne rozdzielanie zawodów lekkich i ciężkich [w1-6]. To rozdzielanie ma nadawać szkołom wyrazistość ale także ułatwiać rozumienie systemu osobom z zewnątrz, takim jak absolwenci szkół podstawowych i ich rodzice [a2]. Jako wyzwanie działania sektora wskazywano jednak trudność w uchwyceniu przez absolwentów jednoznacznego związku między kierunkiem kształcenia, a zawodem

wykonywanym w przyszłości. Wizja reorganizacji systemu tego dotycząca wskazuje na redukcję liczby kierunków, która dawałaby jednocześnie możliwość uzyskiwania pełnych naborów [a3].

Opracowanie rekrutacyjnej oferty kierunków kształcenia, która będzie adekwatna do zapotrzebowania na rynku pracy stanowi wyzwanie [a22]. Wynika ono z braku prognoz dotyczących zapotrzebowania na pracowników w dłuższym okresie niż rok. W tym kontekście uczestnicy wywiadów i spotkania konsultacyjnego nr 1 wskazywali na długość okresu kształcenia kadr. Realizacja zadań w okresie trzy- i pięcioletnim zwraca uwagę na potrzebę tworzenia strategicznych planów rozwoju gospodarczego i stałego monitoringu rynku pracy [w2; w3; w6]. Badani wskazywali na brak w systemie edukacji diagnoz lokalnego rynku pracy innych niż dane statystyczne z urzędu pracy, z zasady mówiące o przeszłości [w1-3; w5-6]. Skutkuje to tworzeniem nowych kierunków w oparciu o przekonania, co do zapotrzebowania na kompetencje, a nie jego rzeczywisty stan. W ich wizji sektora konieczne jest nawiązanie ścisłej współpracy pomiędzy organem prowadzącym, urzędem pracy i przedsiębiorcami, w celu stworzenia systemu pozyskiwania danych na temat planów rozwojowych przedsiębiorstw na najbliższe lata i związanego z nimi zapotrzebowania na pracowników. Taka informacja powinna mieć charakter regionalny (z koniecznym uwzględnieniem rynku pracy Kozuchowa), uwzględniający przemieszczanie się za pracą na krótkich odległościach.

Badani wskazywali także na potrzebę utworzenia strategii badania losów absolwentów [w1-6; b15; b24; S1]. To ważne informacje dla systemu oświaty mówiące o skuteczności podejmowanych w nim działań edukacyjnych. Szkoły monitorują losy swoich byłych uczniów, robią to jednak przy wykorzystaniu bardzo ograniczonych zasobów (kadra, finanse, czas). Pozyskiwane dane pochodzą głównie od osób, z którymi nauczyciele realizujący zdania badawcze mają dobry, nieformalny kontakt. Trudno jest jednak traktować je jako wystarczające dla strategicznego planowania kierunków kształcenia. Wizja takiego badania dotyczy przejęcia zadań przez organ prowadzący (z możliwym wsparciem ich realizacji przez szkoły), sformułowania jasnych celów badania i stosowania takich samych narzędzi w odniesieniu do absolwentów wszystkich palcówek. Badanie powinno być realizowane corocznie, żeby dać możliwość porównań i wyznaczania trendów.

Promocja szkół oceniona została wysoko. Badani mówili o dużym zaangażowaniu w ten proces wszystkich kategorii uczestników systemu oświaty. Przypisane jej zadania przyjmują formę rozbudowanej strategii, która jest corocznie realizowana i stale aktualizowana. Wśród działań strategicznych te dotyczące promocji zdobyły najwyższe oceny uczestników wywiadów [w1-6]. W rozmowach wskazywano jednak potrzebę przeniesienia ciężaru części prac ze szkół na organ prowadzący. Miałoby to dotyczyć wsparcia organu przez wyspecjalizowaną firmę zewnętrzną w wytyczeniu spójnej strategii działań, obejmujących wszystkie placówki i docierającej do uczniów nowymi, dostosowanymi do ich zainteresowań metodami. Zdaniem uczestników spotkań konsultacyjnych zwiększy to szanse na używanie trafnych metod komunikacji z młodzieżą i dotarcie z promocją do niej (K1; K2). Ważne byłoby wsparcie części szkół (szczególnie mniejszych) w technicznej realizacji zadań promocyjnych.

Ostatnim z poruszanych wątków o charakterze strategicznym jest opracowanie programu rozwoju edukacji. Uczestnicy badań wielokrotnie poruszali ten temat [w1-6, K1; K2; S1; S3]. Utworzenie takiego dokumentu i stałe, rzetelne realizowanie jego zapisów umożliwi spójny rozwój sektora w odniesieniu do wszystkich placówek. Niektóre ze szkół, niepewne swojego działania w przyszłości, nie rozwijają się tak jak inne. Tworzy to dysproporcje między placówkami. Działania strategiczne mają się w tej wizji wiązać ze stałym monitoringiem systemu [w1-3, S1]. Chodzi tu o zorganizowane i systematyczne prowadzenie analizy danych zastanych, a raz na kilka lat ewaluacji zrealizowanych zadań. Wskazywano tu także potrzebę utworzenia funkcji koordynatora programu odpowiedzialnego za wdrażanie i aktualizację strategii [w6]. Strategia powinna być opracowana w sposób partycypacyjny [w1-3; w5-6].

2.5. Promocja

Celem niniejszej części *Raportu* jest ustalenie czynników i barier dotyczących stosowanego w systemie oświaty procesu promocji. Analizie zostaną poddane zasady wykonywania zadań promocyjnych, ich główni realizatorzy i sposób odbioru promocji przez uczniów. Do charakterystyki tych cech zostaną wykorzystane zarówno dane jakościowe pochodzące z wywiadów oraz spacerów studyjnych, jak i dane sondażowe dotyczące deklaracji o źródłach wiedzy wykorzystywanych w wyborze kierunku kształcenia przez uczniów, a także współpracy z doradcami zawodowymi.

Zadania z zakresu promocji dotyczą wszystkich uczestników procesu nauczania. Mamy tu na myśli zarówno pracowników sektora oświaty, jak i współpracujących ze szkołami przedsiębiorców [e2]. Jej strategiczne cele są wyznaczane przez organ prowadzący przy współpracy z dyrektorami. Dyrektorzy i nauczyciele podejmują działania przyjęte dla promocji na dany rok. Czasami angażowani są w nią również uczniowie. Do zadań szkół należy przygotowanie kampanii ich dotyczących, ponieważ każda ze szkół promuje się sama [b33]. W tym zakresie dyrektorzy wraz z swoimi zespołami sami decydują na czym oprą strategię promocyjne, co w nich wykorzystają, sami też budują pomysły na ich realizację [b32]. Organ prowadzący odpowiada za przygotowanie kampanii reklamowej w mediach lokalnych [b33]. Promuje wszystkie placówki w równym stopniu, jednak przy tak rozłożonych zadaniach nie da się uniknąć niewielkiego choćby poziomu konkurencji pomiędzy placówkami.

Promocję w okresie przed pandemią zaczynało jesienią poprzez organizację Targów Pracy i Edukacji. Oprócz tego realizowano dni otwarte w szkołach [w6], odwiedzano wszystkie szkoły podstawowe w powiecie [w1; w3], uczestniczono w spotkaniach z rodzicami [w1; w3]. W wyniku *lockdownu* podczas pandemii COVID-19 przeniesiono te spotkania do sieci. Do promocji wykorzystywano strony internetowe szkół oraz ich profile na Fb. Prowadzono także wideokonferencje, w ramach których łączono się z uczniami klas ósmych podczas godzin wychowawczych i prezentowano szkoły z wykorzystaniem rozmów z ich uczestnikami, konkursów, prezentacji i filmów reklamowych [w3; w6]. Rekrutacja do szkół

właśnie się rozpoczyna (czerwiec 2021), trudno jest więc ocenić wykorzystanie tych nowych technik, jednak te w tradycyjnym wydaniu, zapewniały wysoki, 83% poziom naboru uczniów do szkół prowadzonych przez organ.

Do działań promujących szkoły przywiązuje się w systemie dużą wagę. Wszyscy z uczestników wywiadów pogłębionych mówili o jej znaczeniu, ale także podkreślali energię i czas, które na nią poświęcają [w1-5]. Uczestnicy wywiadów i spotkań konsultacyjnych zwracali uwagę na różne przygotowanie szkół do jej prowadzenia i duże nią obciążenie. Placówki różnią się wielkością kadry, możliwościami technicznymi, specjalizacją nauczycieli [w1-6; K1]. Jest to uznawane za główny powód zróżnicowania w realizacji działań promocyjnych. Było to także podstawą oczekiwań dotyczących dalszego wsparcia ich przez powiat nowosolski [w1-3].

W tym kontekście warto się przyjrzeć wykorzystywanym przez uczniów źródłom informacji o powiatowej ofercie kształcenia i związane z nimi decyzje o podejmowaniu nauki. O takie informacje zapytałyśmy uczniów uczestniczących w sondażu (tabela nr 33). O ofercie edukacyjnej placówek oświatowych w powiecie uczniowie dowiadywali się na dwa podstawowe sposoby. Pierwszy i najważniejszy dotyczył znajomych i nieformalnego przekazywania informacji w ramach tzw. marketingu szeptanego. Jest to naturalny sposób funkcjonowania ludzi młodych w ich środowisku rówieśniczym i oddziaływania grup odniesienia, zarówno porównawczego jak i normatywnego na ich wybory. Drugim źródłem wiedzy o ofercie edukacyjnej powiatu byli nauczyciele szkół podstawowych. To ważna informacja wskazująca na konieczność stałego nawiązywania i rozwijania współpracy pomiędzy placówkami prowadzonymi przez powiat nowosolski i szkołami podstawowymi. Współpraca ta jest uznawana przez uczestników wywiadów i spotkań konsultacyjnych jako trudna. Perspektywa naborów wskazuje, że jest konieczna. Do największych trudności w tej współpracy wymieniano brak zainteresowania nauczycieli szkół podstawowych promowaniem szkół powiatowych (K1, K2, S1), trudności z wejściem na lekcje (K1, w3), brakiem otwartości dyrektorów szkół na współpracę (K1, w1, w3), zabieraniem godzin dydaktycznych przypisanych do realizacji podstaw programowej (K1). Trzecim z źródeł informacji była kolejna z grup pierwszych dla jednostki – rodzina. Szczegółowa analiza odpowiedzi uczniów w podziale na reprezentowane przez nich szkoły wykazała zmienność wskazywanych pozycji. Do informacji od rówieśników i znajomych najczęściej odwoływano się w CZKiU (40,1% uczniów), ZSP4 (38,3%) oraz ZSP5 (38,8%). Z informacji od nauczycieli szkoły podstawowej częściej niż w innych szkołach korzystano w Liceum im. K. K. Baczyńskiego (30% uczniów) oraz ZSP nr 2 (32,8%). ZSP nr 2 jest też szkołą, w której najczęściej ze wszystkich placówek korzystano z wiadomości zamieszczanych na stronie internetowej szkoły. To źródło osiągnęło 18% wskazań uczniów i było częściej wykorzystywane niż wsparcie rodziny (10,7%).

Z perspektywy zamieszczonych wyżej odpowiedzi uczniów ważna wydaje się ponowna analiza dotychczas wykorzystywanych sposobów promocji w powiecie. W wywiadach i podczas spotkań konsultacyjnych zaliczano do nich zamieszczanie informacji w lokalnych mediach, organizację dni otwartych, Targów Pracy i Edukacji, wizyty w szkołach

podstawowych. Wszystkie z wymienionych uzyskały niewielkie liczby wskazań uczniów. Najczęściej wykazywano wykorzystywanie informacji z mediów (4,2% uczniów). Pozostałe opcje uzyskały mniej niż 2% odpowiedzi. W podziale na placówki edukacyjne na plan pierwszy wysuwa się ZSP nr 4, w którym 8% uczniów wskazało media jako podstawowe źródło informacji o ofercie kształcenia oraz ZSP nr 2 z 3% osób wskazujących na targi i wizyty szkół ponadpodstawowych w ich placówce. Uzyskane wyniki są bardzo ważne. Wskazują na niedostosowanie wykorzystywanych kanałów komunikacji w promocji placówek oświatowych do potrzeb ich odbiorców. Z wywiadów pogłębionych i spotkań konsultacyjnych dodatkowo wynika (K1, K2, w1, w3, w5), że wyzwanie może dotyczyć nie tylko samych kanałów, ale również rozpowszechnianych treści. Chodzi tu o wybór metod informowania bardziej odpowiadających potrzebom i zainteresowaniom uczniów. Na jednym ze spotkań konsultacyjnych (S1) podawano przykłady spacerów wirtualnych i grywalizacji (gry internetowe i terenowe). Tego typu techniki odpowiadają kanałom stosowanym przez uczniów – kontakt z rówieśnikami i informacje od nich. Możliwe są także do zrealizowania na zajęciach w szkole. Ważnym z wyzwań promocji jest także dotarcie z informacją do rodziców. Oni również wykorzystują wiedzę swoich grup odniesienia. Ponadto, mimo że nie sprawdzano tego w tej diagnozie, można przypuszczać, że częściej niż ich dzieci są odbiorcami wiadomości zamieszczanych w mediach lokalnych.

Tabela 33. Źródła informacji o ofercie edukacyjnej szkół

Jak dowiedziały(a) się o ofercie edukacyjnej Twojej szkoły?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Od nauczycieli w szkole podstawowej/gimnazjum	92	25,21%	83	30,18%	43	32,82%	59	18,85%	27	27,55%	304	25,72%
Od rodziny	62	16,99%	61	22,18%	14	10,69%	61	19,49%	18	18,37%	216	18,27%
Od znajomych	150	41,10%	75	27,27%	44	33,59%	120	38,34%	38	38,78%	427	36,13%
Ze strony internetowej lub profilu szkoły	39	10,68%	43	15,64%	24	18,32%	37	11,82%	13	13,27%	156	13,20%
Z lokalnych mediów (telewizja, prasa, portale informacyjne i społecznościowe itp.)	13	3,56%	8	2,91%	2	1,53%	26	8,31%	1	1,02%	50	4,23%
W trakcie dni otwartych	6	1,64%	3	1,09%		0,00%	9	2,88%		0,00%	18	1,52%
Inne (w tym: targi, wizyty przedstawicieli szkół ponadpodstawowych)	3	0,82%	2	0,73%	4	3,05%	1	0,32%	1	1,02%	11	0,93%
Razem	365	100%	275	100%	131	100%	313	100%	98	100%	1182	100%

Źródło: badania własne.

Ważne było tu także ustalenie czy wybory szkół były oparte o specjalistyczny kontakt z doradcami zawodowymi i ich diagnozy. Doradcy zawodowi są ważnym ogniwem przekazywania informacji o szkołach i kierunkach kształcenia. Mimo, że z wywiadów (w1-4; w-6) i spotkań konsultacyjnych (K1) wynika, że praca doradców jest obecnie bardzo ograniczona (10 godzin doradztwa na cały cykl kształcenia), 67% badanych uczniów mówiło o kontakcie z nimi (tabela nr 34). Najwięcej takich osób uczyło się w LO im. K. K. Baczyńskiego

(78%) oraz w ZSP nr 2 (74%). W pozostałych palcówkach liczba odpowiedzi twierdzących przekroczyła 60%. Podczas sondażu zapytałyśmy także czy w wyborze kierunku kształcenia uczniowie brali pod uwagę wyniki tego spotkania. I tu pojawia się kolejne wyzwanie systemu. Dotyczy ono bezrefleksyjnego działania uczniów lub niedoceniaania pracy ekspertów. Wśród posiadających kontakt z doradcą zawodowym tylko 243 osoby odpowiedziały, że wzięły pod uwagę opinię doradcy o dalszym, potencjalnym kierunku kształcenia przy wyborze obecnej szkoły. Oznacza to, że mniej niż połowa uczestników diagnoz wzięła ich wyniki pod uwagę. Było to 48% uczniów mających kontakt z doradcą i 33% wszystkich uczestników sondażu. Inną stroną tej sytuacji jest przygotowanie kadry do prowadzenia tego doradztwa. Zarówno uczestnicy wywiadów, jak i spotkania konsultacyjnego nr 1 wskazywali na małe przygotowanie nauczycieli do pełnienia tej roli. Tłumaczono je faktem wyrównywania nauczycielom w ten sposób brakującej liczby godzin dydaktycznych. Zdaniem uczestników badań jest to główna przyczyna niezrozumienia kierunków kształcenia ponadpodstawowego i wyobrażenia sobie, co po nich można robić, dotycząca zarówno doradców jak i absolwentów [a13; K1; w1-3].

Tabela 34. Kontakt z doradcą zawodowym w szkole podstawowej

Czy w szkole podstawowej/gimnazjum miałe(a)ś kontakt z doradcą zawodowym, który sugerował Ci kierunek dalszego kształcenia?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
	Tak	162	64,29%	110	78,01%	63	74,12%	123	61,81%	35	61,40%	493
Nie	90	35,71%	31	21,99%	22	25,88%	76	38,19%	22	38,60%	241	32,83%
Razem	252	100%	141	100%	85	100%	199	100%	57	100%	734	100%

Źródło: badania własne.

Podobny problem dotyczy testów preorientacji zawodowej, realizowanych przez Poradnię Pedagogiczno-Psychologiczną w Nowej Soli. Poradnia wykonuje badania wyczerpujące wśród ósmoklasistów. Uczniowie otrzymują w ten sposób diagnozę swoich predyspozycji zawodowych. Zdaniem uczestników wywiadów [w3; w6] wyniki te jednak nie są właściwie rozumiane przez młodzież, a rodzice uczniów ich nie znają. Możliwe, że nawet nie wiedzą, że ich dzieci uczestniczyły w takich badaniach. Powodem tej sytuacji jest zatrzymywanie dokumentacji diagnoz w poradni [a4]. Dla usprawnienia systemu naboru i promocji działań szkół warto podjąć dyskusję z pracownikami Poradni na temat modyfikacji tych zasad. Jest to jeden z istotnych elementów zmiany podejścia do wyboru ścieżek kształcenia. Przedyskutowanie tych wyników z rodzicami, rówieśnikami, czy nauczycielami może zwiększyć szanse na wybory kierunków kształcenia, a nie szkół, co wpłynęłoby pozytywnie na skuteczność promocji.

Na podstawie analizy sposobów promowania jednostek oświatowych w powiecie nowosolskim można dostrzec następujące czynniki korzystnie warunkujące funkcjonowanie całego systemu. Na pierwszy plan wysuwa się duże zaangażowanie szkół w realizację zadań promocyjnych. Dyrektorzy wraz ze swoimi zespołami podejmują cały szereg działań mających

zwiększyć widoczność ich palcówek. Praca ta trwa cały rok i przynosi wymierne efekty w postaci wysokiej skuteczności naborów. Podejmowane działania charakteryzują się także dużą elastycznością. Podawanym przykładem tej cechy systemu jest szybkie przeformułowanie przedsięwzięć promocyjnych podczas pandemii COVID-19 i docieranie do odbiorców w nowy, wirtualny sposób, możliwe, że bardziej dostosowany do ich potrzeb. Drugą, istotną kwestią jest otwartość na promocję i zaangażowanie w nią współpracujących ze szkołami pracodawców. Przedstawiciele biznesu otwierają swoje firmy dla wizyt studyjnych szkół podstawowych, sami też są zaangażowani w branie udziału w wyjazdy do szkół i uczestnictwo w targach.

Wyłaniająca się z rozmów koncepcja promocji dotyczy działań ukierunkowanych na określonego odbiorcę, z warsztatami kierowanymi do uczniów zainteresowanych konkretnymi zawodami. Powinna to być także promocja powielająca dostarczane treści, np. w ramach kontaktu z uczniami klas szóstych i ósmych. Zastosowanie takiego podejścia wzmocniłoby oddziaływanie na podejmowanie świadomych decyzji o kształceniu przez uczniów. Łączy się z nim jednak kilka barier.

Pierwszą z trudności w realizacji celów przypisanych promocji jest słaba współpraca ze szkołami podstawowymi, funkcjonującymi na terenie powiatu. Ta sytuacja jest widziana jako bazowa dla problemu dotyczącego promowania szkół powiatowych w podstawówkach, stwarza komplikacje przy realizacji warsztatów dla uczniów oraz utrudnia kontakt z rodzicami. Dwie z wyżej wymienionych (kontakt z nauczycielami szkół podstawowych i rodzicami uczniów) są ważnymi metodami pozyskiwania przez uczniów informacji o możliwościach dalszego kształcenia. Trzecia z metod to uzyskiwanie wiadomości o szkołach od rówieśników. Z tym związane są kolejne dwie bariery. Odwoływanie się w wyborach do opinii zarówno rówieśników jak i rodziców buduje poczucie bezpieczeństwa ludzi młodych i ich pozytywną samoocenę. Może jednak prowadzić do decyzji bezrefleksyjnych (powielanie wyborów innych osób) i rozerwania związku pomiędzy potencjałami jednostek a wybieranymi przez nie kierunkami kształcenia. Dowody tego stanu zostały opisane zarówno w rozdziale dotyczącym naborów (2.1), jak i jakości kształcenia (rozdział 3.1). Żeby móc zarządzać informacją przekazywaną przez rówieśników należy wykorzystywać kanały komunikacji stosowane przez młodzież. Dotychczas wykorzystywane środki przekazu promocyjnego nie były cenione przez uczniów. Pandemia zmieniła ten stan. Warto się przyjrzeć dokładniej osiągniętym wynikom rekrutacyjnym w tym roku w kontekście zwiększonego oddziaływania w sieciach społecznościowych i ocenić skuteczność uzyskanych naborów. Oprócz metod komunikowania barierą są też same przekazywane treści promocyjne. Na spotkaniach konsultacyjnych wskazywano na potrzebę zmiany podejścia do promocji i wsparcia działań starostwa korzystaniem z usług profesjonalnych firm. Faktem jest jednak, że zmiana metod przekazywania komunikatów wpłynie na ich charakter, długość i język, co może być z korzyścią dla osiągania wyznaczonych promocji celów.

Ostatnia, piąta z barier dotyczy nieświadomego uczestnictwa uczniów w diagnozach i testach preorientacji zawodowej. Nierozumienie uzyskanych wyników i nieotrzymanie

dokumentów z diagnoz sprawia, że są nieskuteczne i dodatkowo wzmocniają poszukiwanie informacji o pomysłach na dalsze kształcenie wśród rówieśników.

2.6. Stan współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej

Ostatnim z omawianych aspektów organizacji pracy systemu oświaty jest stan współpracy wewnątrz- i międzysektorowej. Dotyczy on nawiązywanych relacji współpracy i wymiany oraz sposobów przekazywania informacji zarówno między placówkami edukacyjnymi i organem prowadzącym, jak i między instytucjami sektora edukacji a innymi instytucjami i organizacjami działającymi poza nim.

Ogólna ocena współpracy z organem prowadzącym placówki została oceniona bardzo wysoko. Uczestnicy wywiadów wskazywali na jej otwartość, ciągłość i systematyczność. W ramach niej organizowane były spotkania tematyczne dyrektorów z zarządem, członkiem zarządu ds. edukacji, naczelnikiem wydziału i innymi osobami, posiadającymi wiedzę potrzebną do omówienia poruszanych na spotkaniach tematów [w6]. W wyniku tego rozmówcy nie mieli poczucia, że realizują czyjeś strategie. Zapewniali raczej o podmiotowości swoich szkół w systemie i samodzielności w podejmowaniu decyzji. Mówili też o nieskrępowanym wytyczaniu wizji rozwoju szkół [b1; b31] i o dużym zaangażowaniu starostwa w dbanie o infrastrukturę i ich rozwój [b28]. Jako czynniki tej współpracy wymieniano wysokie kwalifikacje kadry pedagogicznej, dobrą pracę administracji i partnerstwo relacji [w1-6]. W sektorze istnieje też przeświadczenie, że jeśli tylko planowane przedsięwzięcia mieszczą się w ramach prawnych i finansowych, szkoły otrzymują na nie zgodę [b1; b31]. Czasami dotyczy to czekania w kolejce na realizację zamierzeń [w3-4], zdarzają się też jednak sytuacje odrzucenia sformułowanych w szkołach pomysłów, jako nieadekwatnych do przyjętej wizji sektora [w4]. Jest to wynik czynności zarządczych organu prowadzącego, który monitorując działanie wszystkich placówek powinien dbać o spójność podejmowanych działań [b22a]. Dodatkowe oczekiwania niektórych uczestników wywiadów związane z tą współpracą dotyczyły dwóch kwestii: (1) otrzymywania pełniejszych wyjaśnień zarządu na temat przyczyn odmów realizacji prezentowanych na spotkaniach z nim projektów, koncepcji kierunków, dodatkowych inwestycji [w4; b31], (2) wsparcia starostwa w poszukiwaniu środków zewnętrznych na realizację projektów [b2; b27; b30].

Przekazywanie wyjaśnień podejmowanych decyzji jest dobrą praktyką zarządczą, zwiększającą rozumienie jego celów i zasad działania oraz budującą zaufanie jego uczestników. Taki zabieg da też możliwość weryfikacji planowanych przez szkoły działań lub też poprawy/rozwinięcia opracowywanych przedsięwzięć. Wsparcie w poszukiwaniu środków na finansowanie projektów było rozumiane jako realizowanie stałego monitoringu konkursów/projektów miękkich, dających możliwość ubiegania się o finansowanie szkołom i przekazywanie im informacji o takich szansach. Wszyscy uczestnicy wywiadów uznali to za priorytet w poprawie współpracy ze starostwem. W badaniach podkreślano brak czasu na taki monitoring pracowników szkół. Wskazywano także, że realizacja tego typu działań mogłaby być częścią zadań Wydziału Infrastruktury i Promocji [b2; b30]. Ponadto bardzo

dobrze oceniono współpracę z innymi uczestnikami lokalnego systemu instytucji publicznych. W wywiadach podkreślano dobre relacje z PUP, policją, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną oraz między szkołami. Jako przykład wskazywano szybką reakcję tych placówek w sytuacji zwracania się z prośbą o dodatkowe informacje czy dokumenty [b4; b32].

Ostatnią kwestią w tej części analizy jest współpraca w tworzeniu wizji rozwoju sektora. Tę oceniono niżej. W rozmowach pojawiały się wątki wskazujące na sprowadzenie roli dyrektorów do dbania o rozwój własnych szkół i prezentowania wizji zmian ich dotyczących, jednak pozbawienia ich wpływu na to, jak cały sektor powinien wyglądać w przyszłości [b20; b22a]. Obecna diagnoza i jej partycypacyjny charakter jest dowodem, że zmieniono to podejście.

Współpraca z biznesem realizuje podstawowe zadanie szkół, jakie dotyczy przygotowania wykwalifikowanej kadry na potrzeby rynku pracy. Obecny jej kształt powstał w wyniku braków kadrowych, motywujących przedsiębiorców do zamawiania kształcenia i zacieśniania współpracy ze szkołami [a27; a28; a30]. Relacje te oceniane są dwójako. Te dotyczące współpracujących z sektorem pracodawców oceniane są jako bardzo dobre. Odnoszą się na przykład do (1) stałego kontaktu między organizacjami (szkoła-przedsiębiorstwo), (2) dyskusji nad potrzebami szkoleniowymi zarówno po stronie firmy przygotowującej się do przyjęcia uczniów na praktyki, jak i szkoły opracowującej kierunek kształcenia, (3) monitoringu osiągnięć edukacyjnych uczniów i ich absencji w pracy/szkole [a27; a28; a29; a30]. Partnerzy współpracy mają jeden wspólny cel – otrzymanie po zakończeniu kształcenia pracownika przygotowanego do pracy w firmie, a nie ponownego ucznia. Modelowym przykładem są tu firmy Jadik, czy Enea, które szczególnie w odniesieniu do pierwszej, pokazują, że współpraca jest możliwa i przynosi efekty [b9].

Relacje z pozostałymi przedstawicielami biznesu uznawano jako trudne. Uczestnicy wywiadów i spotkań konsultacyjnych zgodnie mówili o roszczeniowych postawach pracodawców dotyczących jakości kształcenia, braku orientacji w działaniu sektora edukacji i wnioskujących z tego oczekiwaniach szybkiego dostarczenia kadry, czy unikania w partycypowaniu w kosztach kształcenia i jego organizacji [b6; b12; b20]. Jest to naturalna konsekwencja braku stałych relacji i rzeczywistego braku wiedzy pracodawców o najnowszych zmianach w kształceniu zawodowym w Polsce. Jest to też powód, dla którego trudne jest nawiązywanie kolejnych dobrych relacji na linii szkoły i biznes. Dodatkową bolączką szkół jest dbanie o jakość praktycznej nauki zawodu, ponieważ niektóre ze szkół współpracują z pracodawcami rozsianymi po całym powiecie. Odwiedzenie tych miejsc i dyskusja nad wyzwaniem/potrzebami kształcenia stanowi wyzwanie dla stałego monitoringu [b21]. Sytuację komplikuje także potrzeba kształcenia zawodowego w pandemii COVID-19, ponieważ szkoły mają już pierwsze trudności z przeprowadzeniem praktyk, bądź ich dokończeniem [b21]. Ostatnim z wskazywanych wyzwań tej współpracy jest brak pracodawców z uprawnieniami do kształcenia w niektórych bardzo poszukiwanych zawodach [b21].

Podczas sondażu zapytałyśmy nauczycieli o to, czy dostrzegają potrzebę wspierania procesu edukacji w ich szkole przez lokalnych pracodawców. Wśród badanych 63 osoby odpowiedziały twierdząco. Współpraca ta powinna polegać na: organizowaniu praktyki zawodowej oraz staży z prawdziwego zdarzenia, przygotowujących uczniów do pracy w danym zawodzie i pokazujących im mocne strony danej profesji i zakładu pracy (54 wskazania), doposażeniu szkolnych pracowni w nowoczesny sprzęt (42 wskazania), organizowaniu skutecznych wycieczek zawodowych do lokalnych zakładów pracy (39 wskazań), podpisywaniu i realizacji umów patronackich (38 wskazań) oraz pomocy w opracowywaniu programów nauczania na kierunkach zawodowych w celu powiązania teorii z praktyką (36 wskazań). Nauczyciele oceniali także obecnie otrzymywane wsparcie pracodawców w kształceniu. Wśród nich jedynie 25 osób było zdania, że w ich pracy daje się zauważyć wsparcie pracodawców. Dotyczyło ono organizowania staży zawodowych uzupełniających praktyki zawodowe lub praktyczną naukę zawodu (15), podpisywania i realizacji umów patronackich (12 osób), organizowania wycieczek zawodowych do lokalnych zakładów pracy (10 osób), obejmowania uczniów indywidualnym wsparciem poprzez fundowanie bezzwrotnych stypendiów, płatnych staży, lub doposażeniu ich w sprzęt komputerowy, lub podręczniki (5 osób). Uzyskane odpowiedzi wskazują na szerokie spektrum stosowanego wsparcia. Zestawienie ich z oczekiwaniami kierowanymi do pracodawców wskazuje jednak na niewielki zasięg jego oddziaływania (mała liczba osób zauważających tę współpracę) i stosowanie mniej zróżnicowanych form niż oczekiwane.

Przejawów współpracy międzysektorowej można także poszukiwać w stosowanych metodach kształcenia. Chodzi tu o otwartość nauczycieli na realizację zajęć poza klasą szkolną oraz z uczestnictwem gości. Dotyczy to także prezentacji lokalnych firm i organizacji na zajęciach w klasie. O wypowiedzenie się na ten temat poproszono uczniów podczas sondażu. Według ich opinii wszystkie z trzech wymienionych form pracy były mało popularne. O rzadkim lub bardzo rzadkim uczestnictwie gości w lekcjach mówiło 57% wszystkich uczniów, 26% informowało nas o tym, że taka praktyka nigdy nie zdarzyła się podczas ich lekcji (tabela nr 35). Na rzadkie lub bardzo rzadkie wyjścia do lokalnych instytucji i organizacji wskazało ponadto 52% badanych. O tym, że taka sytuacja nie zdarzyła się nigdy mówiło 35% uczniów (tabela nr 36). Rzadkie prezentacje pracy lokalnych organizacji na zajęciach w szkole potwierdzało dodatkowo 56% uczniów, 20% odpowiedziało także, że podczas ich zajęć nigdy się to nie zdarzyło (tabela nr 37). Analiza zróżnicowania między szkołami wykazała dodatkowo częstsze niż przeciętnie zapraszanie gości na zajęcia w ZSP nr 4. O takiej formie realizacji zajęć informowało nas 28% uczniów z tej szkoły. Najrzadziej stosowano ją w CKZiU i LO im. K. K. Baczyńskiego. Uczniowie, którzy najczęściej mówili, że nigdy nie uczestniczyli w wyjściach ich klasy do lokalnych organizacji reprezentowali szkoły: ZSP nr 2 (50%), ZSP nr 5 (37%), CKZiU (35%). Bardzo rzadko zdarzało się to dodatkowo w LO (45%) i CKZiU (42%). Prezentacje pracy lokalnych organizacji najczęściej odbywały się w ZSP nr 4 (38% po zsumowaniu odpowiedzi bardzo często i często) i ZSP nr 5 (46%). Najrzadziej na taką sytuację wskazywali uczniowie LO („bardzo rzadko” – 31%; „nigdy” 35%) oraz CKZiU (38% wskazań jako „bardzo rzadko” i 22% wskazań jako „nigdy”).

Tabela 35. Uczestnictwo w zajęciach zaproszonych gości

Jak często w Twoich lekcjach uczestniczą zaproszeni goście, np. pracodawcy, przedstawiciele organizacji społecznych lub instytucji publicznych?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Bardzo często, kilka razy w roku podczas zajęć ze wszystkich lub prawie wszystkich przedmiotów	7	2,78%	1	0,71%	8	9,41%	10	5,03%	2	3,51%	28	3,81%
Często, kilka razy w roku podczas zajęć z kilku przedmiotów	21	8,33%	8	5,67%	10	11,76%	45	22,61%	11	19,30%	95	12,94%
Rzadko, najwyżej raz lub dwa razy w roku podczas zajęć z jednego lub dwóch przedmiotów	27	10,71%	40	28,37%	20	23,53%	49	24,62%	12	21,05%	148	20,16%
Bardzo rzadko, zdarzyło się to kilka razy w ciągu całego kształcenia w tej szkole	118	46,83%	59	41,84%	14	16,47%	63	31,66%	18	31,58%	272	37,06%
Nigdy	79	31,35%	33	23,40%	33	38,82%	32	16,08%	14	24,56%	191	26,02%
Razem	252	100,00%	141	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	734	100,00%

Źródło: badania własne.

Tabela 36. Wyjścia podczas zajęć do lokalnych organizacji

Jak często w ramach zajęć Twoja klasa odwiedzała różne lokalne organizacje i instytucje w ich siedzibach, np. pracodawców, organizacje społeczne lub instytucje publiczne?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Bardzo często, kilka razy w roku podczas zajęć ze wszystkich lub prawie wszystkich przedmiotów	9	3,57%	0	0,00%	5	5,88%	3	1,51%	1	1,75%	18	2,45%
Często, kilka razy w roku podczas zajęć z kilku przedmiotów	14	5,56%	9	6,38%	7	8,24%	37	18,59%	8	14,04%	75	10,22%
Rzadko, najwyżej raz lub dwa razy w roku podczas zajęć z jednego lub dwóch przedmiotów	36	14,29%	24	17,02%	14	16,47%	41	20,60%	13	22,81%	128	17,44%
Zdarzyło się to kilka razy w ciągu całego kształcenia w tej szkole	106	42,06%	63	44,68%	16	18,82%	58	29,15%	14	24,56%	257	35,01%
Nigdy	87	34,52%	45	31,91%	43	50,59%	60	30,15%	21	36,84%	256	34,88%
Razem	252	100,00%	141	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	734	100,00%

Źródło: badania własne.

Tabela 37. Prezentacje lokalnych organizacji podczas zajęć

Jak często podczas zajęć lekcyjnych Twoi nauczyciele prezentowali działalność lokalnych organizacji i instytucji, np. pracodawców, organizacji społecznych i instytucji publicznych?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Bardzo często, kilka razy w roku podczas zajęć ze wszystkich lub prawie wszystkich przedmiotów	10	3,97%	2	1,42%	5	5,88%	20	10,05%	7	12,28%	44	5,99%
Często, kilka razy w roku podczas zajęć z kilku przedmiotów	21	8,33%	14	9,93%	18	21,18%	55	27,64%	19	33,33%	127	17,30%
Rzadko, najwyżej raz lub dwa razy w roku podczas zajęć z jednego lub dwóch przedmiotów	67	26,59%	31	21,99%	13	15,29%	63	31,66%	19	33,33%	193	26,29%
Zdarzyło się to kilka razy w ciągu całego kształcenia w tej szkole	97	38,49%	44	31,21%	29	34,12%	43	21,61%	3	5,26%	216	29,43%
Nigdy	57	22,62%	50	35,46%	20	23,53%	18	9,05%	9	15,79%	154	20,98%
Razem	252	100,00%	141	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	734	100,00%

Źródło: badania własne.

Analiza zebranego materiału w kontekście poszukiwania czynników i barier realizacji i rozwoju współpracy wykazała następujące jej czynniki. Należą do nich, po pierwsze, dobra współpraca szkół z organem prowadzącym i między szkołami. Wypowiedzi uczestników badań podkreślają występowanie partnerskich relacji w zarządzaniu placówkami, a nawet zupełne powierzenie zadań zarządczych dyrektorom. Podkreślano także, zazwyczaj pozytywne, odpowiedzi organu prowadzącego na potrzeby i oczekiwania szkół. Placówki powiatowego systemu oświaty wspierają się wzajemnie, na przykład poprzez wspólne interpretacje nowych przepisów, czy wspólne przygotowywanie raportów i sprawozdań. To współdziałanie można było też zauważyć podczas zbierania danych zastanych przez sekretariaty szkół na potrzeby tej diagnozy. Po drugie, sprawna współpraca dotyczy całego sektora instytucji publicznych. Uczestnicy badań zapewniali o dobrym kontakcie z przedstawicielami innych instytucji i łatwej realizacji różnych potrzeb administracyjnych, jak np. dodatkowe analizy, szczegółowe dane, czy wsparcie eksperckie. Trzecim, nie mniej ważnym, czynnikiem współpracy są dobre relacje z biznesem. Zgodnie z charakterystyką zamieszczoną powyżej jest to ocena warunkowa – dotycząca tych pracodawców, z którymi szkoły współpracują. Nie mniej jednak nieocenionym jej aspektem jest wypracowanie wzorcowych praktyk współpracy, jak w przypadku firmy Jadik i ZSP nr 2. Ta dobra praktyka jest dowodem na to, że relacje edukacji i biznesu można ułożyć efektywnie, osiągając przy tym wysoką jakość kształcenia.

Wśród barier współpracy należy raz jeszcze podkreślić trudne relacje ze szkołami podstawowymi. Szczegółowo opisane zostały w rozdziale dotyczącym promocji (2.4), jednak warto ponownie nadmienić, że poprawne ich ułożenie jest ważnym wyzwaniem dobrej organizacji systemu i zwiększenia skuteczności kształcenia. Drugą z barier współpracy stanowi liczba i rodzaj przedsiębiorstw występujących na lokalnym rynku pracy. Mała liczba przedsiębiorstw, które mogą kształcić uczniów w zawodach deficytowych jest istotnym wyzwaniem kształcenia w powiecie. Uczestnicy spotkań konsultacyjnych mówili o problemach dotyczących dekarzy, szwaczek czy mechaników samochodowych. Kształcenie na tych kierunkach jest trudne do utworzenia z powodu ograniczonej liczby firm tego typu na lokalnym rynku. Z tym wiąże się bariera dotycząca przygotowania pracodawców do współpracy ze szkołami, a ich firm do przyjmowania uczniów. Uczestnicy badań wskazywali, że pracodawcy niekooperujący na co dzień z systemem oświaty mają niewłaściwe wyobrażenie o takiej pracy. W przeciwieństwie do poprzedniej jest to bariera, z którą można radzić sobie w systemie, choć budowanie świadomości i przygotowania lokalnych firm potrzebuje czasu. Mogły by ją wspierać systematyczne spotkania z gośćmi podczas zajęć w szkole, czy wizyty studyjne w lokalnych organizacjach. Uzyskane wyniki sondażu wśród uczniów potwierdzają jednak utrudnienia w tych relacjach. Zarówno goście na zajęciach jak i uczniowie z wizytą w przedsiębiorstwach/organizacjach pojawiają się rzadko. Część tych rzadkich kontaktów jest zrozumiała. Dotyczy szkół branżowych, w których kształcenie z zasady odbywa się na zewnątrz placówek. W pozostałych szkołach warto jednak przyrzeć się możliwościom nawiązywania takich kontaktów, zarówno dla promocji szkolnictwa jak i biznesu.

3. Proces nauczania. Poziom i jakość kształcenia

Celem niniejszej części *Raportu* jest określenie czynników i barier procesu nauczania. Będą one dotyczyć wybranych aspektów pracy nauczycieli i uczniów oraz jej efektów w postaci wyników egzaminów zewnętrznych. Szczególną uwagę zwrócimy na rozwój tzw. kompetencji miękkich oraz elementy kształcenia zawodowego, takie jak nauczanie przedmiotów zawodowych oraz opinie o przebiegu praktyk. Źródłem informacji będą wyniki badań sondażowych odnoszące się do opinii nauczycieli i uczniów o wybranych aspektach procesu nauczania oraz analiza danych zastanych na temat wyników egzaminów zewnętrznych.

3.1. Jakość kształcenia

Zarówno nauczyciele jak i uczniowie zostali zapytani o opinie na temat skuteczności różnych metod kształcenia w zdobywaniu wiedzy i umiejętności oraz o stosowanie poszczególnych metod w procesie nauczania w szkołach ponadpodstawowych powiatu nowosolskiego. Większość nauczycieli (57,94%)²¹ uznała, że do zdobywania wiedzy najlepiej przyczyniają się metody problemowe, w tym aktywizujące, w których uczniowie samodzielnie, przy wsparciu nauczyciela, zdobywają umiejętności (np. wykorzystanie metody projektu, gier dydaktycznych, burzy mózgów). Natomiast metody praktyczne zostały wskazane przez 36,05% respondentów z tej kategorii. Uczniowie niemal takie samo znaczenie przypisali metodom praktycznym, które polegają na rozwijaniu swojej wiedzy przez działalność praktyczną (np. eksperymenty, doświadczenia, zadania wykonywane w pracowniach) oraz podającym, w których nauczyciel przekazuje wiedzę uczniom (np. wykład, opowiadanie, dyktowanie notatki) (odpowiednio 34,74% i 31,74%²²). Zdecydowana większość nauczycieli i uczniów uznała metody praktyczne za najlepszy sposób zdobywania umiejętności (odpowiednio 77,16²³ i 66,08%²⁴). Odpowiedzi na pytania o stosowane metody nauczania nieco się różnią.

Analiza odpowiedzi na pytania o stosowane metody nauczania jest nieco złożona. Odpowiedzi udzieliła jedynie część respondentów w obu kategoriach. Były to osoby, które uznały, że pewne metody częściej są stosowane w procesie nauczania. Z powodu niskiej liczebności respondentów, którzy udzielili odpowiedzi na pytania o metody stosowane, w niektórych przypadkach wyniki zostały przedstawione w wartościach bezwzględnych. Dodatkowo, nauczyciele odnosili się do stosowanych przez siebie metod ogółem (bez podziału na przedmioty ogólnokształcące i zawodowe).

Odpowiedzi na pytanie o stosowane metody dydaktyczne udzielili jedynie nauczyciele, którzy stwierdzili, że częściej sięgają po pewne sposoby nauczania (147 osób). Najliczniej reprezentowane były osoby, które zadeklarowały, że częściej wybierają metody

---

²¹ Źródło: *Raport z analizy danych z badań sondażowych wśród nauczycieli. Jakie są szkoły w powiecie nowosolskim?*

²² Źródło: *Raport z analizy danych z badań sondażowych wśród uczniów. Jakie są szkoły w powiecie nowosolskim?*

²³ Źródło: *Raport z analizy danych z badań sondażowych wśród nauczycieli. Jakie są szkoły w powiecie nowosolskim?*

²⁴ Źródło: *Raport z analizy danych z badań sondażowych wśród uczniów. Jakie są szkoły w powiecie nowosolskim?*

problemowe (68 osób), natomiast nieco mniej było osób, które wskazały na metody praktyczne (57 osób; tabela nr 38). Zdecydowana większość uczniów (73,86%; tabela nr 40) stwierdziła, że do pracy z nimi w ramach przedmiotów ogólnokształcących nauczyciele najczęściej wykorzystują metody podające. Największy udział odpowiedzi tego rodzaju miały w LO (77,55%) oraz ZSP nr 4 (75,74%). Większość uczniów uczęszczających na kierunki zawodowe (161 osób) uznała, że metody tego rodzaju są najczęściej wykorzystywane do nauki przedmiotów praktycznych (zawodowych).

Mimo ograniczonych możliwości porównywania danych o opiniach nauczycieli i uczniów, warto zauważyć, że odpowiedzi obu kategorii różnią się. Wśród nauczycieli dominuje przekonanie o częstszym stosowaniu metod problemowych i praktycznych. Natomiast uczniowie zdecydowanie częściej dostrzegli przewagę metod podających zarówno w przypadku przedmiotów ogólnokształcących jak i praktycznych (odpowiednio tabele nr 39 i 40).

Tabela 38. Opinie nauczycieli o stosowaniu metod nauczania

Które z metod nauczania są przez Pana/Panią stosowane częściej od innych?	L
Metody podające, w których nauczyciel przekazuje wiedzę uczniom (np. wykład, opowiadanie, dyktowanie notatki)	19
Metody problemowe, w tym aktywizujące, w których uczniowie samodzielnie, przy wsparciu nauczyciela, poszukują wiedzy lub zdobywają umiejętności (np. wykorzystanie metody projektu, gier dydaktycznych, burzy mózgów)	68
Metody praktyczne, w których uczniowie rozwijają swoją wiedzę lub umiejętności przez działalność praktyczną (np. eksperymenty, doświadczenia, zadania wykonywane w pracowniach)	57
Inne	3
Razem	147

Źródło: badania własne.

Tabela 39. Opinie uczniów o stosowaniu metod nauczania z przedmiotów praktycznych (zawodowych)

Które z metod nauczania są, Twoim zdaniem, częściej stosowane przez nauczycieli przedmiotów praktycznych (zawodowych) w Twojej szkole?	L
Metody podające, w których nauczyciel przekazuje wiedzę uczniom (np. wykład, opowiadanie, dyktowanie notatki)	161
Metody problemowe, w tym aktywizujące, w których uczniowie samodzielnie, przy wsparciu nauczyciela, poszukują wiedzy lub zdobywają umiejętności, np. poprzez rozwiązywanie problemów (np. wykorzystanie metody projektu, gier dydaktycznych, burzy mózgów)	85
Metody praktyczne, w których uczniowie rozwijają swoją wiedzę lub umiejętności przez działalność praktyczną (np. eksperymenty, doświadczenia, zadania wykonywane w pracowniach)	125
Razem	371

Źródło: badania własne.

Tabela 40. Opinie uczniów o stosowaniu metod nauczania z przedmiotów ogólnokształcących

Które z metod nauczania są częściej stosowane przez nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących w Twojej szkole?	CKZU		LO		ZSP 2		ZSP 4		ZSP 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Metody podające, w których nauczyciel przekazuje wiedzę uczniom (np. wykład, opowiadanie, dyktowanie notatki)	108	74,48%	76	77,55%	33	63,46%	103	75,74%	19	67,86%	339	73,86%
Metody problemowe, w tym aktywizujące, w których uczniowie samodzielnie, przy wsparciu nauczyciela, poszukują wiedzy lub zdobywają umiejętności, np. poprzez rozwiązywanie problemów (np. wykorzystanie metody projektu, gier dydaktycznych, burzy mózgów)	28	19,31%	9	9,18%	9	17,31%	19	13,97%	7	25,00%	72	15,69%
Metody praktyczne, w których uczniowie rozwijają swoją wiedzę lub umiejętności przez działalność praktyczną (np. eksperymenty, doświadczenia, zadania wykonywane w pracowniach)	9	6,21%	13	13,27%	10	19,23%	14	10,29%	2	7,14%	48	10,46%
Razem	145	100,00%	98	100,00%	52	100,00%	136	100,00%	28	100,00%	459	100,00%

Źródło: badania własne.

Ważnym zadaniem diagnozy było dotarcie do informacji na temat przebiegu kształcenia zawodowego, w tym praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu. Źródłem wiedzy na ten temat są opinie uczniów kształcących się na kierunkach zawodowych oraz wypowiedzi ekspertów uczestniczących w wywiadach i spacerach studyjnych.

Pytania sondażowe o kształcenie zawodowe dotyczyły oceny przydatności form pracy stosowanych w szkołach oraz problemów związanych z nauczaniem przedmiotów zawodowych, przydatności wiedzy i umiejętności zdobytych w trakcie praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu, a także problemów występujących w ich trakcie. Analizę przebiegu kształcenia zawodowego zaczynamy od opinii na temat preferowanych przez uczniów form nauki praktycznej.

Największy udział we wszystkich szkołach stanowiły osoby, które uznały, że ćwiczenia praktyczne pozwoliły im najlepiej przyswoić materiał z przedmiotów zawodowych (50,17%; tabela nr 41). Najczęściej twierdzili tak uczniowie CKZiU (52,71%). Wykłady najczęściej zdobywały uznanie w ZSP nr 2 (27,56%), pokaz w CKZiU (20,48%), a wycieczki w ZSP nr 4 i ZSP nr 5 (odpowiednio 13,29% i 13,27%).

Występowanie problemów z nauczaniem przedmiotów zawodowych zgłosiło 41,28% uczniów kształcących się na kierunkach zawodowych uczestniczących w badaniach. Największy udział miały osoby uczęszczające do CKZiU oraz ZSP nr 4 (odpowiednio 57,35% i 20,40%)²⁵. Najczęściej wskazywanym problem nauczania przedmiotów zawodowych była zbyt duża ilość teorii (30,46%; tabela nr 43), zbyt mało atrakcyjne lekcje (22,90%) oraz brak powiązania teorii z praktyką (15,97%). Wymienione problemy na ogół przeważały we wszystkich szkołach, zajmowały jednak różne miejsca w hierarchii wskazań. Największy udział wśród uczniów CKZiU miały osoby deklarujące, że największym problemem jest duża ilość teorii (29,96%), mało atrakcyjne lekcje (21,35%) oraz brak zainteresowania przedmiotem (14,23%). Uczniowie ZSP nr 2 wśród problemów najczęściej wymieniali mało atrakcyjne lekcje (29,55%), zbyt dużo teorii (25,00%) oraz brak podręczników (15,91%). Za największy problem związany z nauczaniem przedmiotów zawodowych w ZSP nr 4 uznano zbyt dużo teorii (34,25%), mało atrakcyjne lekcje (23,29%) oraz brak powiązania teorii z praktyką (18,49%). W ZSP nr 5 były to mało atrakcyjne lekcje (26,32%) oraz zbyt dużo teorii (21,05%), brak powiązania teorii z praktyką (21,05%) i brak zainteresowania przedmiotem (21,05%).

Analizę opinii dotyczących praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu rozpoczynamy od przedstawienia wyników na temat przydatności wiedzy i umiejętności zdobytych w ich trakcie. Zdecydowana większość uczniów uznała wiedzę i umiejętności za zdecydowanie lub raczej przydatne (łącznie obie odpowiedzi 77,55%; tabela nr 44). W ZSP nr 2 największy udział stanowiły osoby, które uznały, że efekty praktycznej nauki zawodu są zdecydowanie przydatne. W pozostałych szkołach najczęściej wskazywano na to, że wiedza i umiejętności są raczej przydatne. Odpowiedzi mówiące o braku przydatności nie przekroczyły 10% w żadnej ze szkół (łącznie raczej i zdecydowanie nieprzydatne).

---

²⁵ Źródło: *Analiza danych zastanych*.

Tabela 41. Opinie uczniów o przydatności form pracy na zajęciach dla opanowania materiału z przedmiotów zawodowych

Które z form pracy stosowane na zajęciach pozwoliły Ci lepiej opanować materiał z przedmiotów zawodowych?	CKZIU		ZSP 2		ZSP 4		ZSP 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Wykład	52	15,66%	35	27,56%	60	18,99%	20	20,41%	167	19,13%
Ćwiczenia praktyczne	175	52,71%	63	49,61%	152	48,10%	48	48,98%	438	50,17%
Pokaz	68	20,48%	23	18,11%	58	18,35%	17	17,35%	166	19,01%
Wycieczki dydaktyczne	33	9,94%	6	4,72%	42	13,29%	13	13,27%	94	10,77%
Inne	4	1,20%	0	0,00%	4	1,27%	0	0,00%	8	0,92%
Razem	332	100,00%	127	100,00%	316	100,00%	98	100,00%	873	100,00%

Źródło: badania własne.

Tabela 42. Opinie uczniów o występowaniu problemów związanych z nauczaniem przedmiotów zawodowych

Czy, Twoim zdaniem, nauczanie przedmiotów zawodowych wiązało się z jakimiś problemami?	CKZU		ZSP 2		ZSP 4		ZSP 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Tak	117	57,35%	18	21,18%	80	40,20%	10	17,54%	225	41,28%
Nie	87	42,65%	67	78,82%	119	59,80%	47	82,46%	320	58,72%
Razem	204	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	545	100,00%

Źródło: badania własne.

Tabela 43. Opinie uczniów o rodzajach problemów związanych z nauczaniem przedmiotów zawodowych

Jakie problemy wiązały się z nauczaniem przedmiotów zawodowych?	CKZU		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Zbyt dużo teorii	80	29,96%	11	25,00%	50	34,25%	4	21,05%	145	30,46%
Brak pomocy naukowych	27	10,11%	6	13,64%	9	6,16%	1	5,26%	43	9,03%
Brak podręczników	10	3,75%	7	15,91%	6	4,11%	1	5,26%	24	5,04%
Brak powiązania teorii z praktyką	40	14,98%	5	11,36%	27	18,49%	4	21,05%	76	15,97%
Mało atrakcyjne lekcje	57	21,35%	13	29,55%	34	23,29%	5	26,32%	109	22,90%
Brak zainteresowania przedmiotem	38	14,23%	2	4,55%	20	13,70%	4	21,05%	64	13,45%
Inne	15	5,62%	0	0,00%	0	0,00%		0,00%	15	3,15%
Razem	267	100,00%	44	100,00%	146	100,00%	19	100,00%	476	100,00%

Źródło: badania własne.

Tabela 44. Opinie uczniów o przydatności wiedzy i umiejętności praktycznych, zdobytych w trakcie praktyk lub praktycznej nauki zawodu, do wykonywania zawodu

Jak oceniasz przydatność wiedzy i umiejętności praktycznych, zdobytych w trakcie praktyk zawodowych lub praktycznej nauki zawodu, do wykonywania zawodu, którego się obecnie uczysz?	CKZU		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Zdecydowanie przydatne	47	29,19%	48	57,14%	57	31,49%	18	39,13%	170	36,02%
Raczej przydatne	67	41,61%	27	32,14%	85	46,96%	17	36,96%	196	41,53%
Ani przydatne, ani nieprzydatne	30	18,63%	5	5,95%	26	14,36%	8	17,39%	69	14,62%
Raczej nieprzydatne	8	4,97%	3	3,57%	8	4,42%	2	4,35%	21	4,45%
Zdecydowanie nieprzydatne	9	5,59%	1	1,19%	5	2,76%	1	2,17%	16	3,39%
Razem	161	100,00%	84	100,00%	181	100,00%	46	100,00%	472	100,00%

Źródło: badania własne.

Stosunkowo wysokiej ocenie przydatności wiedzy i umiejętności zdobytych w trakcie praktyki zawodowej i praktycznej nauki zawodu towarzyszą deklaracje na temat problemów występujących w ich trakcie. Informacje o trudnościach podało 226 osób, co pozwala na przedstawienie wyników jedynie w wartościach bezwzględnych bez podziału na szkoły (tabela nr 45). Zgromadzone dane umożliwiają uporządkowanie problemów w hierarchię zgodnie z liczbą wskazań. Problemem wymienianym najczęściej były braki w wiedzy zawodowej (35 osób), trudności w obsłudze programów komputerowych niezbędnych do pracy (33 osoby), nieznanomość zasad panujących w zakładzie pracy (30 osób) i trudności w obsłudze maszyn i urządzeń (29 osób). Pozostałe z zaproponowanych w narzędziu badawczym, przykładowe problemy, uzyskały znacznie mniej wskazań. Uwagę zwraca to, że trzy spośród najczęściej wymienianych problemów odnoszą się częściowo do przygotowania, które odbywa się w szkole (wiedza zawodowa, obsługa programów komputerowych, obsługa maszyn i urządzeń). Skłaniamy się do interpretacji, zgodnie z którą uznajemy wymienione problemy za zrozumiałe. Nauka w szkole przebiega na ogół w warunkach odmiennych od rzeczywistych. Dopiero w trakcie praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu uczniowie mają okazję zweryfikować wiedzę i umiejętności zdobyte w szkole i w pełni je wykorzystać. Taka jest wartość praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu. Stąd też mogą się pojawiać spostrzeżenia o pewnych brakach. Warto podkreślić, że poza brakiem pomocy ze strony nauczyciela praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu (25 osób) problemy organizacyjne (np. brak pomocy ze strony opiekuna praktyk/pracodawcy, trudności w organizacji warsztatu pracy czy brak dostępu do narzędzi i maszyn) zdobyły stosunkowo mało wskazań.

Tabela 45. Występowanie trudności podczas realizacji praktyki zawodowej

Jakie trudności występują lub występowały w zakresie wykonywanej przez Ciebie pracy w trakcie zajęć praktycznych, praktycznej nauki zawodu lub praktyki zawodowej? Proszę zaznaczyć wszystkie właściwe odpowiedzi.	L
Braki w wiedzy zawodowej	35
Trudności w obsłudze programów komputerowych niezbędnych do pracy	33
Nieznajomość zasad panujących w zakładzie pracy	30
Trudności w obsłudze maszyn i urządzeń	29
Brak pomocy ze strony nauczyciela praktyk zawodowych lub praktycznej nauki	25
Braki w umiejętnościach zawodowych	22
Brak pomocy ze strony opiekuna praktyk/pracodawcy	21
Trudności w organizacji własnego warsztatu pracy	15
Trudności w pracy w grupie	12
Trudności w rozumieniu poleceń i informacji przekazywanych przez opiekuna praktyk/pracodawcę	12
Trudności w rozumieniu poleceń i informacji przekazywanych przez nauczyciela praktyk zawodowych lub praktycznej nauki zawodu	10
Brak dostępu do narzędzi i maszyn w celu wykonywania określonych zadań	8
Nieznajomość przepisów	5
Inne	4
Razem	226

Źródło: badania własne.

Listę trudności związanych z realizacją praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu należy uzupełnić o spostrzeżenia ekspertów uczestniczących w badaniach (S1, W1). Przede wszystkim zauważany jest deficyt miejsc praktycznej nauki zawodu w niektórych zawodach. Jest to efekt malejącej liczby zakładów pracy w niektórych branżach. Przykładowym zawodem jest krawiec. W tym przypadku sytuację komplikuje zaliczenie krawców do zawodów deficytowych w regionie.

Chociaż sondażowe wypowiedzi uczniów tego nie potwierdzają, zdarza się, że mają oni ograniczony dostęp do wykonywania realnych zadań w niektórych branżach. Przykładem są uczniowie specjalizacji fryzjerskiej, którzy rzadko dopuszczani są do pracy z klientami. Problem ten jest rozwiązywany poprzez oferowanie uczniom zajęć praktycznych w szkole.

Ważnym problemem, który wpływa na losy uczniów są konflikty pojawiające się niekiedy w miejscach praktyk i praktycznej nauki zawodu i dotyczą relacji uczeń-pracodawca. Jedną z przyczyn jest zderzenie młodzieży z ze zróżnicowaną i nieznaną im kulturą organizacyjną w miejscu pracy lub praktyk. Zdarza się, że kultura ta wykracza poza dotychczasowe wzory reagowania uczniów, co wywołuje napięcia. W sytuacji utrzymywania się stanu konfliktu szkoła lub Cech starają się interweniować (w3).

Uczniowie szkół ponadpodstawowych mają możliwość uczęszczania na zajęcia dodatkowe. Jednak z oferty zajęć pozalekcyjnych korzysta niespełna 30% uczniów ogółem (tabela nr 46). Największy udział uczniów w zajęciach dodatkowych odnotowano w ZSP nr 4 (39,20%), najmniejszy w LO (19,15%). Ciekawy wynik uzyskano w ZSP nr 2. 28,54% uczniów tej szkoły zadeklarowało, że uczęszczało na zajęcia pozalekcyjne i był to wynik zbliżony do CKZiU oraz ZSP nr 5. Skłania nas to do pozytywnej interpretacji z uwagi na trudności uczniów ZSP nr 2 z uczestniczeniem w tego rodzaju aktywnościach. Ograniczenia te wynikają z realizacji praktycznej nauki zawodu, która zajmuje na ogół 8 godzin dziennie przez trzy dni w tygodniu.

Poza wyjątkową sytuacją ZSP nr 2, wyniki pozostałych szkół należy uznać raczej za niskie. Jak rezygnację z zajęć dodatkowych wyjaśniają uczniowie? Największy udział w CKZiU (32,18), LO (35%) i ZSP nr 4 (33,03%) miały odpowiedzi mówiące o braku dostosowania treści zajęć do potrzeb uczniów, w ZSP nr 2 (42,50%) i ZSP nr 5 (39,53%) był to brak zainteresowania taką formą aktywności (tabela nr 47).

Tabela 46. Udział uczniów w zajęciach dodatkowych w szkole

Czy kiedykolwiek brałeś udział w zajęciach dodatkowych odbywających się regularnie w Twojej szkole (np. koła zainteresowań, zajęcia sportowe, zespoły muzyczne itp.)?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Tak	69	27,38%	27	19,15%	24	28,24%	78	39,20%	18	31,58%	216	29,43%
Nie	183	72,62%	114	80,85%	61	71,76%	121	60,80%	39	68,42%	518	70,57%
Razem	252	100,00%	141	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	734	100,00%

Źródło: badania własne.

Tabela 47. Przyczyny braku udziału w zajęciach dodatkowych w szkole

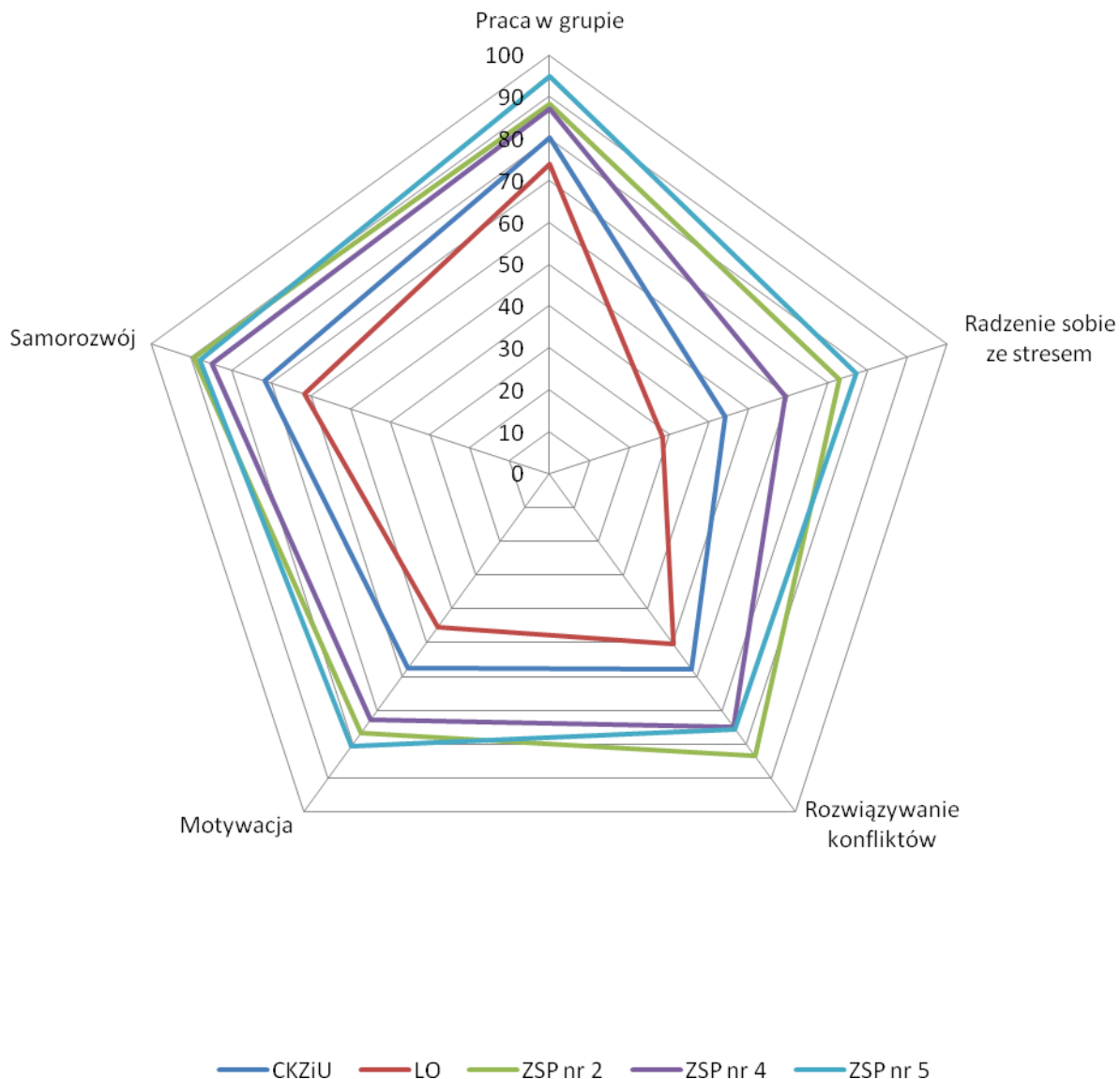
Dlaczego nie brałeś udziału w zajęciach dodatkowych odbywających się regularnie w Twojej szkole?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Zajęcia te nie są dostosowane do moich potrzeb	93	32,18%	63	35,00%	19	23,75%	72	33,03%	12	27,91%	259	31,98%
Z powodu trudności z dojazdem do szkoły w czasie, w którym odbywają się zajęcia	50	17,30%	29	16,11%	14	17,50%	34	15,60%	3	6,98%	130	16,05%
Nie jestem zainteresowany(a) udziałem w zajęciach pozalekcyjnych	79	27,34%	47	26,11%	34	42,50%	61	27,98%	17	39,53%	238	29,38%
Brakuje mi czasu po lekcjach ze względu na pracę lub inną działalność pozaszkolną	67	23,18%	41	22,78%	13	16,25%	51	23,39%	11	25,58%	183	22,59%
Razem	289	100,00%	180	100,00%	80	100,00%	218	100,00%	43	100,00%	810	100,00%

Źródło: badania własne.

Uczniowie poszczególnych szkół różnią się ze względu na opinie dotyczące wsparcia udzielonego im przez szkoły w zdobywaniu kompetencji miękkich. Respondentom przedstawiono następujące umiejętności: praca w grupie, radzenie sobie ze stresem, rozwiązywanie konfliktów, motywacja, samorozwój. Na potrzeby analizy uzyskane wyniki przekształcono. Wartości zaprezentowane na wykresie to sumy odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”. Respondenci ze wszystkich jednostek w znacznej większości zadeklarowali, że w trakcie nauki w swoich szkołach byli wspierani w rozwijaniu wymienionych umiejętności (wykres nr 4). Najczęściej, ogólnie rzecz ujmując, wskazywano pracę w grupie (82,83%), a najrzadziej radzenie sobie ze stresem (41,09%). W opiniach uczniów stosunkowo rzadko udzielane jest także wsparcie na rzecz rozwoju motywacji (63,35%). Najrzadziej wsparcie w nauce wszystkich umiejętności deklarowali LO. Poziom wskazań respondentów z LO w odniesieniu do wszystkich umiejętności był znacznie niższy niż w pozostałych szkołach, w tym w CKZiU, którego uczniowie także wyróżnili się stosunkowo niskim uznaniem dla wsparcia uzyskanego w rozwoju wszystkich zaproponowanych umiejętności. Wsparcie uzyskane w nauce pracy w grupie doceniali najczęściej uczniowie CKZiU (80,16%), LO (73,76%), ZSP nr 4 (88,24%) i ZSP nr 5 (94,74%). W ZSP nr 2 był to samorozwój (89,41%). Najmniej uznania w CKZiU (44,05%), LO (28,37%), ZSP nr 2 (72,94%) i ZSP nr 4 (59,30%) uzyskało radzenie sobie ze stresem, a w ZSP nr 5 rozwiązywanie konfliktów (75,44%).

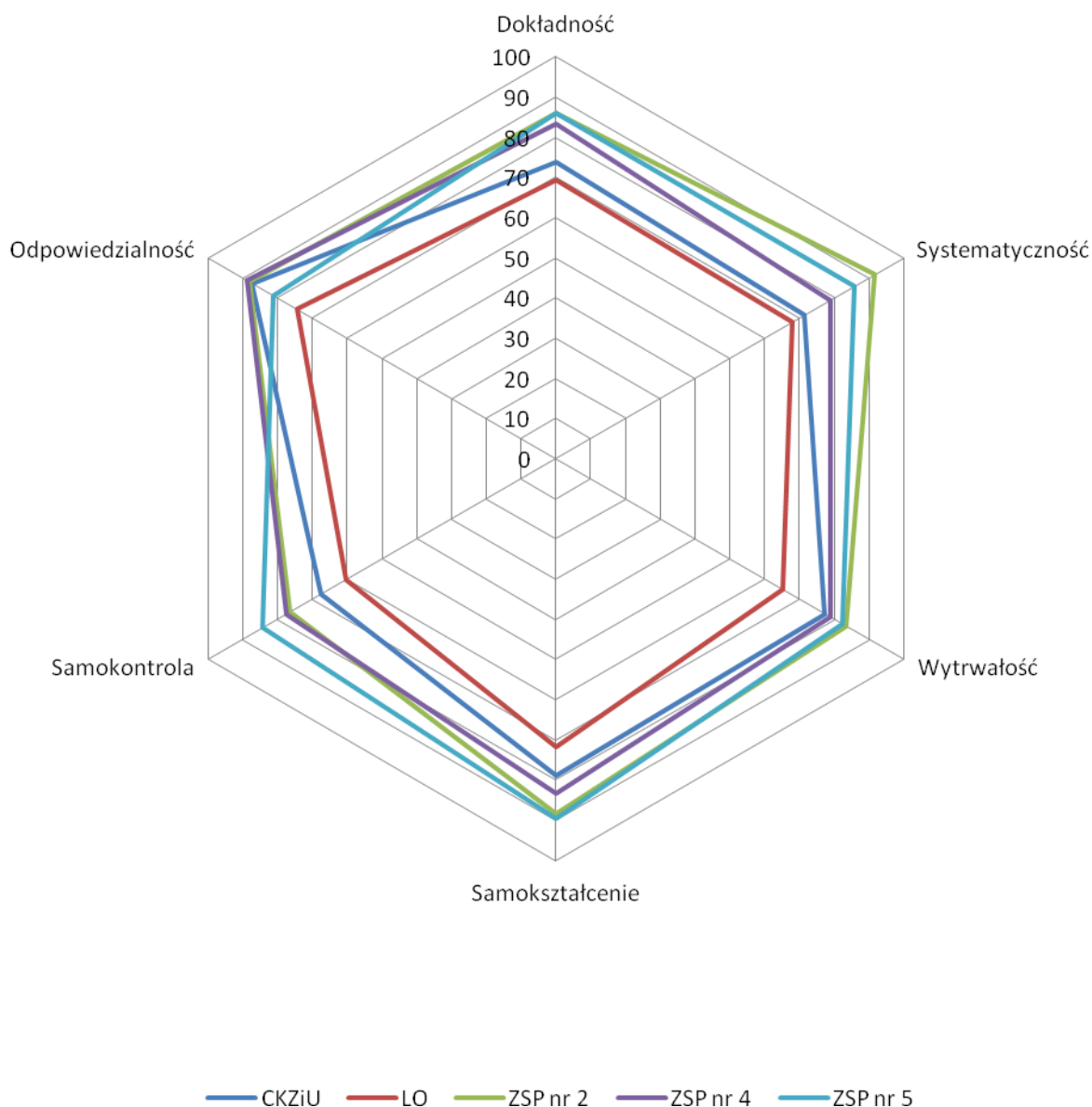
Na ogół nieco większy udział miały deklaracje o uzyskaniu wsparcia w rozwoju zaproponowanych umiejętności w mniejszych szkołach. Pod tym względem wyróżniła się najmniejsza jednostka ZSP nr 5, ale także ZSP nr 2. Poziom wskazań poszczególnych cech był w wymienionych szkołach nieco wyższy niż w pozostałych. Jednym z wyjaśnień różnic pomiędzy ZSP nr 5 i ZSP nr 2 a innymi szkołami (szczególnie CKZiU oraz LO) jest występowanie w mniejszych jednostkach szczególnej atmosfery i większe możliwości indywidualizacji relacji uczeń-nauczyciel niż w jednostkach, do których uczęszcza znaczna liczba uczniów. Dodatkowym wyjaśnieniem niskiego wyniku uzyskanego w LO mogą być różnice w procesie nauczania w szkole o ogólnokształcącej i w szkołach zawodowych. Czynnikiem, który w szkołach zawodowych sprzyja rozwijaniu kompetencji miękkich są przedmioty praktyczne. Wymagają one stosowania i rozwijania takich umiejętności jak praca w grupie czy rozwiązywanie konfliktów.

Wykres 4. Opinie uczniów na temat wsparcia sprzyjającego zdobywaniu kompetencji miękkich uzyskanego w trakcie nauki w obecnej szkole (w %).

Źródło: badania własne.

Uczniowie zostali także poproszeni o wyrażenie opinii na temat wsparcia sprzyjającego rozwojowi wybranych cech osobowości uzyskanego w trakcie nauki w obecnej szkole. Do zaproponowanych cech należała dokładność, systematyczność, wytrwałość, samokształcenie, samokontrola, odpowiedzialność. Na potrzeby analizy wyniki zostały przekształcone poprzez połączenie odpowiedzi „zdecydowanie tak” i raczej tak”. Zsumowane odpowiedzi zostały zaprezentowane na wykresie nr 5.

Wykres 5. Opinie uczniów na temat wsparcia w rozwoju wybranych cech osobowych uzyskanego w trakcie nauki w obecnej szkole (w %)

Źródło: badania własne.

Uczniowie najbardziej docenili wsparcie w rozwijaniu odpowiedzialności. Deklaracje o jego uzyskaniu w trakcie nauki w obecnej szkole złożyło 85,69% respondentów. Najmniej pozytywnych wskazań uzyskało wsparcie dotyczące rozwoju samokontroli (71,12%). Podobnie jak w przypadku wsparcia dotyczącego rozwoju umiejętności, w zakresie cech osobowości wyróżnili się uczniowie LO i ZSP nr 5. Respondenci LO najrzadziej deklarowali, że uzyskali wsparcie w rozwijaniu wszystkich zaproponowanych cech osobowych, natomiast uczniowie ZSP nr 5 najczęściej docenili wsparcie w odniesieniu do pięciu z sześciu własności. Uczniowie CKZiU (87,30%), ZSP nr 4 (88,94%) i ZSP nr 5 (91,23%) najczęściej wyrażali uznanie dla wsparcia w rozwoju odpowiedzialności, LO w zakresie samokształcenia (71,63%), ZSP nr 2 systematyczności (91,76%). Natomiast najmniej pozytywnych wskazań w CKZiU (67,46%), LO

(60,28%), ZSP nr 2 (76,47%) i ZSP nr 4 (77,39%) uzyskało wsparcie w rozwoju samokontroli, a w ZSP nr 5 wytrwałości (82,46%).

W odniesieniu do różnic w postrzeganiu wsparcia w rozwijaniu zaproponowanych cech osobowych można zastosować podobne wyjaśnienie, jak w przypadku opisanych powyżej umiejętności. Dwie wyróżniające się jednostki różnią się ze względu na wielkość szkoły i profil kształcenia. LO, w którym odnotowano najmniej pozytywnych wskazań dla wsparcia w rozwoju wybranych cech osobowych uczniów jest szkołą, do której uczęszcza znaczna liczba osób i oferuje kształcenie ogólne. Natomiast ZSP nr 5, którego respondenci najczęściej deklarowali występowanie wsparcia w odniesieniu do niemal wszystkich cech, jest szkołą najmniejszą o profilu zawodowym z zajęciami praktycznymi, które sprzyjają rozwojowi wymienionych cech (np. samokontrola, odpowiedzialność).

Uczniowie i nauczyciele różnią się pod względem opinii na temat stopnia przygotowywania absolwentów do realizacji ich planów edukacyjno-zawodowych (np. dalsze kształcenie, rozpoczęcie pracy zawodowej, założenie własnej firmy). Wśród uczniów dominowało przekonanie, że szkoły nie przygotowują ich ani w wysokim ani w niskim stopniu (31,06%; tabela nr 48). Wyjątkiem był ZSP nr 2, gdzie 32,94% uczniów stwierdziło, że szkoła przygotowuje ich do realizacji swoich planów w wysokim stopniu oraz w ZSP nr 5, w którym taką opinię wyraziło 36,84% respondentów. Najrzadziej wysoki stopień przygotowania do realizacji swoich planów deklarowali uczniowie CKZiU (15,08%) oraz LO (18,44%). Respondenci ci najczęściej wskazywali także, że stopień przygotowania oceniają jako niski (odpowiednio 22,22% i 21,28%). Znaczna część uczniów wybrała odpowiedź „trudno powiedzieć” (29,56%).

Wśród nauczycieli wszystkich szkół dominowało przekonanie, że jednostki oferują uczniom wysoki stopień przygotowania do realizacji dalszych planów (48,93%, tabela nr 49). Znaczny udział miały odpowiedzi wskazujące na wysoki stopień wśród respondentów z LO (29 na 35 osób), a niski wśród uczestników badań z CKZiU (24 na 57 osób) i ZSP nr 4 (18 na 42 osoby).

Powyższe analizy dotyczą opinii uczniów i nauczycieli na temat jakości kształcenia w nowosolskich szkołach ponadpodstawowych. Uzyskane wartości nie są przejawem tej jakości. Świadczą o niej wyniki egzaminów zewnętrznych przedstawione w kolejnej części *Raportu*. Zestawienie tych danych (opinie o jakości i wyniki egzaminów) może wskazywać na występowanie ważnych zjawisk w nowosolskim systemie kształcenia ponadpodstawowego.

Tabela 48. Opinie uczniów o stopniu, w jakim szkoły przygotowują ich do realizacji ich dalszych planów

W jakim stopniu, według Ciebie, Twoja szkoła przygotowuje Cię do realizacji tych planów?	CKZU		LO		ZSP 2		ZSP 4		ZSP 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
W wysokim stopniu	38	15,08%	26	18,44%	28	32,94%	54	27,14%	21	36,84%	167	22,75%
Ani w wysokim ani w niskim stopniu	78	30,95%	48	34,04%	20	23,53%	72	36,18%	10	17,54%	228	31,06%
W niskim stopniu	56	22,22%	30	21,28%	6	7,06%	20	10,05%	10	17,54%	122	16,62%
Trudno powiedzieć	80	31,75%	37	26,24%	31	36,47%	53	26,63%	16	28,07%	217	29,56%
Razem	252	100,00%	141	100,00%	85	100,00%	199	100,00%	57	100,00%	734	100,00%

Źródło: badania własne.

Tabela 49. Opinie nauczycieli o stopniu, w jakim szkoły przygotowują uczniów do realizacji ich dalszych planów

W jakim stopniu, według Pana/Pani, Pana/Pani szkoła przygotowuje uczniów do realizacji ich planów?	CKZU	LO	SOSW	ZSP 2	ZSP 4	ZSP 5	Ogółem	%
W wysokim stopniu	24	29	12	18	18	13	114	48,93%
Ani w wysokim ani w niskim stopniu	18	4	7	6	13	4	52	22,32%
W niskim stopniu	4	0	3	0	1	0	8	3,43%
Trudno powiedzieć	11	2	21	11	10	4	59	25,32%
Razem	57	35	43	35	42	21	233	100,00%

Źródło: badania własne.

W podsumowaniu części *Raportu* dotyczącej procesu nauczania, do czynników zaliczyć można min. przekonania nauczycieli o zasadności stosowania metod problemowych i praktycznych zarówno w przekazywaniu uczniom wiedzy jak i umiejętności, pozytywna ocenę wiedzy i umiejętności zdobywanych przez uczniów w trakcie praktyk i praktycznej nauki zawodu oraz uznanie uczniów dla wsparcia uzyskanego w rozwijaniu kompetencji miękkich.

W środowisku związanym z kształceniem ponadpodstawowym w powiecie nowosolskim panuje przekonanie o dobrym przygotowaniu kadry pedagogicznej. Przejawem tego są przekonania nauczycieli na temat metod nauczania. Większość z nich w badaniach sondażowych zaprezentowała nowoczesne podejście do procesu kształcenia i za najbardziej skuteczne uznała metody problemowe i praktyczne zarówno w przekazywaniu uczniom wiedzy jak i umiejętności. Dlatego też w szkołach warto stwarzać warunki do ich stosowania.

Ważnym efektem badań jest dotarcie do opinii uczniów o praktykach i praktycznej nauce zawodu. To kluczowy element kształcenia w szkołach zawodowych. Zdecydowana większość uczniów uznała, że kontakt z pracodawcami w obu formach pozwala na zdobycie wartościowej wiedzy i umiejętności. Wyniki badań nie potwierdzają występowania stereotypu powierzchowności i braku efektywności praktyk i praktycznej nauki zawodu.

Na rynku pracy poszukiwane są osoby, które dysponują odpowiednią wiedzą teoretyczną i umiejętnościami, a także tzw. kompetencjami miękkimi, takimi jak np. praca w grupie umiejętność radzenia sobie z konfliktami, samokształcenie. Uczniowie wszystkich nowosolskich szkół ponadpodstawowych docenili wsparcie w zdobywaniu kompetencji miękkich, jakiego doświadczyli w szkołach. Najczęściej dostrzegali je uczniowie nieco mniejszych jednostek kształcących na kierunkach zawodowych.

Na uwagę zasługują następujące bariery, dostrzeżone na podstawie zgromadzonych danych. Jest to znaczny udział treści teoretycznych w nauczaniu przedmiotów praktycznych, któremu towarzyszy przekonanie uczniów o przewadze metod podawczych zarówno w trakcie zajęć ogólnokształcących jak i zawodowych, pewne problemy organizacyjne związane z realizacją praktyk i praktycznej nauki zawodu, niski poziom wsparcia w zdobywaniu kompetencji miękkich w niektórych szkołach oraz niskie uznanie uczniów dla poziomu, w jakim szkoła przygotowuje ich do realizacji dalszych planów edukacyjno-zawodowych.

Ważnym elementem systemu edukacji w powiecie nowosolskim jest kształcenie zawodowe. Dlatego też badania służyły między innymi ocenie jego elementów. Na podstawie opinii uczniów można sądzić, że pewnych korekt wymaga proces nauczania przedmiotów praktycznych (zawodowych). Respondenci stwierdzili, że w trakcie zajęć praktycznych (zawodowych) zbyt duży udział ma wiedza teoretyczna. Dodatkowo wiedza ta nie rzadko nie jest powiązana z praktyką. W zestawieniu z przekonaniem uczniów o stosowaniu przez nauczycieli głównie metod podawczych nauczania, także przedmiotów praktycznych, można sformułować problem mówiący o ich przeładowaniu teorią.

Uczniowie zwrócili także uwagę na problemy, które wiążą się z realizacją praktyk i praktycznej nauki zawodu. Wskazali na występowanie pewnych braków w przygotowaniu do zadań tego rodzaju, takich jak niedostatek wiedzy, znajomości obsługi maszyn i urządzeń,

ewentualnie programów komputerowych. Niektóre z problemów wskazanych przez uczniów dotyczyły kwestii organizacyjnych. Były to przede wszystkim trudności w kontaktach z nauczycielem praktyk zawodowych lub praktycznej nauki zawodu. Relacja między nauczycielem i uczniami w trakcie praktycznego przygotowania do wykonywania zawodu jest ważna. Rzutuje na to, jak uczeń odnajduje się nowym środowisku oraz czy i w jaki sposób rozwiązywane są jego problemy, ale także na relację szkoła-zakład pracy. Są to argumenty przemawiające za koniecznością pogłębienia wiedzy na temat wsparcia udzielanego uczniom przez nauczycieli w trakcie praktyki zawodowej lub praktycznej nauki zawodu i dążeniem do poprawy ich relacji. Eksperti zwrócili także uwagę na pewne trudności w relacjach między uczniami i pracodawcami. Zdarza się, że w miejscu praktyk zawodowych lub praktycznej nauki zawodu dochodzi do konfliktów. Bywa to efektem zderzenia młodzieży z kulturą organizacyjną zakładów pracy. W sytuacjach trudnych szkoły starają się interweniować.

Badania wykazały, że zajęcia dodatkowe cieszą się stosunkowo małą popularnością. Uczęszcza na nie około $\frac{1}{3}$ uczniów.²⁶ Najrzadziej udział w zajęciach pozalekcyjnych deklarowali uczniowie LO (19,15%). Najważniejsze powody niskiego poziomu zaangażowania młodzieży była niezgodność oferty pozalekcyjnej do jej potrzeb oraz brak zainteresowania uczniów aktywnością tego rodzaju.

Znaczna część uczniów uczestniczących w badaniach zadeklarowała, że w trakcie nauki otrzymała wsparcie w rozwijaniu kompetencji miękkich. Najniższy udział wskazań tego rodzaju odnotowano w LO i CKZiU. Zgodnie z jednym z możliwych wyjaśnień, duża skala szkół w mniejszym stopniu sprzyja rozwijaniu takich umiejętności jak praca w grupie czy radzenie sobie ze stresem. Warto zwrócić uwagę na kwestię zdobywania kompetencji miękkich i pogłębić badania. Uzyskany wynik pochodzi z badań sondażowych. Narzędzie badawcze zawierało pytania o opinie uczniów, nie było w nim pytań wskaźnikowych, które pozwalałyby oszacować, czy respondenci przejawiają kompetencje miękkie i jaki jest ich poziom. Podjęcie ewentualnych działań na rzecz poprawy warunków rozwijania przez uczniów umiejętności miękkich powinno zostać poprzedzone ustaleniem tych kwestii.

Deklaracje większości uczniów mówiące o niskim poziomie przygotowania absolwentów szkół do realizacji planów edukacyjno-zawodowych można zestawzić z wysokim, poziomem zdawalności egzaminów maturalnych w LO i technikach CKZiU oraz stosunkowo wysokim poziomem zdawalności egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe w ZSP nr 4 i ZSP nr 5. Uzyskany wynik może być przejawem braku wiedzy o efektywności kształcenia w nowosolskich jednostkach oraz ograniczeń w identyfikacji uczniów ze szkołami, z jednej strony. Z drugiej, niska ocena przydatności doświadczeń szkolnych w zestawieniu z wysokimi wynikami egzaminów zewnętrznych może być przejawem niewłaściwego sposobu komunikowania się szkół z otoczeniem. Ostatnie spostrzeżenie potwierdzają opinie uczniów wskazujące na to, że przed przyjęciem do szkół nie sprawdzali wyników egzaminów zewnętrznych. Stąd także bierze się sugestia o konieczności poprawy sposobów komunikowania się szkół z otoczeniem.

---

²⁶ Źródło: *Raport z analizy danych z badań sondażowych wśród nauczycieli. Jakie są szkoły w powiecie nowosolskim?*

3.2. Wyniki egzaminów zewnętrznych

Podrozdział dotyczący wyników egzaminów zewnętrznych został podzielony na trzy części. Pierwsza dotyczy egzaminów maturalnych, druga egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe, trzecia egzaminów zawodowych w zasadniczych szkołach zawodowych lub branżowych szkołach I stopnia. Źródłem danych na temat zdawalności egzaminów jest *Analiza dokumentarna i danych zastanych*.

W latach 2015-2020 do egzaminów maturalnych przystępowali uczniowie wszystkich szkół ponadpodstawowych. W LO w latach 2015-2020 w egzaminie udział brali niemal wszyscy uczniowie (w 2018/2019 r. jedna osoba nie przystąpiła do egzaminu). Stosunkowo wysoki udział uczniów przystępujących do egzaminu maturalnego odnotowano w badanym okresie w CKZiU. Od roku szkolnego 2016/2017 udział ten wynosił ponad 90%.²⁷ W ZSP nr 2 w badanym okresie egzaminy maturalne były realizowane w roku szkolnym 2015/2016 i przystąpiło do nich jedynie 18,18% uczniów oraz w 2017/ 2018 i brało nich udział 61,54% uczniów. Odsetek uczniów przystępujących do matury w ZSP nr 4 i ZSP nr 5 w badanym okresie zmieniał się. W ZSP nr 4 najwyższy udział maturzystów odnotowano w roku szkolnym 2015/2016 (85,92%), w kolejnym roku spadł do 70,49%, a w następnym do 58,46%. W 2018/2019 wzrósł do 80,49%, następnie do 90,48%. Udział uczniów przystępujących do egzaminu maturalnego w ZSP nr 5 w badanym okresie wahał się, ale pozostawał na poziomie wyższym niż 70%. W roku szkolny 2017/2018 osiągnął 86,36%, a w 2019/2020 91,67%.

W latach 2015-2020 zmianie ulegał także odsetek uczniów zdających egzamin maturalny. Najwyższy był LO. W roku szkolnym 2015/2016 maturę zdali wszyscy uczniowie 2015/2016, w 2019/2020 poziom zdawalności był najniższy w i wyniósł 94,77%.

Znaczny wzrost zdawalności egzaminu maturalnego odnotowano w Liceum Ogólnokształcącym prowadzonym przy CKZiU. W latach 2015/2019 wartość tego współczynnika wzrosła tu z 77,67% do 94,16%. O wzroście można mówić także w odniesieniu do maturzystów z techników prowadzonych w CKZiU. W roku szkolnym 2015/2016 egzamin pomyślnie przeszło 79,41% osób, w 2018/2019 98,3. W roku 2019/2020, pandemicznym, zdawalność znacznie spadła w obu szkołach (Liceum i technikum) i wyniosła odpowiednio 74,28% i 71,87%.

Na bardzo niskim poziomie pozostawała zdawalność egzaminów maturalnych w ZSP nr 4. W roku szkolnym 2015/2016 osiągnięto 31,15%, w 2018/2019 30,3%, a w 2019/2020 39,82%.

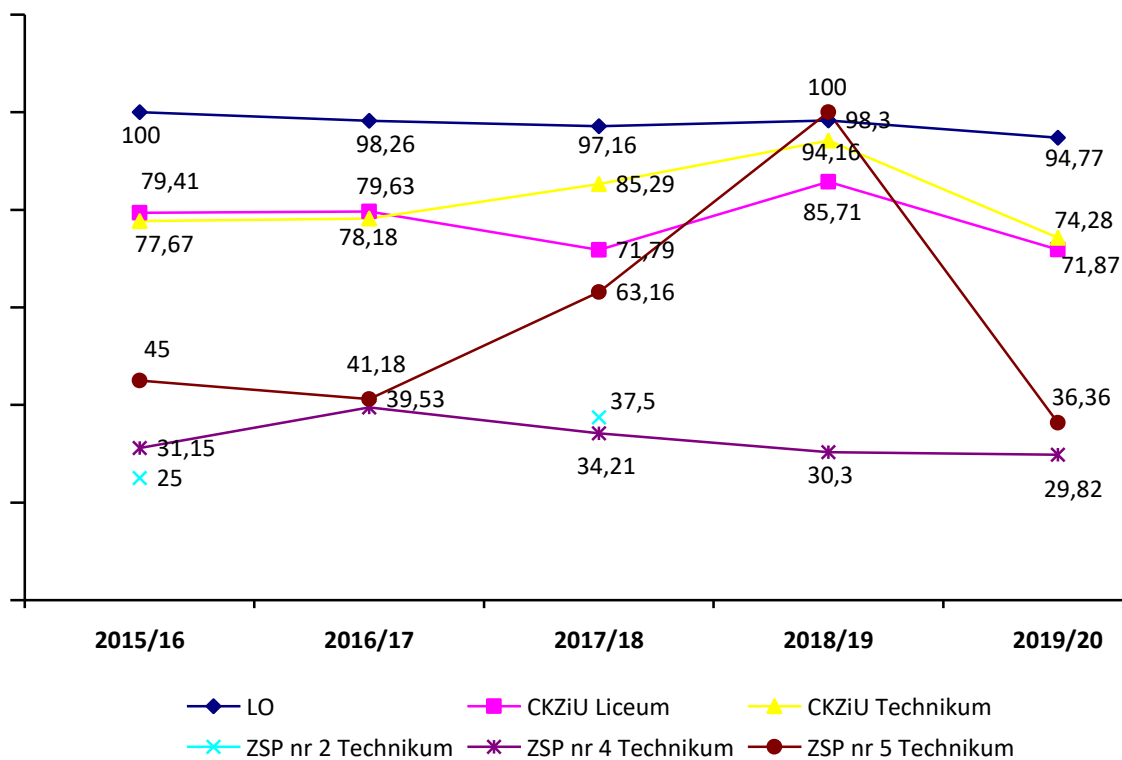
Znaczny wzrost zdawalności egzaminu maturalnego miał miejsce w ZSP nr 5. W roku szkolnym 2015/2016 egzamin zdało 45,00%, a w 2018/2019 100%. Wynik ten znacznie spadł w roku 2019/2020 i wyniósł 36,36%.

Zdawalność egzaminu maturalnego przez uczniów ZSP nr 2 w roku szkolnym 2015/2016 osiągnęła bardzo niski poziom 25%, a w 2017/2018 37,50%.

---

²⁷ Opracowanie własne na podstawie *Analizy danych zastanych*.

Wykres 6. Zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach ponadpodstawowych w powiecie nowosolskim w latach 2015-2020 (w %)

Jednym z kontekstów porównań zdawalności egzaminów maturalnych są szkoły o takim samym profilu kształcenia w powiecie, innym wyniki ogólnopolskie.

Spośród liceów w powiecie nowosolskim najwyższy poziom zdawalności egzaminów maturalnych osiągnęto w LO im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego. Warto zwrócić uwagę, że w badanym okresie w Liceum przy CKZiU poziom zdawalności, choć niższy, to stale się podnosił i w roku szkolnym 2018/2019 przekroczył 90%. Najwyższy poziom zdawalności egzaminów maturalnych odnotowywano w CKZiU (z wyjątkiem roku 2018/2019). Poziom zdawalności w ZSP nr 5, choć znacznie niższy, to do roku, w którym wprowadzono obostrzenia pandemiczne, systematycznie wzrastał. Najniższy poziom zdawalności przez cały analizowany okres utrzymywał się w ZSP nr 4. Osiągnięcia szkoły znacznie odbiegały od poziomu zdawalności egzaminów maturalnych w pozostałych szkołach.

Na tle ogólnopolskim pozytywnie wyróżniało się LO oraz technikum prowadzone w ramach CKZiU. Poziom zdawalności egzaminów maturalnych w LO przez cały okres poddany analizie utrzymywał się powyżej średniej krajowej, natomiast w technikum CKZiU przez większość czasu (w roku szkolnym 2015/2016, 2016/2017, 2018/2019).²⁸ Wynik Liceum

²⁸ Źródło: Informacja o wynikach egzaminu maturalnego przeprowadzonego w terminie głównym (w czerwcu), dodatkowym (w lipcu) i poprawkowym (we wrześniu) 2020 r. Informacja o wynikach egzaminu maturalnego przeprowadzonego w maju, czerwcu i sierpniu 2019 r. Informacja o wynikach egzaminu maturalnego przeprowadzonego w maju, czerwcu i sierpniu 2018 r. Informacja o wynikach egzaminu maturalnego przeprowadzonego w maju, czerwcu i sierpniu 2017 r. Informacja o wynikach egzaminu maturalnego przeprowadzonego w maju, czerwcu i sierpniu 2016 r. Informacja o wynikach egzaminu maturalnego

prowadzonego przy CKZiU na ogół utrzymywał się poniżej poziomu ogólnopolskiego. Jedynie w roku szkolnym 2018/2019 przekroczył średnią krajową, jednak w roku pandemicznym 2019/2020 znacząco spadł poniżej jej poziomu. Zdawalności egzaminów maturalnych w technikach prowadzonych w ZSP nr 4 utrzymywała się znacząco poniżej wyników ogólnopolskich. Przez część okresu poddanego analizie podobnie było w ZSP nr 5, z wyjątkiem roku 2018/2019, kiedy wszyscy przystępujący do egzaminu zdali go. Różnica pomiędzy szkołami polegała także na tym, że w latach 2015-2019 poziom zdawalności matury w ZSP nr 5 rósł znacząco, natomiast w ZSP nr 4 oscylował wokół 30% (jedynie w roku 2016/2017 wyniósł niemal 40%).

Analiza danych zastanych zawiera także informacje o zdawalności poszczególnych przedmiotów i wynikach osiąganych przez maturzystów. Wśród liceów najwyższą zdawalnością egzaminów z poszczególnych przedmiotów cieszyło się LO im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego. Najwyższą zdawalność z większości przedmiotów w technikach odnotowano w CKZiU. Wyjątkiem były lata 2018-2020, kiedy to uczniowie ZSP nr 5 uzyskiwali lepsze wyniki z egzaminu z języka niemieckiego i angielskiego na poziomie podstawowym.

Biorąc pod uwagę pisemne egzaminy na poziomie podstawowym można zauważyć, że najniższe wyniki we wszystkich szkołach osiągnięto z matematyki. Dodatkowo zauważalne są znaczne dysproporcje pomiędzy szkołami w poszczególnych ich typach. Np. w roku szkolnym 2018/2019 w LO im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego średni wynik egzaminu z matematyki wyniósł 65,53%, a w Liceum przy CKZiU 33,62%. W roku 2017/2018 było to odpowiednio 59,67% i 33,38%. Natomiast w 2018/2019 uczniowie techników w CKZiU z egzaminu pisemnego z matematyki na poziomie podstawowym uzyskali średni wynik 45,75%, w ZSP nr 4 24,63%, a w ZSP nr 5 46,22%, natomiast rok wcześniej odpowiednio 44,52%, 24,05%, 29,79%. Oznacza to, że średni wynik egzaminu maturalnego uległ pozytywnym zmianom we wszystkich szkołach.

Nieco wyższe średnie wyniki odnotowano we wszystkich szkołach z egzaminu pisemnego z języka polskiego na poziomie podstawowym. Osiągnięcia poszczególnych szkół ze względu na ich typ kształtowały się podobnie jak w przypadku matematyki. LO im. K. K. Baczyńskiego odnotowało lepsze średnie wyniki własnych uczniów niż Liceum przy CKZiU. W technikach najlepsze średnie wyniki mieli uczniowie CKZiU.

Wśród wszystkich przedmiotów najlepsze wyniki odnotowano z egzaminu pisemnego z języka angielskiego na poziomie podstawowym. Różnice między szkołami były podobne do różnic wskazanych podczas analizy wyników egzaminów z innych przedmiotów. Nieco gorsze wyniki odnotowywano na ogół z języka niemieckiego.

Kolejnym ważnym elementem oceny procesu nauczania są egzaminy potwierdzające kwalifikacje zawodowe. Tak jak w przypadku matur, analizę zaczynamy od deklaracji na temat uczniów przystępujących do egzaminów, a następnie przyjrzymy się ich zdawalności. Źródłem wszystkich wykorzystanych danych jest *Analiza dokumentarna i danych zastanych*.

Zdecydowana większość uczniów techników w latach 2015-2020 przystępowała do egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe. Najwyższy udział osób przystępujących do egzaminów odnotowano w okresie poddanym analizie w ZSP nr 2, ZSP nr 4, ZSP nr 5. W roku 2016 do egzaminów przystąpiło 91,67% uczniów, a w 2018 96,15%. W latach 2017-2020 w ZSP nr 4 do egzaminów przystępowało 100% uczniów.²⁹ W ZSP nr 5 100% uczniów przystąpiło do egzaminów w roku 2017, 2018 i 2020. W roku 2015 było to 96,30%, w 2019 96,15%. W tym samym czasie udział uczniów techników w CKZiU przystępujących do egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe spadł z 93,08% w 2016 r. do 66,9% w roku 2019 i 56,00% w 2020. Pewnym brakiem prawidłowości był stosunkowo niski udział uczniów CKZiU kształcących się na kierunku technik informatyk i technik mechatronik. W roku szkolnym 2019/2020 do egzaminu przystąpiła mniej niż połowa uczniów obu kierunków, odpowiednio 14 na 41 osób i 4 na 20 osób, w 2018/2019 na kierunku technik informatyk było to 20 na 45 osób, w 2017/2018 16 na 37 osób, a na kierunku technik mechatronik 9 na 24 osoby, w 2015/2016 na kierunku technik informatyk 8 na 17 osób.³⁰

Podobnie kształtuje się zróżnicowanie szkół pod względem zdawalności egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe. W 2016 r. we wszystkich szkołach wskaźnik ten przekroczył 50%. W ZSP nr 2 wyniósł 100%. W 2017 r. we wszystkich szkołach spadł poniżej 50%. W latach 2018-2020 zdawalność egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie w ZSP nr 4 i ZSP nr 5 i utrzymywała się powyżej 50%, natomiast w CKZiU wzrosła powyżej tego progu w 2018 r., ale w latach 2019-2020 znajdowała się poniżej. Biorąc pod uwagę stosunkowo niski odsetek osób przystępujących do egzaminów należy stwierdzić, że dyplom potwierdzający kwalifikacje w zawodzie otrzymywał niewielki udział absolwentów techników prowadzonych przy Centrum (w 2018 r. było to 32,17%, w 26,9%, 25,6%).

Do kierunków, których uczniowie najrzadziej otrzymują dyplom technika (zdawalność wyniosła mniej niż połowę w kilku rocznikach) należą:

- Technik informatyk CKZiU (w roku szkolnym 2019/2020 dyplom uzyskało 6 osób na 14 przystępujących do egzaminu, w 2018/2019 3 osoby na 20, w 2015/2016 4 osoby na 8);
- Technik mechatronik CKZiU (w roku szkolnym 2019/2020 dyplom uzyskało 5 osób na 18 przystępujących do egzaminu, 2018/2019 5 osób na 18, 2017/2018 4 osoby na 9, w 2016/2017 4 osoby na 19);
- Technik elektryk CKZiU (w roku szkolnym 2018/2019 dyplom uzyskały 2 osoby na 8 przystępujących do egzaminu, w 2018/2019 6 osób na 20, w 2017/2018 2 osoby na 14, w 2016/2017 3 osoby na 16);
- Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej CKZiU (w roku szkolnym 2019/2020 dyplom uzyskały 3 osoby na 11 przystępujących do egzaminu, w 2016/2017 1 osoba na 13, w 2015/2016 9 osób na 23);
- Technik żywienia i usług gastronomicznych ZSP nr 4 (w roku szkolnym 2018/2019 dyplom uzyskało 9 osób na 23, w 2016/2017 11 osób na 25, w 2015/2016 10 osób na 20).

---

²⁹ Źródło: opracowanie własne na podstawie *Analiza danych zastanych*.

³⁰ Źródło: *Analiza danych zastanych*.

Zdawalność w egzaminów w pozostałych zawodach zmieniała się w czasie. Dyplom najczęściej (zdawalność była bliska 100% co najmniej dwukrotnie) otrzymywali uczniowie kierunków:

- Technik ekonomista CKZiU (w roku szkolnym 2018/2019 dyplom otrzymało 13 osób na 14, w 2015/2016 22 osoby na 25);
- Technik informatyk ZSP nr 5 (w roku szkolnym 2015/2016 dyplom otrzymało 10 osób na 10, w 2018/2019 7 osób na 9);
- Technik usług fryzjerskich ZSP nr 2 (w roku szkolnym 2017/2018 dyplom otrzymało 8 osób na 9, w 2015/2016 22 osoby na 22).

Ostatnie zagadnienie niniejszej części *Raportu* dotyczy zdawalności egzaminów zawodowych w szkołach zawodowych i branżowych I stopnia (*Analiza dokumentarna i danych zastanych*). Egzaminy realizowane są przez Okręgową komisję egzaminacyjną oraz przez Cech. Zdawalność egzaminów organizowanych przez OKE jest stosunkowo wysoka i nie rzadko przekracza 100% poziomu uzyskanego w województwie. Najbardziej wyróżniają się pod tym względem sprzedawcy i kucharze z ZSP nr 2 i ZSP nr 5. Z uwagi na niską liczebność niektórych roczników, która waha się od 1 do 23 osób, nie podajemy przykładów liczbowych, a zainteresowanego czytelnika odsyłamy do dokumentu źródłowego.

Zdawalność egzaminów w szkołach zawodowych i branżowych pierwszego stopnia, organizowanych przez Cech Rzemiosł Różnych, Handlu i Przedsiębiorczości jest wyższa i wynosi 100% w przypadku każdego zawodu w każdej ze szkół. Przy tej okazji warto wskazać różnice organizacyjne między kształceniem na kierunkach technikalnych i w szkołach zasadniczych zawodowych lub branżowych I stopnia. Dotyczy ona środków finansowych otrzymywanych przez pracodawców po pomyślnym zdaniu egzaminów przez młodocianego pracownika. Środki te motywują pracodawców do pracy z uczniami i przygotowywania ich do egzaminu. W efekcie zdawalność egzaminów zawodowych organizowanych przez OKE i Cech jest stosunkowo wysoka.

Wyniki egzaminów zewnętrznych są ważnym wskaźnikiem efektywności systemu kształcenia. Przedstawione analizy wskazują na występowanie w tej sferze zjawisk korzystnych z perspektywy rozwoju kształcenia ponadpodstawowego oraz jego barier.

Do czynników procesu nauczania w szkołach ponadpodstawowych powiatu zaliczyć można stosunkowo wysoki poziom zdawalności egzaminów maturalnych w LO i CKZiU, stosunkowo wysoki poziom zdawalności egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe w ZSP nr 4 i ZSP nr 5, wysoki poziom zdawalności egzaminów zawodowych w zasadniczych szkołach zawodowych i szkołach branżowych I stopnia.

Poziom zdawalności egzaminów maturalnych w LO w całym okresie poddanym analizie przekraczał poziom ogólnopolski. Do wyniku tego zbliżali się uczniowie techników prowadzonych przy CKZiU. Poziom zdawalności egzaminów zbliżał się lub przekraczał krajowy. To bardzo ważne osiągnięcia, świadczą o skuteczności procesu kształcenia i które mogą być wykorzystane do promocji szkół. Do ważnych pozytywnych zmian zaliczyć można systematyczny wzrost poziomu zdawalności egzaminów maturalnych w Liceum

prowadzonym przy CKZiU oraz w ZSP nr 5. W obu szkołach poziom ogólnopolski został przekroczony w 2019 roku. Pozytywny trend został jednak zatrzymany w roku 2020.

Analiza danych zastanych wykazała stosunkowo wysoki udział uczniów przystępujących do egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe oraz stosunkowo wysoki poziom ich zdawalności.

Zaznacza się także wysoki poziom zdawalności egzaminów zawodowych w zasadniczych szkołach zawodowych i branżowych I stopnia. Poziom ten w ostatnich latach niejednokrotnie przekraczał wynik osiągnięty w województwie lubuskim. Trend ten dotyczy wszystkich szkół.

Do barier związanych z wynikami egzaminów zewnętrznych zaliczyć można utrzymujący się stosunkowo niski poziom egzaminów maturalnych w ZSP nr 4 oraz niski poziom zdawalności egzaminów potwierdzających kwalifikacje w CKZiU.

Do egzaminów maturalnych w ZSP nr 4 przystępowało w ostatnich latach stosunkowo mało uczniów. Wartość tego współczynnika spadła w badanym okresie. W tym czasie utrzymywał się także bardzo niski poziom zdawalności matur w tej szkole. Znacząco odbiegał on wyników uzyskiwanych przez pozostałe szkoły prowadzące kształcenie na kierunkach technikalnych. Głównym problemem jest obniżanie się udziału osób przystępujących do egzaminów i brak znaczących zmian w poziomie ich zdawalności. Zestawienie wyników analiz dotyczących egzaminów zewnętrznych w ZSP nr 4 i CKZiU prowadzi do ciekawych spostrzeżeń. W ZSP nr 4 wskaźniki dotyczące matur kształtują się na znacznie niższym poziomie niż w Centrum. W odniesieniu do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie trend jest odwrotny. Zdawalność egzaminów wśród uczniów ZSP nr 4 jest znacznie wyższa niż wśród uczniów CKZiU. Warto zwrócić uwagę, że w okresie około maturalnym odbywają się także egzaminy potwierdzające kwalifikacje zawodowe. Stanowi to znaczne obciążenie dla uczniów i trudność w przygotowywaniu ich przez nauczycieli. Wyjaśnieniem różnic w wynikach osiąganych przez CKZiU oraz ZSP nr 4 może być konieczność wyboru (dokonywanego przez uczniów i/lub nauczycieli) i koncentracja na jednym z celów: egzamin maturalny lub potwierdzający kwalifikacje zawodowe).

III. Kierunki rozwoju edukacji w powiecie nowosolskim

Ostatni rozdział *Raportu* zawiera wyniki analizy danych na temat oczekiwanych kierunków zmian w systemie oświaty powiatu nowosolskiego oraz jego elementów, które warto wykorzystać do przeprowadzenia niezbędnych przekształceń (potencjały). Oczekiwania zostały wyrażone przez szerokie grono interesariuszy systemu edukacji. Byli to uczniowie, nauczyciele, rodzice, urzędnicy i różne kategorie ekspertów. Przedstawiciele środowiska zostali poproszeni o zgłaszanie swoich oczekiwań podczas realizacji wszystkich metod i technik. Były to badania sondażowe, wywiady, spotkania konsultacyjne i spacer studyjne.

1. Oczekiwane kierunki zmian

Oczekiwania przedstawicieli środowisk związanych z systemem edukacji w powiecie nowosolskim zostały uporządkowane zgodnie ze schematem analizy zastosowanym w *Raporcie*. Wyróżniono oczekiwania w sferze instytucjonalnej, organizacyjnej oraz na temat procesu kształcenia.

Sfera instytucjonalna

Do oczekiwań w sferze instytucjonalnej należy przede wszystkim podniesienie jakości infrastruktury szkolnej i poprawa wyposażenia w pomoce dydaktyczne, dążenie do ujednoczenia kierunków kształcenia oraz specjalizacja szkół, a także ewentualne połączenie ZSP nr 2 oraz ZSP nr 4 poprzez utworzenie drugiego w powiecie centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego.

Aktorzy systemu edukacji w powiecie nowosolskim – uczniowie i nauczyciele, którzy przyglądają się funkcjonowaniu szkół od wewnątrz, byli zgodni co do hierarchii ważności zmian, jakie należy przeprowadzić w szkołach, aby te zmieniły się na lepsze. Badania sondażowe zawierały szereg pytań dotyczących oczekiwań i propozycji zmian. W jednym z nich poproszono respondentów (zarówno uczniów jak i nauczycieli) o wskazanie na zaproponowanej liście trzech najważniejszych propozycji zmian. Wśród czterech propozycji najczęściej wskazywanych przez nauczycieli znalazły się trzy, które zostały uznane za najważniejsze także przez uczniów. Było to wyposażenie pomieszczeń, w których odbywają się zajęcia lekcyjne w odpowiednie pomoce dydaktyczne, podniesienie atrakcyjności technik nauczania oraz poprawa sposobów rozwiązywania problemów i sposobów komunikowania się nauczycieli z uczniami. W tym miejscu przyjrzymy się bliżej kwestii wyposażenia, pozostałe zostaną omówione w części dot. procesu nauczania.

Wyposażenie sal lekcyjnych w pomoce dydaktyczne było oczekiwaniem wymienianym najczęściej przez nauczycieli (31,53%) (tabela nr 50). Uczniowie na ogół

lokowali doposażenie pomieszczeń lekcyjnych na trzecim miejscu (tabela nr 51). Wyjątkiem byli respondenci z ZSP nr 4, którzy na drugim miejscu umieścili remont klas (21,22%), na trzecim wymianę mebli (18,28%), a na czwartym doposażenie w pomoce dydaktyczne (18,07%).

Kwestie infrastrukturalne i dotyczące doposażenia sal lekcyjnych były poruszane także przez ekspertów uczestniczących w wywiadach i spacerach studyjnych. W ich trakcie wyrażono oczekiwanie stałego oddziaływania na poprawę infrastruktury szkolnej. W największym stopniu oczekiwanie to dotyczy szkół, które nie przeszły gruntownego remontu (np. ZSP nr 4; S3, a42), ale także tych, w których standard jest bardzo wysoki. Wypowiedzi uczestników badań wskazywały na wagę zagospodarowania terenu wokół szkół np. w ZSP nr 4, ZSP nr 5, ale także w CKZiU (S2, S3, w3) poprzez budowę boisk sportowych, organizację miejsc wypoczynku i sportowo rekreacyjnych. Według uczestników badań, wewnątrz budynków należy przeprowadzić przede wszystkim remonty sanitariatów (ZSP nr 4 i LO).³¹

---

³¹ Źródło: *Analiza danych zastanych*.

Tabela 50. Oczekiwania nauczycieli dotyczące zmian w szkołach

Co należałoby zmienić, aby szkoła, w której jest Pan/Pani zatrudniony(a) zmieniła się na lepsze?	CKZU	LO	SOSW	ZSP 2	ZSP 4	ZSP 5	Ogółem	%
Wyremontować pomieszczenia, w których odbywają się zajęcia lekcyjne	5	16	4	9	30	10	74	13,81%
Wymienić meble, które znajdują się w pomieszczeniach, w których odbywają się zajęcia lekcyjne	10	13	6	7	29	4	69	12,87%
Wyposażyć pomieszczenia, w których odbywają się zajęcia lekcyjne w odpowiednie pomoce dydaktyczne	41	24	25	26	36	16	169	31,53%
Podnieść atrakcyjność technik nauczania	32	16	21	23	15	7	117	21,83%
Poprawić sposoby rozwiązywania problemów i komunikowania się nauczycieli z uczniami	25	7	20	16	5	3	72	13,43%
Poprawić komunikację między uczniami a pracownikami obsługi szkoły	8	3	7	3	1	0	22	4,10%
Poprawić poziom bezpieczeństwa w szkole	2	3	2	1	5	0	13	2,43%
Razem	123	82	85	85	121	40	536	100,00%

Źródło: badania własne.

Tabela 51. Oczekiwania uczniów dotyczące zmian w szkołach

Co należałoby zmienić, aby Twoja szkoła zmieniła się na lepsze?	CKZU		LO		ZSP nr 2		ZSP nr 4		ZSP nr 5		Ogółem	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
Wyremontować pomieszczenia, w których odbywają się zajęcia lekcyjne	19	3,68%	25	7,99%	23	13,14%	101	21,22%	13	12,75%	181	11,44%
Wymienić meble, które znajdują się w pomieszczeniach, w których odbywają się zajęcia lekcyjne	30	5,81%	28	8,95%	16	9,14%	87	18,28%	19	18,63%	180	11,38%
Wyposażyć pomieszczenia, w których odbywają się zajęcia lekcyjne w odpowiednie pomoce dydaktyczne	96	18,60%	41	13,10%	26	14,86%	86	18,07%	19	18,63%	268	16,94%
Podnieść atrakcyjność technik nauczania	174	33,72%	98	31,31%	35	20,00%	97	20,38%	20	19,61%	424	26,80%
Poprawić sposoby rozwiązywania problemów i komunikowania się nauczycieli z uczniami	151	29,26%	101	32,27%	46	26,29%	59	12,39%	15	14,71%	372	23,51%
Poprawić komunikację między uczniami a pracownikami obsługi szkoły	40	7,75%	20	6,39%	25	14,29%	30	6,30%	12	11,76%	127	8,03%
Poprawić poziom bezpieczeństwa w szkole	6	1,16%		0,00%	4	2,29%	16	3,36%	4	3,92%	30	1,90%
Razem	516	100,00%	313	100,00%	175	100,00%	476	100,00%	102	100,00%	1582	100,00%

Źródło: badania własne.

Ważnym oczekiwaniem w sferze instytucjonalnej, wyrażanym przez część środowiska, jest dążenie do ujednoczenia kierunków kształcenia oraz specjalizacja szkół (a3, a 43, w1, w2). W opiniach niektórych uczestników badań, zmiany w tym kierunku powinny prowadzić do sytuacji, w której w poszczególnych szkołach będą prowadzone kierunki pod pewnymi względami zbliżone do siebie. Kwestia ujednoczenia kierunków kształcenia dotyczy przede wszystkim CKZiU oraz ZSP nr 4. LO oraz ZSP nr 2 wyróżniają się własną specyfiką. W przypadku ZSP nr 2 są to kierunki, ale także poziom kształcenia (obecnie prowadzone jest tu kształcenie w na poziomie szkoły branżowej I stopnia). W efekcie porządkowania kierunków kształcenia, w CKZiU miałyby być realizowane tzw. ciężkie kierunki, np. technik budownictwa, technik mechanik. Kierunki lekkie (poza liceum) powinny zostać skupione w ZSP nr 4. W CKZiU, według niektórych propozycji, należy zaprzestać prowadzenia Liceum Ogólnokształcącego.

Sugerowane jest także ograniczanie liczby kierunków oferowanych przez nowosolskie szkoły ponadpodstawowe. Niektórzy uczestnicy badań nie dostrzegają w poszerzaniu oferty kształcenia sposobu na zatrzymanie uczniów w powiecie nowosolskim. Sądzą oni, że krótka i przejrzysta oferta pozwoli uczniom lepiej wyobrazić sobie przebieg nauki i możliwości na rynku pracy (a44).

Bardzo ważną kwestią dyskutowaną w powiecie nowosolskim są losy ZSP nr 4 i ZSP nr 2. W części środowiska związanego z systemem edukacji panuje przekonanie o konieczności połączenia ww. szkół oraz utworzeniu drugiego CKZiU (S3, a44). Uzasadnieniem promującym tę daleko idącą zmianę jest po pierwsze szansa na uzyskanie szerszych możliwości co do formułowania oferty kształcenia (np. organizowanie kursów) oraz po drugie pełniejsze wykorzystanie infrastruktury przy ZSP nr 4. W ubiegłych latach z uwagi na wysoki koszt utrzymania budynków zimą wyłączano z użytkowania część szkoły, dzięki czemu obniżano koszty jej użytkowania. Na połączenie nie ma zgody pracowników ZSP nr 2.

Sfera organizacyjna

Najważniejsze oczekiwania środowiska związanego z oświatą w powiecie nowosolskim w sferze organizacyjnej dotyczą współpracy z pracodawcami przy tworzeniu klas patronackich, promocji kształcenia ponadpodstawowego w szkołach podstawowych oraz promocji kształcenia specjalnego.

Ekspertci uczestniczący w badaniach wyrazili oczekiwanie dotyczące przyspieszenia procesu powoływania klas patronackich (K1). Barię dla tworzenia klas tego rodzaju jest zbyt mała liczba osób, które chciałyby do nich uczęszczać, nabory są zbyt niskie. Kolejną barierą jest koszt utworzenia i realizacji klas patronackich. Koszt ten jest stosunkowo wysoki i dlatego nieliczne duże firmy mogą sobie pozwolić na taki rodzaj wsparcia szkół. Jednakże działaniem proponowanym przez ekspertów jest podpisywanie umów patronackich. Jest to bezpieczne i wygodne rozwiązanie ponieważ: (1) ułatwia zbieranie chętnych do uczestniczenia w kształceniu objętym formą tego rodzaju oraz (2) daje szansę na unikanie trudności związanych ze zmniejszoną wielkością oddziałów na końcu cyklu kształcenia

(rezygnacja uczniów ze szkoły w trakcie nauki z powodu nieprzemyślanych wyborów zawodów, sytuacji losowych, rynku wchłaniającego młodzież chętną do pracy).

Promocja kształcenia ponadpodstawowego w szkołach podstawowych ma się przyczynić do rozwiązania kilku problemów (a55, w1, S1, S2). Jednym z nich jest niski poziom wiedzy o kształceniu ponadpodstwowym wśród uczniów i rodziców. Za szczególnie mało upowszechnione uznano informacje o kształceniu branżowym I stopnia. Kolejnym problemem są, w przekonaniu ekspertów, motywy wyboru szkoły. W środowisku związanym z kształceniem ponadpodstawowym w powiecie nowosolskim panuje przeświadczenie, że decyzja o wyborze szkoły jest często podejmowana przez młodzież pod wpływem otoczenia – rodziców lub rówieśników. Sprzyja to powstawaniu kolejnego problemu, który polega na utracie motywacji do kształcenia w przypadkowo wybranych zawodach. Działania promocyjne powinny przyczynić się do świadomego podejmowania kluczowych dla kariery zawodowej decyzji oraz wzrostu motywacji do nauki, która widziana jest jako ważny czynnik warunkujący przebieg współpracy między uczniami i nauczycielami.

W ostatnich latach wzrosła liczba uczniów SOSW. Jednocześnie eksperci (K1; K2) wskazują na znaczenie działań promocyjnych, których celem byłoby poszerzenie grona rodziców zainteresowanych włączeniem dzieci z orzeczeniami o niepełnosprawności intelektualnej w system kształcenia specjalnego. Rozwiązanie to jest widziane jako korzystniejsze dla rozwoju uczniów o szczególnych wymaganiach od kształcenia w szkołach masowych.

Proces nauczania

Oczekiwania uczestników badań związane z procesem kształcenia dotyczą podniesienia atrakcyjności technik nauczania, poprawy sposobów rozwiązywania konfliktów oraz komunikowania się między uczniami i nauczycielami, a także podjęcia działań na rzecz poprawy warunków kształcenia zawodowego.

Poprawa atrakcyjności technik nauczania była jednym z oczekiwań najczęściej wskazywanym przez uczniów uczestniczących w badaniach sondażowych (tabela nr 52). W hierarchii ważności zmian proponowanych przez nauczycieli znalazła się na drugim miejscu (21,83%), natomiast przez uczniów na pierwszym (26,80%). Najczęściej na konieczność podniesienia atrakcyjności technik nauczania wskazali uczniowie CKZiU (33,72%) oraz ZSP nr 5 (19,61%), w pozostałych szkołach oczekiwanie to znalazło się na drugim lub trzecim miejscu.

Kolejna ważna zmiana, której oczekują zarówno nauczyciele jak i uczniowie dotyczy poprawy sposobów rozwiązywania problemów oraz komunikowania się nauczycieli i uczniów. Była to zmiana, która zajęła trzecie miejsce pod względem liczby wskazań wśród nauczycieli (13,43%) oraz druga wśród uczniów ogółem (23,51%). Warto jednak zaznaczyć, że oddziaływanie na sposoby rozwiązywania konfliktów między uczniami i nauczycielami oraz ich komunikowanie się było oczekiwaniem wybieranym najczęściej przez uczniów LO (32,27%) oraz ZSP nr 2 (26,29%).

Poprawa relacji między uczniami a nauczycielami była jednym z trzech najczęściej wskazywanych czynników, które w opiniach uczniów, wyrażonych w otwartym pytaniu sondażowym, mogą się przyczynić do lepszego dostosowania szkół do potrzeb rynku pracy (tabela nr 52). Najczęściej wskazywaną zmianą była poprawa kształcenia w ramach zajęć praktycznych, w tym wzrost liczby takich zajęć we wszystkich typach szkół, a w szkołach zawodowych, wzrost liczby zajęć w zakładach pracy. Realizacja tego postulatu ograniczona jest wymogami systemowymi. Jednak wśród pomysłów na poszerzenie możliwości kontaktu uczniów z pracodawcami odnajdujemy także spotkania z osobami związanymi z rynkiem pracy, wycieczki edukacyjne i in.

Tabela 52. Opinie uczniów o zmianach sprzyjających dostosowaniu szkół do potrzeb rynku pracy

Co należałoby zmienić, aby szkoła była lepiej dostosowana do potrzeb rynku pracy	CKZU	LO	ZSP 2	ZSP 4	ZSP 5	Ogółem	%
Poprawa kształcenia w ramach zajęć praktycznych, w tym w szkołach zawodowych, wzrost liczby zajęć, szczególnie w zakładach pracy	47	16	6	26		95	38,00%
Poprawa relacji między uczniami a niektórymi nauczycielami	16	13		7		36	14,40%
Wyposażenie sal i pracowni w odpowiedni sprzęt, w tym komputery	17		3			20	8,00%
Zmienić system nauczania	10					10	4,00%
Przygotowanie do samodzielnego poszukiwania pracy	6	3				9	3,60%
Organizacja spotkań z osobami mającymi rozeznanie w rynku pracy, kierunkach kształcenia (pracodawcy, studenci)		5				5	2,00%
Więcej wycieczek edukacyjnych				8		8	3,20%
Więcej lekcji pokazowych				3		3	1,20%
Inne	10	19	8	19	8	64	25,60%
Razem	106	56	17	63	8	250	100,00%

Źródło: badania własne.

Jedną z najważniejszych barier kształcenia zawodowego jest zmniejszająca się liczba nauczycieli zawodu oraz trudności w rekrutacji osób dysponujących odpowiednimi kwalifikacjami. Przedstawiciele różnych środowisk związanych systemem oświaty w powiecie nowosolskim zaproponowali szereg rozwiązań, które mogą wesprzeć proces rekrutacji kadr kształcenia zawodowego. Jest to, po pierwsze, stworzenie szczególnych warunków dla nauczycieli zawodu. Należy do nich wzrost wynagrodzeń (np. dodatków) oraz dofinansowywanie doskonalenia nauczycieli w zakresie uzupełniania kompetencji niezbędnych w kształceniu zawodowym. Po drugie, jest to rozbudowa współpracy z pracodawcami, również w oparciu o tworzenie nieformalnych sieci współdziałania, służącej pozyskiwaniu ich pracowników jako nauczycieli kształcenia zawodowego. Po trzecie, czynnikiem wspierającym pozyskiwanie kadr jest, w opiniach ekspertów, nawiązanie współpracy formalnej i nieformalnej z przedstawicielami Uniwersytetu Zielonogórskiego, np. w ramach wspólnej realizacji projektów edukacyjnych, staży, praktyk.

2. Potencjały sektora edukacji

Podjmując refleksję na temat pozytywnych aspektów analizowanego sektora edukacji we wszystkich opisywanych dotąd wymiarach, chcieliśmy znaleźć odpowiedź na pytania: co może stanowić dźwignię rozwoju sektora? oraz na jakich „siłach społecznych” i atutach można oprzeć przewidywane działania? Po drugie, ważnym było, żeby się dowiedzieć, które aspekty pracy oświaty uznawane są przez jej uczestników za pozytywne, poprawne, satysfakcjonujące. Dla uzyskania spójności w poszukiwanych procesach, celach, działaniach wyróżniłyśmy sześć potencjałów, które kolejno, korzystając ze zgromadzonych danych, poddajemy analizie (potencjał infrastrukturalno-techniczny, instytucjonalny, organizacyjny, społeczny, gospodarczy i demograficzny).

Potencjał infrastrukturalno-techniczny

Pisząc o potencjale infrastrukturalno-technicznym, mamy na myśli te uwarunkowania, które wiążą się ze stanem budynków placówek oświatowych. Ich ogólny stan został uznany za dobry lub bardzo dobry. Ich wyposażenie spełnia wymagania dobrego procesu kształcenia. W sektorze widać dbałość o infrastrukturę szkół i przeznaczanie stałych nakładów finansowych na jej rozwój. Zauważalna jest także duża aktywność w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na ten cel. Wygląd zewnętrzny jest ważnym aspektem jakości spędzanej czasu w szkołach. Część z nich jest już bardzo dobrze dostosowana zarówno do potrzeb uczenia się, jak i relaksu i zagospodarowania czasu wolnego. Szczególnym przykładem są rozwiązania zastosowane w LO im. K. K. Baczyńskiego. Istotne jest tu także dokładanie starań w przygotowaniu i wyposażeniu pracowni. Pracownie w ZSP nr 4 i CKZiU spełniają nawet najbardziej wygórowane potrzeby edukacyjne.

Potencjał instytucjonalny

Rolą instytucji jest zaspokajanie potrzeb społecznych. Instytucje to także miejsca pracy, których zadaniem jest budowanie bezpieczeństwa społecznego. Badani uznali szkoły za dobre i stabilne miejsca pracy, skojarzone z dodatkowymi profitami, dotyczącymi jednak wymiaru pozaekonomicznego. Warunki pracy rozumiane jako możliwość kształcenia zawodowego czy dobra atmosfera w pracy również zostały ocenione wysoko. Ponadto 98% nauczycieli i 91% uczniów uznało szkoły za bezpieczne.

W sektorze edukacji udało się ponad to wypracować stałe zasady współpracy międzyinstytucjonalnej oraz dobre kontakty z otoczeniem zewnętrznym. Pracownicy oświaty mogą liczyć na zaangażowanie w jego działanie przedstawicieli organizacji rynku pracy, oraz zróżnicowanych zespołów, rad, wydziałów w instytucjach publicznych. Współpraca jest stała i efektywna. Utrudnienia wykazują kontakty z biznesem. Uczestnicy badań dzielili je jednak na bardzo dobre z już współpracującymi ze szkołami pracodawcami i pełne wyzwania w kontaktach z innymi przedsiębiorcami. Nie udaje się nawiązać dobrych, trwałych relacji ze szkołami podstawowymi.

Potencjał organizacyjny

W kategorii potencjału można patrzeć na zróżnicowanie i rozłożenie kierunków kształcenia, zatrzymujące w szkołach powiatowych 83% absolwentów szkół podstawowych. Dostosowanie oferty do rynku pracy przejawia się także w stosunkowo niskim udziale absolwentów wśród osób bezrobotnych. Oznacza to, że zdecydowana większość uczniów kończących kształcenie w nowosolskich szkołach ponadpodstawowych odnajduje się na rynku pracy.

W systemie organizacyjnym udało się wypracować dwie dobre praktyki. Pierwsza dotyczy stałego, systemowego i wieloaspektowego współdziałania w procesie promocji szkół. Przez wiele lat tej działalności wszyscy uczestnicy procesu wypracowali ogólnie znane i przyjmowane zasady pracy i podziału obowiązków. Podejmowane czynności są realizowane w oparciu o sprawdzone harmonogramy postępowania. Ten dobry wzorzec współpracy jest dowodem na duże zaangażowanie pracowników w realizację powierzonych im ról i daje nadzieję na ponowne wykorzystanie w opracowaniu i wdrażaniu planowanej strategii. Drugą z dobrych praktyk jest prowadzenie kilku wzorcowych projektów współpracy z biznesem. Wśród modelowych wskazuje się firmy Jadik i Enea. Posiadanie takich doświadczeń w systemie stanowi ważną podstawę porównań i repliki wypracowanych wzorców pracy do nowych, przyszłych powiązań kooperacyjnych.

Potencjał społeczny

Potencjał społeczny jest tutaj rozumiany jako siła więzi nieformalnych łączących uczestników systemu. Ważne są także ich doświadczenia we współpracy i umiejętności interpersonalne oraz działanie sieci wsparcia. Badani nauczyciele doceniali duże wsparcie kolegów z pracy oraz pracowników sekretariatów. Są to osoby, do których najczęściej zwracają się z prośbami o pomoc w różnych sytuacjach trudnych. Ponad 80% nauczycieli zapewniała o skutecznej realizacji ich wniosków czy skarg. Wśród uczniów 72% deklarowało reagowanie na ich skargi podczas problemów z innymi uczniami, nauczycielami, administracją i obsługą. Uczniowie mówili także o dobrych relacjach wśród rówieśników. Rówieśnicy byli wskazywani jako pierwsze z osób proszonych o pomoc oraz dobre źródło informacji o kształceniu w szkołach i rynku pracy. Pozytywnie oceniono także współpracę z uniami. Uczestnicy wywiadów opowiadali o zaangażowaniu młodzieży w realizację zadań związanych z promocją szkół i o wolontariacie. Przykładem takiej szkoły jest LO im. K. K. Baczyńskiego. Za dobre uznano relacje z dyrektorami szkół. Były to jedne najczęściej wskazywanych osób do kontaktu w podczas komplikowania się zależności organizacyjnych i interpersonalnych. Szczególną rolę w łagodzeniu tego typu konfliktów uczniowie przypisali dyrektorowi ZSP nr 2. W badaniach doceniono także umiejętności zarządcze zwierzchników oraz podejmowane przez nich działań na rzecz wspierania rozwoju pracowników i tworzenie dobrej atmosfery w pracy.

Ważnym potencjałem społecznym jest też przekonanie większości uczestników oświaty, że opracowanie strategii jej rozwoju będzie z korzyścią dla sektora. Wśród

uczestników badań były osoby, które zapewniały o swoim potencjalnym zaangażowaniu w prace nad tym dokumentem i przyjęcie jej celów do realizacji.

Potencjał gospodarczy

Sfera działania gospodarki jest obszarem zewnętrznym w stosunku do sektora edukacji, mającym jednak bezpośredni z nią związek i warunkującym jej działanie. Jej przejawem są już realizowane projekty współpracy z pracodawcami. Ich kolejne potrzeby kadrowe (zapotrzebowanie na szwaczki, tapicerów, lakierników, mechaników) będą wyznaczać kierunki rozwoju prowadzonych przez organ szkół. Stanowią ją także dalsze potencjalne możliwości łączenia szkół i lokalnego biznesu. Mogą być one wyznaczone przez listę zawodów deficytowych w powiecie, dotyczącą, np. cieśli i stolarzy, dekarzy, krawców, czy spawaczy i piekarzy.

Potencjał demograficzny

Ostatni z zdiagnozowanych potencjałów to potencjał demograficzny. To także zasób zewnętrzny w stosunku do sektora edukacji. Analiza danych zastanych wykazała niewielki, kilkuletni wzrost liczby potencjalnych uczniów sektora. Jest to młodzież w wieku 15+, która będzie opuszczać szkoły podstawowe w latach 2022-2026. Jeśli uda się utrzymać dotychczasowy poziom naboru powinno to pomóc rozwiązać problem niepełnych oddziałów w szkołach.

Zaprezentowana charakterystyka potencjałów edukacji w powiecie nowosolskim uzasadnia wyeksponowanie potencjałów społecznego oraz infrastrukturalno-technicznego. Za równie mocny można uznać potencjał organizacyjny zawierający dobre praktyki współpracy. Pozytywnie też został oceniony potencjał instytucjonalny, choć tu trzeba będzie dokładać starań w rozwoju współpracy ze szkołami podstawowymi. Potencjał gospodarczy jest widziany w kategorii wyzwania, z którym zmagają się dyrektorzy szkół. Próby pozyskania jego zasobów już dotyczą największych ich wysiłków. Będą musiały być też podtrzymywane w przyszłości.

IV. Wnioski z badań i rekomendacje

Niniejsze opracowanie jest raportem z diagnozy opracowanej na potrzeby *Polityki oświatowej Powiatu Nowosolskiego na lata 2021-2026*. Jej celem było ustalenie stanu oraz uwarunkowań rozwoju edukacji w powiecie nowosolskim. Przeprowadzone badania pozwoliły na udzielenie odpowiedzi na pytania o (1) stan sektora edukacji w powiecie nowosolskim, (2) jego mocne i słabe strony, (3) bariery łączenia zadań edukacyjnych z potrzebami rynku pracy w sferze instytucjonalnej, organizacyjnej i procesie nauczania, (4) stan współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej oraz (5) reguły działania poszczególnych aktorów systemu.

W diagnozie udział wzięli przedstawiciele różnych środowisk związanych z systemem edukacji w powiecie nowosolskim. Byli to uczniowie, nauczyciele, rodzice, pracodawcy, eksperci, pracownicy administracji i obsługi oraz lokalni decydenci. Szeroki udział uczestników procesu nauczania oraz wszechstronne ujęcie problematyki było możliwe dzięki zastosowaniu zróżnicowanych metod i technik badawczych, zarówno ilościowych jak i jakościowych. Należała do nich analiza danych zastanych; wywiady pogłębione z osobami, które posiadały szczególną wiedzę o działaniu systemu edukacji; sondaż, którego respondentami byli nauczyciele i uczniowie; spacery badawcze, których przewodnikami byli dyrektorzy szkół oraz przedstawiciele Starostwa Powiatowego; spotkania konsultacyjne w formie warsztatów z ekspertami.

Dzięki przeprowadzonym badaniom możliwe było sformułowanie wyzwań i szans rozwojowych sektora edukacji w powiecie oraz oddziałujących na niego czynników i barier. W niniejszej części *Raportu* przedstawiamy najważniejsze wnioski z badań oraz formułujemy rekomendacje zawierające propozycje kierunków działań umożliwiającą wprowadzenie pozytywnych zmian w systemie edukacji w powiecie nowosolskim. Wnioski i rekomendacje zostały uporządkowane zgodnie ze schematem analizy zaproponowanym w *Raporcie*. Najpierw obejmują sferę instytucjonalną, następnie organizacyjną i proces nauczania. Koncentrujemy się w nich przede wszystkim na problemach, na które ma odpowiadać przygotowywany dokument strategiczny.

Wnioski z badań dotyczące sfery instytucjonalnej

BOGATA OFERTA KSZTAŁCENIA

Szkoły ponadpodstawowe w powiecie nowosolskim oferują kierunki, które z jednej strony w znacznym stopniu spełniają oczekiwania absolwentów szkół podstawowych, z drugiej, są względnie dostosowane do potrzeb rynku pracy. O dostosowaniu oferty kształcenia do oczekiwań uczniów świadczy stosunkowo wysoki poziom skuteczności naboru oraz motywów wyboru kierunków i szkół. Około 2/3 uczniów oparło swoje decyzje o ważne kryteria, takie jak zainteresowania, predyspozycje, szanse na znalezienie pracy. Dostosowanie oferty do

rynku pracy przejawia się stosunkowo niskim udziałem absolwentów wśród osób bezrobotnych. Oznacza to, że zdecydowana większość uczniów kończących kształcenie w nowosolskich szkołach ponadpodstawowych stosunkowo szybko znajduje swoje miejsce na rynku pracy.

ROZŁĄCZNOŚĆ KIERUNKÓW KSZTAŁCENIA

Kierunki kształcenia w szkołach znajdujących się na terenie Nowej Soli są względnie rozłączne, co pozytywnie warunkuje rywalizację między szkołami (obniża ją). Wyjątkiem jest występowanie dwóch liceów ogólnokształcących. Jednak diagnoza nie przyniosła uzasadnienia dla likwidacji Liceum prowadzonego przy CKZiU. Szkoła przygotowuje uczniów do pracy w tzw. służbach mundurowych (policji, wojsku, straży pożarnej). Zdawalność matur w szkole jest niższa niż w LO im. K. K. Baczyńskiego, choć w okresie przed pandemią COVID-19 sukcesywnie rosła. Ważnym argumentem przemawiającym za kontynuacją kształcenia ogólnego przy CKZiU są losy jego absolwentów mierzone ich udziałem wśród osób bezrobotnych. Zgromadzone dane nie wykazały, by uczniowie omawianego liceum ponadprzeciętnie stawali się klientami PUP. Może to oznaczać, że szkoła właściwie przygotowuje ich do realizacji dalszych planów zawodowych lub edukacyjnych, choć powinna podnieść jakość kształcenia.

BRAK JEDNOLITYCH KRYTERIÓW PODEJMOWANIA DECYZJI O TWORZENIU NOWYCH KIERUNKÓW KSZTAŁCENIA

Dominującym kryterium podejmowania decyzji o utworzeniu nowych kierunków kształcenia są potrzeby rynku pracy. W środowisku związanym z systemem kształcenia w powiecie nowosolskim pojawiły się jednak głosy wskazujące na stosowanie innych kryteriów, np. oczekiwania uczniów, zasoby kadrowe szkół. Należy zauważyć, że jest to sposób postępowania niekorzystny dla rynku pracy i źródło trudności zarówno w poszukiwaniu pracowników przez pracodawców, jak i miejsc pracy przez absolwentów.

WYSTĘPOWANIE ZAWODÓW NADWYŻKOWYCH I DEFICYTOWYCH

Mimo szerokiej oferty kształcenia osadzonej na potrzebach rynku pracy w powiecie nowosolskim występują zarówno zawody deficytowe jak i nadwyżkowe. Ich szczegółowa lista znajduje się w części I 1.2 niniejszego *Raportu*. W tym miejscu warto wskazać, że wśród zawodów deficytowych reprezentowane są takie, które występują w nowosolskich szkołach, a liczba osób, które się do nich przygotowują, znaczna. Są to zawody związane z obsługą administracyjną organizacji różnego rodzaju. Terminologia dotycząca zawodów stosowana przez PUP różni się od nazw kierunków kształcenia. Dlatego dane te nie wskazują wprost, który kierunek kształcenia jest nadwyżkowy. Warto jednak zauważyć, że program takich kierunków jak technik ekonomista, technik spedytor czy technik organizacji reklamy prowadzi do zdobycia kwalifikacji w znacznym stopniu umożliwiających zatrudnienie na stanowiskach administracyjnych.

BRAK DIAGNOZ I PROGNOZ DOTYCZĄCYCH POTRZEB RYNKU PRACY

Jedną z przyczyn występowania zawodów deficytowych i nadwyżkowych jest brak systematycznych diagnoz rynku pracy w powiecie nowosolskim. Informacje, na podstawie których podejmowane są decyzje o tworzeniu nowych kierunków, gromadzone są spontanicznie, z wykorzystaniem nieformalnych kanałów. Dostępne są także dane PUP o zawodach deficytowych i nadwyżkowych. W działalności szkół i losach absolwentów zaznacza się jednak brak prognoz dotyczących zapotrzebowania na pracowników o określonych kwalifikacjach, z uwagi na co najmniej trzyletni okres kształcenia zawodowego. Sytuacja absolwentów, którzy podejmowali decyzje o ukończeniu danego kierunku na podstawie aktualnych, nie prognozowanych, danych rynkowych okazuje się trudna po ukończeniu pełnego cyklu kształcenia, jeśli w jego trakcie doszło do zaspokojenia potrzeb pracodawców.

WYSOKI POZIOM DOFINANSOWANIA WYDATKÓW BIEŻĄCYCH PONAD OŚWIATOWĄ CZĘŚĆ SUBWENCJI

W badanym okresie poziom realizacji subwencji oświatowej przekraczał jej wysokość w nieomal wszystkich szkołach ponadpodstawowych w powiecie nowosolskim (z nielicznymi wyjątkami w ZSP nr 2). W latach 2015-2020 dofinansowanie do wydatków bieżących szkół wynosiło przeciętnie blisko 5 180 000 zł. Największy udział w kwocie dofinansowania miały wydatki CKZiU. Jest to szkoła, do której uczęszcza najwięcej uczniów, co częściowo wyjaśnia znaczny udział jej wydatków bieżących w kwocie dofinansowania. Warto jednak zwrócić uwagę na to, że w CKZiU odnotowano najwyższą wysokość wydatków przypadających na jeden oddział i na jednego ucznia.

DYSPROPORCJE W JAKOŚCI INFRASTRUKTURY W POSZCZEGÓLNYCH SZKOŁACH

Część szkół ponadpodstawowych w powiecie nowosolskim charakteryzuje się wysokim standardem infrastruktury. Należy do nich LO i CKZiU, w których w ostatnim czasie realizowano projekty infrastrukturalne. Zmiany przeprowadzone w ich efekcie miały charakter kompleksowy. Poprawa standardu budynków i pomieszczeń pozostałych szkół (szczególnie w ZSP nr 2 i ZSP nr 4) przebiega w sposób nieplanowy, jest częściowa, bywa doraźna. Niektóre zmiany wykonywane są z funduszy projektowych, niektóre z wykorzystaniem innych ograniczonych środków. Z tych powodów pomiędzy szkołami zauważalne są znaczne dysproporcje materialnych warunków kształcenia. Różnice te mogą być czynnikiem konkurencji o uczniów i ich nieprzemyślanych wyborów.

DBAŁOŚĆ O WYPOSAŻENIE PRACOWNI

Mimo zróżnicowanych możliwości poszczególnych szkół w zakresie podnoszenia jakości infrastruktury, zauważalne jest dążenie do wprowadzania możliwie nowoczesnych rozwiązań w pracowniach i ich kompleksowego wyposażania w sprzęty, narzędzia i urządzenia wysokiej jakości.

NIEDOSTOSOWANIE ZSP NR 2 I ZSP NR 4 DO POTRZEB OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ RUCHOWĄ

W części szkół brakuje rozwiązań architektonicznych i wyposażenia umożliwiającego uczęszczanie do nich osób z niepełnosprawnością ruchową wymagającą poruszania się na wózku. Jest to bariera trudna do przekroczenia z powodu wymogów formalnych związanych z ubieganiem się o dofinansowanie w PFRON, ale także ograniczeń architektonicznych w ZSP nr 2.

Rekomendacje w sferze instytucjonalnej

UJEDNOLICENIE ZASAD POWOŁYWANIA NOWYCH KIERUNKÓW I OPARCIE ICH NA POTRZEBACH RYNKU PRACY

W celu lepszego dostosowania oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy należy w każdym przypadku stosować kryterium rynkowe przy podejmowaniu decyzji o utworzeniu nowego kierunku we wszystkich szkołach. Jest to zadanie trudne w sytuacji deficytu nauczycieli przedmiotów zawodowych. Jednak pozwala na realizację celów kształcenia zawodowego i jest wyrazem odpowiedzialności i troski za losy absolwentów.

MONITOROWANIE RYNKU PRACY (ZAWODY NADWYŻKOWE, DEFICYTOWE I PROGNOZY)

Dla podejmowania decyzji o tworzeniu nowych kierunków kształcenia w oparciu o kryteria rynkowe niezbędne jest stałe monitorowanie rynku pracy w zakresie potrzeb pracodawców na pracowników o określonych kwalifikacjach, szczególnie opracowywanie prognoz dotyczących zatrudnienia we współpracy z pracodawcami. Prognozy te powinny dotyczyć okresu po zakończeniu cyklu kształcenia zawodowego.

DOSTOSOWANIE WIELKOŚCI NABORÓW NA KIERUNKACH ZWIĄZANYCH Z WYKONYWANIEM ZAWODÓW OBECNIE UZNANYCH ZA DEFICYTOWE I NADWYŻKOWE

W sytuacji występowania zawodów nadwyżkowych i deficytowych niezbędna jest weryfikacja kierunków kształcenia i wysokości naborów. Przed podjęciem decyzji o utworzeniu nowych kierunków warto jest przeprowadzić diagnozę dotyczącą skali zapotrzebowania na dany zawód. PUP dysponuje jedynie listą zawodów deficytowych. Należy także podjąć działania na rzecz ograniczenia naborów na kierunki związane z zawodami nadwyżkowymi i nadreprezentowanymi przez osoby bezrobotne.

SFORMUŁOWANIE OFERTY EDUKACYJNEJ DLA KOBIET

Znaczna przewaga kobiet wśród osób bezrobotnych sugeruje konieczność przekształcenia oferty kształcenia. Jednym ze sposobów jest powołanie kierunku (kierunków) dedykowanego przede wszystkim absolwentkom szkół podstawowych w oparciu o diagnozę rynku pracy. Drugim jest promowanie wśród uczennic szkół podstawowych kształcenia na kierunkach, na których obecnie dominują chłopcy, a na które istnieje zapotrzebowanie na rynku pracy (np. informatyk, mechatronik). Dodatkową zaletą drugiego rozwiązania będzie wzrost liczby uczniów w oddziałach. Zagrożeniem może być utrata motywacji uczennic i opuszczanie szkoły przed zakończeniem cyklu kształcenia np. z powodu stereotypów dotyczących podziału na kierunki męskie i żeńskie zarówno wśród nauczycieli, uczniów, jak i rodziców.

KONTYNUOWANIE PROCESU PODNOSZENIA JAKOŚCI INFRASTRUKTURY SZKOLNEJ

W celu wyrównania i zapewnienia dobrych warunków kształcenia w szkołach ponadpodstawowych powiatu nowosolskiego niezbędne jest kontynuowanie prac remontowych i modernizacyjnych w placówkach. Najkorzystniejsze będzie prowadzenie procesu w sposób planowy i kompleksowy. W związku z tym niezbędne będzie dążenie do dalszego pozyskiwania środków zewnętrznych, np. unijnych w nowej perspektywie finansowej. Najpilniejsze potrzeby w zakresie standardu pomieszczeń lekcyjnych i sanitariatów dostrzegalne są w ZSP nr 4 oraz ZSP nr 2.

OPRACOWANIE POGŁĘBIONEJ DIAGNOZY CZYNNIKÓW I BARIER POŁĄCZENIA ZSP NR 2 I ZSP NR 4

W związku z przekonaniem części środowiska związanej z nowosolskim kształceniem zawodowym o ewentualnym połączeniu ZSP nr 2 i ZSP nr 4 w przygotowywanej *Polityce oświatowej Powiatu Nowosolskiego na lata 2021-2026* należy zaplanować pogłębioną diagnozę czynników i barier tej zmiany. Najważniejsze przesłanki proponowanej diagnozy to prognozy demograficzne oraz wysokość wydatków bieżących ponoszonych przez szkoły oraz przewidywanych po ich połączeniu – obecnie jedna ze szkół nie przekracza subwencji oświatowej. W obecnej diagnozie nie znaleziono argumentów przemawiających za połączeniem szkół. Liczba uczniów jest obecnie wysoka w związku z uczęszczaniem do nich tzw. podwójnego rocznika. Dodatkowo w najbliższych latach przewidywany jest nieznaczny wzrost liczby uczniów w związku z rozpoczynającym się wyżem demograficznym. Z tego powodu, przy konsekwentnym i restrykcyjnym utrzymywaniu odpowiedniej liczebności oddziałów w jednostkach możliwe będzie pełne wykorzystanie infrastruktury szkolnej oraz odpowiednie gospodarowanie oświatową częścią subwencji w ZSP nr 4 oraz ZSP nr 2.

DAŻENIE DO OBNIŻENIA WYSOKOŚCI WYDATKÓW BIEŻĄCYCH POPRZEC ZAPEWNIENIE ODPowiedniej ILOŚCI UCZNIÓW W ODDZIAŁACH

W ostatnich latach wysokość dofinansowania do wydatków bieżących ponad subwencję oświatową nieznacznie spadała. Kluczowe jest utrzymanie tego trendu przede wszystkim poprzez restrykcyjne i konsekwentne utrzymywanie odpowiedniej liczebności oddziałów szkolnych.

Wnioski z badań dotyczące sfery organizacyjnej

WYSOKA SKUTECZNOŚĆ NABORÓW W SZKOŁACH

Placówki edukacyjne powiatu nowosolskiego charakteryzują się dużą aktywnością w pozyskiwaniu uczniów. Poziom naboru jest stały i osiąga 83%. Prognozowany wzrost liczby osób w wieku 15+ w latach 2022-2027, powinien zwiększyć dodatkowo liczbę uczniów w placówkach. Jeśli wielkość naborów uda się utrzymać, liczba oddziałów w klasach pierwszych w stosunku do roku 2020 zwiększy się (w zależności od rocznika) o trzy do czterech klas.

STAŁY WZROST POPULARNOŚCI KSZTAŁCENIA BRANŻOWEGO

Stałe zwiększenie liczby uczniów dotyczy szkół branżowych. Szczególne osiągnięcia związane z wielkością naborów zanotowano ZSP nr 2. Wzrost popularności kształcenia w tej szkole dotyczy zwiększenia liczby uczniów o 42% w ostatnich pięciu latach. Rozwój szkolnictwa branżowego to ważny czynnik powiązania edukacji z rynkiem pracy. Rozmowy z pracodawcami wskazują, że przygotowanie do pracy uczniów szkół branżowych jest wyższe niż uczniów techników, na co oczywiście wpływa specyfika kształcenia branżowego dająca możliwość poznawania kultury organizacyjnej przedsiębiorstw i podejmowania w nich pracy.

SŁABA EFEKTYWNOŚĆ KSZTAŁCENIA

Problemy z uzyskiwaniem wysokiej efektywności kształcenia liczonej poprzez stosunek liczby osób zaczynających cykl kształcenia i kończących go w ramach tego samego rocznika dotyczą wszystkich szkół w powiecie. Największe zauważalne są w CKZiU na kierunkach technicznych: mechatronik, informatyk oraz na logistycę z ZSP nr 4. We wszystkich tych przypadkach poziom rezygnacji z uczenia się w czasie trwania cyklu kształcenia dotyczy ponad ¼ uczniów. To ważne obciążenie systemu, silnie oddziałujące na koszty kształcenia ponoszone przez organ prowadzący. Jest to także największe jego wyzwanie. Umacnia je nieprzygotowanie uczniów do wyboru kierunku kształcenia, lub wybieranie go nieświadome i nieprzemyslane.

SZKOŁY DOBRYM MIEJSCEM PRACY

Badani nauczyciele dobrze oceniali stabilność zatrudnienia i system dodatkowych profitów wynikających z praw pracowniczych oraz organizacji roku szkolnego. Szkoły otrzymały także pozytywną ocenę warunków pracy i praktyk zarządczych przełożonych. Warunki pracy zostały ocenione dobrze w odniesieniu do możliwości kształcenia zawodowego oraz przekwalifikowania się, atmosfery w pracy, stabilności i pewności zatrudnienia. Najmniej pozytywnych ocen zebrały kwestie infrastrukturalne – dotyczące pomieszczeń socjalnych, w tym pokojów nauczycielskich oraz możliwości awansu w hierarchii organizacyjnej.

NIEWYSTARCZAJĄCE POWIĄZANIE WYSOKICH KWALIFIKACJI KADRY PEDAGOGICZNEJ Z OSIĄGNIĘCIAMI EDUKACYJNYMI MŁODZIEŻY

W systemie dominują nauczyciele dyplomowani i mianowani, i ta przewaga wysoko wykwalifikowanej kadry dotyczy każdej ze szkół. Dla odmiany jest w nim bardzo mało nauczycieli stażystów. Cały czas trwa też proces podnoszenia kompetencji zawodowych i interpersonalnych kadry. Wśród badanych wiele osób deklarowało banie udziału w ostatnim roku szkolnym (2019/2020) w więcej niż czterech kursach/szkoleniach podnoszących kwalifikacje zawodowe, a 16% uczyło się w tym czasie na studiach (I i II stopnia oraz studiach podyplomowych). Nauczyciele mieli również dalsze plany edukacyjne. Trudnością tej sytuacji jest jednak fakt, niejednoznaczności przekładania się wysokich kompetencji kadry na liczbę uczniów przystępujących do egzaminów zewnętrznych i je zdających. Dotyczy to głównie techników i liceum w CKZiU.

ZAGROŻENIE ROTACJĄ KADRY PEDAGOGICZNEJ W WYNIKU PROCESÓW DEMOGRAFICZNYCH

Starzenie zasobów kadrowych dotyczy wszystkich placówek prowadzonych przez organ. Wśród szkół są placówki posiadające stosunkowo młodą kadrę, jak CKZiU i takie, w których liczba nauczycieli, który przekroczyli 50 rok życia sięga już ponad 40% - jak w LO im. K. K. Baczyńskiego, ZSP nr 2, ZSP nr 4. Znalezienie pracowników o odpowiednim poziomie profesjonalizmu na lokalnym rynku pracy jest już dziś wyzwaniem dla sektora.

WYSTĘPOWANIE ZACHOWAŃ PATOLOGICZNYCH W SZKOŁACH

Ważnym wyzwaniem działania sfery organizacyjnej sektora jest występowanie zjawisk patologicznych w szkołach. Ich nasilenie dotyczy trzech placówek: ZSP nr 2, CKZiU oraz ZSP nr 4. Chodzi tu o doświadczanie kradzieży, gróźb, przemocy fizycznej a także zachęcanie do zażywania narkotyków i innych substancji odurzających. Mimo, że ogólna ocena bezpieczeństwa w szkołach jest bardzo dobra, występowanie tych zjawisk zostało potwierdzone przez odpowiedzi nauczycieli.

DUŻA AKTYWNOŚĆ SZKÓŁ W PROMOWANIU ICH DZIAŁAŃ

Placówki edukacyjne bardzo intensywnie angażują się w pracę nad opracowaniem i realizacją zasad promocji wyznaczanych wspólnie na dany rok. Praca ta trwa cały rok szkolny i przynosi wymierne efekty w postaci wysokiej skuteczności naborów. Mniejsze jednostki edukacyjne deklarowały przeciążenie pracą i potrzebę wsparcia starostwa w realizacji tych zadań. Oczekiwano także przeformułowania koncepcji strategii na bardziej zbliżoną do oczekiwań i zainteresowań uczniów (wykorzystanie gier, nowych technologii).

NIEDOSTOSOWANIE KANAŁÓW KOMUNIKACJI WYKORZYSTYWANYCH W PROMOCJI DO POTRZEB I ZAINTERESOWAŃ UCZNIÓW

O kierunkach kształcenia w powiecie absolwenci dowiadywali się od rówieśników, nauczycieli szkół podstawowych i rodziców. W przyjętej strategii promocji postawiono nacisk na informowanie o nich w lokalnych mediach, przez strony internetowe szkół, Targi Pracy i Edukacji, w ramach organizacji drzwi otwartych. W tych dwóch strategiach (poszukiwanie szkół przez uczniów i poszukiwanie uczniów przez szkoły) doszło do stosowania różnych kanałów komunikacji. Dla zwiększenia skuteczności działań promocyjnych należy zwiększyć ich spójność. Szczególnie istotne będzie zacieśnienie współpracy ze szkołami podstawowymi.

SŁABE ROZUMIENIE CELÓW I TREŚCI DIAGNOZ ORAZ TESTÓW PREORIENTACJI ZAWODOWEJ PRZEZ UCZNIÓW

Jedną z barier zarządzania naborami do szkół tworzy nieświadome lub bezrefleksyjne uczestnictwo uczniów w diagnozach i testach preorientacji zawodowej. Uczniowie nie rozumieją celów spotkania i uzyskanych wyników. Rodzice uczniów nie wiedzą, że takie testy się odbyły. Problem pogłębia utrudniony dostęp do doradców zawodowych i nie zawsze wystarczające doświadczenie w ich pracy. Nieotrzymywanie dokumentów z diagnoz sprawia, że są nieskuteczne i wzmacniają poszukiwanie informacji o pomysłach na dalsze kształcenie wśród rówieśników.

Rekomendacje w sferze organizacyjnej

UTRZYMANIE WZROSTU POPULARNOŚCI KSZTAŁCENIA BRANŻOWEGO

Rozwijanie kształcenia branżowego przyczyni się do większego powiązania kompetencji absolwentów z potrzebami lokalnego rynku pracy. Badania wykazały dobre przygotowanie do pracy absolwentów tych szkół. Utrzymanie tego trendu zwiększy liczbę uczniów kończących szkoły z poświadczeniem kwalifikacji zawodowych (obecnie bardzo mała liczba uczniów techników przystępuje do egzaminów zewnętrznych). Zwiększy to także zdawalność egzaminów zewnętrznych w powiecie.

PROMOCJA EDUKACJI SPECJALNEJ

Skuteczne działanie SOSW w realizacji zadań edukacyjnych jest warte promowania. Dzięki niemu można zwiększyć dostosowanie metod pracy z uczniem do jego potencjałów i możliwości poznawczych. Uchroni to uczniów o mniejszych niż przeciętne kompetencje poznawcze przed uczeniem się w szkołach masowych. Wiedza sprawnym funkcjonowaniu Ośrodka musi być przekazywana społeczności lokalnej, żeby uczniowie z orzeczeniami o niepełnosprawności intelektualnej mogli tam trafić, ponieważ ta placówka ze swoimi możliwościami da im odpowiednie przygotowanie do życia dorosłego bez zbędnej stygmatyzacji.

ZWIĘKSZENIE EFEKTYWNOŚCI KSZTAŁCENIA W CKZIU I ZSP NR 4

Ważnym problemem wykazany w diagnozie jest niski poziom efektywności kształcenia. Zmiany w liczbie uczniów kształcenia dotyczą wszystkich kierunków, najbardziej jednak logistyki, mechatroniki i informatyki. Rezygnacja z uczenia się logistyki osiągnęła 24% młodzieży w ostatnim, pełnym cyklu kształcenia. Wysoka liczba rezygnujących z nauki na tym kierunku dotyczy także całego badanego okresu (lata 2011-2020). Warto zastanowić się nad możliwością ograniczenia naboru do tego typu klas.

OPRACOWANIE STRATEGII POZYSKIWANIA NOWYCH PRACOWNIKÓW DYDAKTYCZNYCH

Ważne jest już dziś nawiązywanie współpracy ze szkołami wyższymi w celu budowania realizacji ze studentami ostatnich lat (w ramach wspólnej realizacji projektów edukacyjnych, staży i praktyk). Uczestnicy badań jako szczególnego partnera tych działań wskazywali Uniwersytet Zielonogórski. Oprócz współpracy jednostek edukacyjnych wskazywano rozpoczęcie działań dotyczących rozeznawania rynku pracy i poszukiwania w lokalnych firmach ekspertów możliwych do zatrudnienia (w przypadku kształcenia zawodowego). Możliwe, że trzeba będzie zwiększyć ich kompetencje dydaktyczne. Warto taki proces rozpocząć wcześniej.

ZWIĘKSZENIE BEZPIECZEŃSTWA W SZKOŁACH

Dla zwiększenia bezpieczeństwa w szkołach potrzebne jest dalsze budowanie podmiotowych relacji z uczniami i stosowanie otwartej, włączającej komunikacji. Ważna jest tu aktywna rola dyrektorów. W przeprowadzonym badaniu nie ma możliwości ustalenia nasilenia zjawisk

patologicznych w systemie. Niezbędny jest tu stały monitoring zagrożeń i zestawianie ich w trendy.

OPRACOWANIE STRATEGII BADANIA LOSÓW ABSOLWENTÓW

Szkoły monitorują losy swoich byłych uczniów, robią to jednak przy wykorzystaniu bardzo ograniczonych zasobów (kadra, finanse, czas). Pozyskiwane dane pochodzą głównie od osób, z którymi nauczyciele mają dobry, nieformalny kontakt, więc trudno je uznać za znaczące. To ważne informacje dla systemu oświaty mówiące o skuteczności podejmowanych w nim działań edukacyjnych, które powinno być powierzone do realizacji starostwu (przy współpracy ze szkołami). Należy wypracować w nim cele badania i jednolite narzędzia zbierania danych. Badanie powinno być realizowane corocznie.

USTALENIE I REALIZACJA STAŁYCH ZASAD MONITOROWANIA SYSTEMU EDUKACJI

Przeprowadzenie tej diagnozy wykazało, że zarządzanie oświatą nie zawsze było oparte o zebrane rzetelnie dane, dotyczące infrastruktury, kadry i naborów oraz jakości kształcenia. Należy to zmienić. Decyzje o przyszłości edukacji powinny być podejmowane na podstawie wiadomości o jej stanie. Corocznie powinny powstawać raporty w oparciu o wypracowane w diagnozie narzędzia i procedury pomiaru. Raz na kilka lat powinna być dodatkowo prowadzona diagnoza społeczna sektora.

BUDOWANIE DOBRZYCH RELACJI ZE SZKOŁAMI PODSTAWOWYMI

Szkoły podstawowe są jedynym reprezentantem sektora instytucji publicznych, z którym kontakty nazwano jako trudne. Są one jednak niezbędne dla zwiększenia świadomości wyborów kierunków kształcenia przez młodzież oraz ważnym kanałem promocji. Należy zintensyfikować działania na rzecz zacieśnienia tej współpracy, np. zwiększyć częstotliwość zapraszania dyrektorów podstawówek do współpracy w wyznaczaniu wizji edukacji w powiecie.

WSPARCIE W PISANIU PROJEKTÓW MIĘKKICH I POSZUKIWANIU ICH ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

Pracownicy szkół oczekują wsparcia w poszukiwaniu i monitorowaniu źródeł finansowania projektów prowadzonych bez wkładu własnego. Szkoły nie mają możliwości samodzielnego i stałego przeszukiwania informacji o nich. Często prowadzenie jednego projektu angażuje znaczne pokłady czasu i energii kadry. To utrudnia szanse na znalezienie możliwości opracowania kolejnego. Zdarzało się, że powiat nowosolski już w tych pracach wspierał placówki ale robił to rzadko. Ma jednak ogromne doświadczenie z tym związane, z tego powodu ta współpraca powinna być zacieśniona, np. poprzez wyznaczenie opiekuna szkół w realizacji takich zadań.

ZWIĘKSZENIE SKUTECZNOŚCI DIAGNOZ I TESTÓW PREORIENTACJI ZAWODOWEJ

Zrozumienie wyników testów realizowanych przez Poradnię Pedagogiczno-Psychologiczną można zwiększyć poprzez udostępnienie ich uczniom i ich rodzicom. Ze względu na zatrzymywanie dokumentów diagnozy w poradni i nie informowanie rodziców o ich wynikach, niewiele osób o nich wie. Wyniki te nie są zapamiętywane i właściwie rozumiane przez młodzież, a rodzice uczniów ich nie znają. Trudno je też pamiętać bez posiadania

właściwego dokumentu. Dla usprawnienia systemu naboru i promocji działań szkół warto podjąć dyskusję z pracownikami Poradni na temat modyfikacji tych zasad. Jest to jeden z istotnych elementów zmiany podejścia do wyboru ścieżek kształcenia. Stworzenie możliwości przedyskutowania tych wyników z rodzicami, rówieśnikami, czy nauczycielami może zwiększyć szanse na adekwatne do umiejętności i potrzeb wybory kierunków kształcenia.

OPRACOWANIE STRATEGII ROZWOJU OŚWIATY

Uczestnicy badań wielokrotnie poruszali temat potrzeby wypracowania jasnych kierunków rozwoju sektora edukacji. Utworzenie takiego dokumentu i stałe, rzetelne realizowanie jego zapisów umożliwi spójny rozwój sektora w odniesieniu do wszystkich placówek. W badaniach wskazywano, że obecnie nie w pełni wiadomo jaki model edukacji przyjęto w powiecie i w którym kierunku należy pójść w poszczególnych działaniach szkół. Nie wiadomo też jakie są priorytety sektora na najbliższy czas. W skutek tego, niektóre ze szkół nie rozwijają się tak szybko jak inne. Oczekiwana strategia powinna być opracowana partycypacyjnie. Wskazywano tu także potrzebę utworzenia funkcji koordynatora odpowiedzialnego za wdrażanie i aktualizację strategii

Wnioski z badań dotyczące procesu nauczania

ZNACZNY UDZIAŁ TREŚCI TEORETYCZNYCH W NAUCZANIU PRZEDMIOTÓW PRAKTYCZNYCH

Na podstawie deklaracji uczniów, do problemów związanych z kształceniem zawodowym zaliczyć można znaczny udział wiedzy teoretycznej przekazywanej podczas realizacji zajęć praktycznych oraz brak powiązania teorii z praktyką. Przekonaniu temu towarzyszy spostrzeżenie, że w trakcie nauki przedmiotów praktycznych, w tym zawodowych, dominują metody podawcze. Koncentracja na teoretycznych aspektach kształcenia może być źródłem problemów najczęściej zgłaszanych przez uczniów na temat przebiegu praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu.

TRUDNOŚCI W REALIZACJI PRAKTYK ZAWODOWYCH ORAZ PRAKTYCZNEJ NAUKI ZAWODU

Zgromadzone dane pozwoliły na sformułowanie wniosków dotyczących trudności, z jakimi borykają się uczniowie podczas praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu. Po pierwsze są to braki w wiedzy i umiejętnościach niezbędnych do obsługi maszyn, urządzeń czy programów komputerowych, po drugie, bariery w komunikacji pomiędzy uczniami a odpowiednimi nauczycielami oraz niedostosowanie wzorów zachowania uczniów do zasad kultury organizacyjnej panującej w zakładach pracy.

STOSUNKOWO NISKI POZIOM WSPARCIA W ROZWIJANIU KOMPETENCJI MIĘKKICH PRZEZ UCZNIÓW W CKZIU ORAZ LO

Na podstawie zgromadzonych danych, ogólnie rzecz ujmując, można przyjąć, że uczniowie we wszystkich szkołach otrzymują znaczne wsparcie w rozwijaniu zróżnicowanych kompetencji miękkich i cech osobowych ważnych dla kariery zawodowej. Najrzadziej

wsparcie udzielane jest w zakresie motywacji. Spośród szkół wyróżniają się LO oraz CKZiU. Ich uczniowie najrzadziej deklarowali, że rozwój kompetencji miękkich był wzmocniany przez nauczycieli.

NISKI POZIOM ZDAWALNOŚCI EGZAMINÓW MATURALNYCH W ZSP NR 4 ORAZ ZSP NR 5

Nowosolskie szkoły ponadpodstawowe znacząco różnią się w zakresie poziomu zdawalności egzaminów maturalnych. Poziom osiągnięty przez LO przekraczał w badanym okresie wynik ogólnopolski, natomiast w Liceum prowadzonym przy CKZiU poprawiał się z czasem, zbliżał się do niego lub był lepszy, a na kierunkach technikalnych na ogół pozostawał powyżej. W latach 2015-2020 odnotowano bardzo niski udział uczniów przystępujących do egzaminu maturalnego oraz jego zdawalności w ZSP nr 4. W ZSP nr 5 w okresie pandemii COVID-19 zdawalność ulegała stałej poprawie.

NISKI POZIOM ZDAWALNOŚCI ORAZ WYNIKI Z EGZAMINU Z MATEMATYKI

Najniższy poziom zdawalności oraz najniższy wynik odnotowano w badanym okresie z egzaminu maturalnego z matematyki. W części środowiska związanego z nowosolską oświatą ponadpodstawową panuje przekonanie, że trudności w nauce matematyki odpowiadają także za niskie wyniki egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie.

NISKI POZIOM ZDAWALNOŚCI EGZAMINÓW POTWIERDZAJĄCYCH KWALIFIKACJE ZAWODOWE W CKZIU

W większości szkół ponadpodstawowych kształcących na kierunkach zawodowych odnotowano stosunkowo wysoki udział uczniów przystępujących do egzaminów zawodowych lub potwierdzających kwalifikacje w zawodzie oraz wysoki poziom ich zdawalności. Wyjątkiem jest CKZiU. Uczniowie tej szkoły znacznie rzadziej przystępują do egzaminów oraz rzadziej je zdają. Dotyczy to szczególnie takich kierunków ważnych z punktu widzenia szkoły oraz rynku pracy jak informatyk czy mechatronik.

Rekomendacje dla procesu nauczania

NACISK NA NAUCZANIE UMIEJĘTNOŚCI PRAKTYCZNYCH W RAMACH PRZEDMIOTÓW ZAWODOWYCH

Wzrost koncentracji na nauczaniu umiejętności praktycznych przyczyni się do rozwiązania kilku problemów kształcenia zawodowego w powiecie nowosolskim. Są to przede wszystkim trudności zdiagnozowane w przebiegu praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu oraz niski poziom zdawalności egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe. Do zmian może dojść min. w wyniku weryfikacji scenariuszy zajęć i ograniczenia treści teoretycznych oraz powiązania ich z praktyką, a także poprzez wzrost udziału problemowych i praktycznych metod nauczania w procesie kształcenia. Ważnym czynnikiem poprawy jakości kształcenia we wszystkich typach szkół będzie podniesienie atrakcyjności prowadzonych zajęć. W razie konieczności należy umożliwić nauczycielom zdobywanie kompetencji w tym zakresie.

POGŁĘBIENIE DIAGNOZY NA TEMAT WSPIERANIA ROZWOJU KOMPETENCJI MIĘKKICH W LO I CKZIU

Zakres wsparcia w rozwijaniu kompetencji miękkich w przeprowadzonej diagnozie został określony na podstawie opinii uczniów (sondaż). Uzyskany wynik jest sygnałem do pogłębienia diagnozy co najmniej w szkołach, w których wsparcie to okazało się najniższe, LO i CKZiU. Zastosowanie specjalistycznych narzędzi badawczych pozwoli na dokładne ustalenie zakresu (rodzaj deficytowych kompetencji) oraz skali problemu.

POPRAWA SPOSOBÓW ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ORAZ KOMUNIKOWANIA SIĘ MIĘDZY UCZNIAMI I NAUCZYCIELAMI

Jedną z najważniejszych zmian oczekiwanych zarówno przez uczniów jak i nauczycieli jest poprawa sposobów rozwiązywania problemów oraz komunikowania się w szkołach. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe poprzez dalsze podnoszenie kompetencji interpersonalnych aktorów procesu nauczania.

PODNOSENIE EFEKTYWNOŚCI KSZTAŁCENIA Z MATEMATYKI

Wzrost zdawalności egzaminów maturalnych z matematyki oraz ich wyników będzie możliwy poprzez zapewnienie dodatkowych zajęć dla uczniów, szczególnie klas pierwszych. Oferowanie uczniom dodatkowych zajęć stoi w sprzeczności z koniecznością obniżania wysokości wydatków bieżących szkół. Dlatego należy rozważyć kierowanie wsparcia do uczniów wykazujących największy deficyt w tym zakresie (na podstawie odpowiedniej diagnozy) oraz prowadzenie zajęć w grupach międzyoddziałowych o maksymalnej liczbie uczestników zapewniającej największą efektywność procesu nauczania.

DAŻENIE DO PODNOSZENIA ZDAWALNOŚCI EGZAMINÓW MATURALNYCH I POTWIERDZAJĄCYCH KWALIFIKACJE ZAWODOWE

Ważnym problemem wykazany w diagnozie jest niski poziom zdawalności egzaminów maturalnych w ZSP nr 4 oraz w ZSP nr 5, a także egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie w CKZiU. Należy dążyć do zmiany tego stanu między innymi poprzez podnoszenie jakości i atrakcyjności metod nauczania, odpowiednie motywowanie uczniów do nauki oraz wzrost odpowiedzialności nauczycieli za efektywność kształcenia.

V. Nota metodologiczna

Prezentowana koncepcja diagnozy miała na celu ocenę stanu edukacji w powiecie nowosolskim oraz weryfikację i wytyczenie jej dalszych kierunków rozwoju. Istotne było także zdiagnozowanie podstawowych czynników i barier funkcjonowania sektora edukacji. Dzięki uzyskanym danym dokonano oceny zasad i skuteczności podejmowanych działań w odniesieniu do sfer instytucjonalnej i organizacyjnej oraz związanej z procesem nauczania. W efekcie prowadzonych analiz powstała charakterystyka uwarunkowań opracowania nowego programu rozwoju edukacji w powiecie nowosolskim – polityki edukacyjnej na lata 2021-2026.

W zastosowanym do badań ujęciu jakość i funkcjonowanie sektora edukacji są w dużym stopniu uzależnione od uwarunkowań lokalnych (od lokalnych władz, instytucji, specyfiki lokalnej społeczności).

Przyjęte w diagnozie zadania zostały zrealizowane poprzez (1) poszukiwanie danych wśród wszystkich interesariuszy sektora edukacji (uczniowie rodzice, kadra pedagogiczna, obsługa i administracja, kadra zarządcza, biznes lokalny), (2) odpowiedni zestaw pytań diagnozujących relacje między zróżnicowanymi podmiotami, (3) zróżnicowanie metod badawczych. W badaniu wykorzystano zasadę triangulacji. Była ona oparta na świadomym i kontrolowanym różnicowaniu kluczowych parametrów badania w odniesieniu do: (1) metod i technik badawczych, (2) źródeł informacji, (3) koncepcji i tez wyjaśniających.

W diagnozie przewidziano wykorzystanie trzech metod i pięciu technik badawczych. Badania były prowadzone w pięciu modułach. Poniżej zostały przedstawione podstawowe dane charakteryzujące działania podejmowane w prezentowanym procesie badawczym.

Moduł 1: Analiza danych zastanych

Cel badań
Celem badania była diagnoza czynników i barier rozwoju edukacji w powiecie nowosolskim, obszarów wymagających największego wsparcia, wyznaczenia kierunków rozwoju edukacji.
Pytania badawcze
1. Jaki jest stan sektora edukacji w powiecie nowosolskim? 2. Jakie są mocne i słabe strony sektora edukacji w powiecie nowosolskim?
Technika badań
Analiza danych zastanych
Narzędzie – wykaz poszukiwanych informacji
Poszukiwane informacje: <ul style="list-style-type: none">
– dane społeczno-demograficzne dot. powiatu nowosolskiego
– dane z zakresu rynku pracy
– informacje o stanie szkolnictwa dot. sfery instytucjonalnej, organizacyjnej oraz procesu i jakości kształcenia.
Przebieg badań

1. Opracowanie założeń teoretycznych i metodologicznych
2. Opracowanie kategorii analizy
3. Zebranie dostępnych źródeł (programowe, wytyczne, raporty statystyczne, dane zastane powiatu nowosolskiego)
4. Analiza dokumentów i danych
5. Synteza wyników i opracowanie raportu.

Moduł 2: Wywiady pogłębione

Cel badań

Celem badania było ustalenie kondycji podmiotów edukacyjnych, wyzwań ich funkcjonowania i rozwoju, najważniejszych obszarów wykazujących problemy w realizacji zadań, potencjałów sektora, zakresu współpracy międzysektorowej, obowiązujących reguł realizacji zadań edukacyjnych.

Pytania badawcze

1. Jakie są mocne i słabe strony sektora edukacji w powiecie nowosolskim?
2. Jakie utrudnienia w łączeniu zadań edukacyjnych z potrzebami rynku pracy występują w sferze instytucjonalnej, infrastrukturalnej, organizacyjnej i związanej z procesem nauczania?
3. Jaki jest stan współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej w sferze edukacji na badanym obszarze?
4. Jakie reguły, zasady działania sektora edukacji w powiecie nowosolskim utrudniają realizację wyznaczonych jej celów?

Technika badawcza

Wywiad pogłębiony (IDI)

Narzędzie badawcze – dyspozycje do wywiadu

Poszukiwane informacje:

- stan i kondycja sektora edukacji,
- czynniki i bariery rozwoju edukacji,
- nowe obszary potrzeb możliwych do realizacji,
- stan współpracy międzysektorowej,
- wizja rozwoju sektora edukacji.

Dobór próby

Celowy ze względu na typ reprezentowanych instytucji i organizacji. Lista potencjalnych rozmówców została zaproponowana przez instytucję zlecającą badanie. Osoby prowadzące mogły także dobierać rozmówców samodzielnie na podstawie ww. kryteriów.

Przebieg badań

1. Opracowanie założeń teoretycznych i metodologicznych
2. Opracowanie narzędzia badań
3. Rekrutacja uczestników badań
4. Gromadzenie danych (wywiady)
5. Analiza wyników i opracowanie streszczeń z wywiadów

Zrealizowano sześć wywiadów z ekspertami: dyrektorami placówek, przedsiębiorcami, przedstawicielami zarządu powiatu.

Moduł 3: Sondaż

Cel badań	
Celem badania było zebranie informacji o kondycji podmiotów edukacyjnych, czynników i barier ich funkcjonowania i rozwoju, zasad realizowanych procesów edukacyjnych, oczekiwań edukacyjnych i związanych z procesem nauczania, szczególnych potrzeb rozwojowych sektora, kierunków zmian.	
Pytania badawcze	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Jakie są mocne i słabe strony sektora edukacji w powiecie nowosolskim? 2. Jakie utrudnienia w łączeniu zadań edukacyjnych z potrzebami rynku pracy występują w sferze instytucjonalnej, infrastrukturalnej, organizacyjnej i związanej z procesem nauczania? 3. Jaki jest stan współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej w sferze edukacji na badanym obszarze? 4. Jakie reguły, zasady działania sektora edukacji w powiecie nowosolskim utrudniają realizację wyznaczonych jej celów?	
Technika badawcza	
Wywiad skategoryzowany (CATI). Przygotowano trzy kwestionariusze: <ul style="list-style-type: none"> – uczniowie szkół ogólnokształcących, – uczniowie kształceni zawodowo, – nauczyciele.	
Narzędzie badawcze – kwestionariusz wywiadu	
Poszukiwane informacje: <ul style="list-style-type: none"> – stan i kondycja sektora edukacji, – czynniki i bariery rozwoju edukacji, – nowe obszary potrzeb możliwych do realizacji, – stan współpracy międzysektorowej, – wizja rozwoju edukacji.	
Dobór próby	
Badanie zostało przeprowadzone na dwóch próbach: uczniów i nauczycieli. W obu przypadkach dobór miał charakter reprezentatywny.	
Przebieg badań	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie założeń teoretycznych i metodologicznych 2. Opracowanie narzędzi badań 3. Przekazanie kwestionariuszy do realizacji powiatowi nowosolskiemu 4. Gromadzenie danych (wywiady) 5. Analiza wyników i opracowanie raportu statystycznego.	
Rozkład prób zrealizowanych w badaniach został zaprezentowany poniżej.	
Typ uczestnika	Liczba
uczniowie	734
nauczyciele	233

Moduł 4: Spacerzy badawcze

Cel badań
Celem badania była ocena stanu infrastruktury placówek oświatowych i wyzwań z nią związanych. Analizie poddana zostanie także sfera organizacyjna badanych jednostek.
Pytania badawcze
<ol style="list-style-type: none">
1. Jaki jest stan sektora edukacji w powiecie nowosolskim?
2. Jakie są mocne i słabe strony sektora edukacji w powiecie nowosolskim?
3. Jakie utrudnienia w łączeniu zadań edukacyjnych z potrzebami rynku pracy występują w sferze instytucjonalnej, infrastrukturalnej, organizacyjnej i związanej z procesem nauczania?
4. Jakie reguły, zasady działania sektora edukacji w powiecie nowosolskim utrudniają realizację wyznaczonych jej celów?
Technika badań
Spacer badawczy
Narzędzie – scenariusz spaceru
Poszukiwane informacje: <ul style="list-style-type: none">
– Ocena stanu technicznego i wyposażenia (w tym data i zakres ostatniego remontu, modernizacji)
– Potrzeba ewentualnych przekształceń infrastruktury (zmiany/przekształcenia) i jej uzasadnienie
– Kierunki, możliwości, plany ewentualnych przekształceń
– Możliwe/konieczne źródła finansowania ewentualnych przekształceń
– Czynniki i bariery ewentualnych przekształceń
– Bezpieczeństwo/poczucie bezpieczeństwa w danym miejscu
Dobór miejsc spaceru
Uczestnikami spacerów byli eksperci z zakresu infrastruktury, wydziału edukacji, zarządzania placówkami edukacyjnymi – wskazani przez Zamawiającego.
Przebieg badań
<ol style="list-style-type: none">
1. Opracowanie założeń teoretycznych i metodologicznych
2. Opracowanie wytycznych do analizy
3. Przeprowadzenie spacerów
4. Analiza informacji i opracowanie raportu.
Zrealizowano trzy spacerzy w placówkach edukacyjnych powiatu.

Moduł 5: Spotkania konsultacyjne

Cel badań
Celem spotkań konsultacyjnych jest ustalenie czynników i barier wykorzystywania narzędzi ES w realizacji zadań publicznych, nowych obszarów potrzeb możliwych do realizacji przez podmioty ES (usługi społeczne, rewitalizacja, migranci, seniorzy) a także ocena zakresu współpracy międzysektorowej w obszarze ES i obowiązujących reguł realizacji zadań.
Pytania badawcze
<ol style="list-style-type: none">
1. Jakie są mocne i słabe strony sektora edukacji w powiecie nowosolskim?
2. Jakie utrudnienia w łączeniu zadań edukacyjnych z potrzebami rynku pracy występują w sferze instytucjonalnej, infrastrukturalnej, organizacyjnej i związanej z procesem nauczania?

<ol style="list-style-type: none"> 3. Jaki jest stan współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej w sferze edukacji na badanym obszarze? 4. Jakie reguły, zasady działania sektora edukacji w powiecie nowosolskim utrudniają realizację wyznaczonych jej celów?
Technika pracy
Warsztat
Narzędzie – scenariusz spotkania
<p>Poszukiwane informacje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyzwania i szanse rozwojowe sektora edukacji, – czynniki i bariery realizacji zadań edukacyjnych, – rekomendacje dla rozwoju edukacji w powiecie nowosolskim.
Dobór uczestników
<p>Dobór celowy wśród interesariuszy sektora edukacji (ekspertki, pracownicy, uczniowie, rodzice, kadra zarządzająca, przedstawiciele starostwa powiatowego, pracodawcy) w powiecie nowosolskim. Lista potencjalnych uczestników została zaproponowana przez instytucję zlecającą badania.</p>
Przebieg badań
<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie założeń teoretycznych i metodologicznych 2. Opracowanie scenariusza spotkań 3. Rekrutacja uczestników 4. Przeprowadzenie spotkań 5. Analiza wyników i opracowanie raportów. <p>Zrealizowano dwa spotkania konsultacyjne, jedno w Starostwie Powiatowym w Nowej Soli i jedno w Liceum im. K. K. Baczyńskiego.</p>

VI. Lista załączników

1. Analiza dokumentarna i danych zastanych.
2. Raport z analizy danych z badań sondażowych wśród nauczycieli. Jakie są szkoły w powiecie nowosolskim?
3. Raport z analizy danych z badań sondażowych wśród uczniów. Jakie są szkoły w powiecie nowosolskim?